

Regeringens proposition 1975/76:197

med förslag till lag om arbetsskadeförsäkring;

beslutad den 4 mars 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

SVEN ASPLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om en helt ny lagstiftning beträffande ersättning vid skada i arbetet i stället för nuvarande lag om yrkesskadeförsäkring. I en ny lag om arbetsskadeförsäkring föreslås i princip rätt till full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete. En annan grundläggande regel i lagförslaget är att alla skador och sjukdomar som har uppstått på grund av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet skall anses som arbetsskador. Denna regel ersätter bl. a. nuvarande särskilda förteckning över ersättningsgrundande yrkessjukdomar. Frågor som gäller ersättning för lyte och men hos den skadade regleras i särskild ordning genom gällande avtal om trygghetsförsäkring.

Den nya lagen skall gälla inkomstförlust till följd av skador och sjukdomar som har uppstått i arbetet då dessa varat längre än 90 dagar. Under en samordningstid på de första 90 dagarna skall liksom nu den vanliga sjukförsäkringen tillämpas. Den nya lagen anknyter till de principer som gäller för invaliditetsbedömning inom den allmänna försäkringen. Det blir därigenom den faktiska nedsättningen i den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom förvärsarbete som bestämmer livräntans storlek. Livräntan vid arbetsskada skall enligt lagförslaget utgöra skillnaden mellan den inkomst som den försäkrade kan antas ha haft om han inte hade skadats och den inkomst som han trots skadan kan beräknas komma att få. Livräntan skall kunna ersätta årlig inkomstförlust upp till samma inkomsttak som gäller för ATP, dvs. 7,5 basbelopp som f. n. motsvarar 75 000 kr. Utgående livränta görs värdebeständig genom anknytning till basbeloppet. Livräntorna

till efterlevande anpassas till de principer som gäller inom folkpensioneringen och förmånerna förbättras, särskilt för barn.

I fråga om samordningen mellan den allmänna pensioneringens förmåner och arbetsskadelivräntan föreslås i propositionen förenklade regler jämfört med vad som nu gäller. Livräntan skall täcka den del av inkomstförlusten vid arbetsskada som inte ersätts genom förtidspension. Livräntan skall vara pensionsgrundande för ålderspension från ATP och utgå fram till pensionsåldern 65 år. Därefter skall gälla en enkel garantiregel.

Den nya arbetsskadeförsäkringen skall liksom nuvarande yrkesskadeförsäkring finansieras helt genom arbetsgivaravgifter. Administrationen av arbetsskadeförsäkringen föreslås decentraliserad från riksförsäkringsverket till de allmänna försäkringskassorna. Övergångsvis skall äldre yrkesskadeärenden handläggas av riksförsäkringsverket. Besvärsreglerna föreslås bli desamma som för socialförsäkringen i övrigt. Det innebär bl. a. att försäkringsrådet skall upphöra med utgången av juni 1978.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1977 och gälla för skadefall som inträffar därefter. Innan dess skall yrkesskadeförsäkringskommittén lämna förslag om övergångsanordningar för äldre yrkesskadelivräntor m. m. och beträffande nuvarande frivilliga yrkesskadeförsäkring för egenföretagare.

Förslag till Lag om arbetsskadeförsäkring

Härigenom föreskrives följande.

1 kap. Inledning

1 § Arbetstagare är försäkrad för arbetsskada enligt denna lag.

Försäkringen skall även gälla den som genomgår utbildning i den mån utbildningen är förenad med särskild risk för arbetsskada. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter härom.

2 § Arbetsskadeförsäkringen handhas av riks-försäkringsverket, de allmänna försäkringskassorna och de lokala myndigheter som regeringen bestämmer.

2 kap. Om arbetsskada

1 § Med arbetsskada förstås i denna lag skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet.

Olycksfall vid färd till eller från arbetsstället räknas som olycksfall i arbetet, om färden föranleddes av och stod i nära samband med arbetet.

Har skada som beror på annat än olycksfall framkallats av smitta, anses den som arbetsskada i den mån regeringen föreskriver det.

2 § Har försäkrad varit utsatt för olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet, skall skada som han har ådragit sig anses vara orsakad av den skadliga inverkan, om ej betydligt starkare skäl talar mot det.

3 § Med skada avses i denna lag personskada och skada på protes eller annan liknande anordning som användes för avsett ändamål när skadan inträffade.

4 § Skada till följd av annat än olycksfall anses ha inträffat den dag då skadan visade sig.

3 kap. Ersättning vid sjukdom

Förmåner under samordningstid

1 § Är den skadade sjukförsäkrad enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, har han vid arbetsskada rätt till samma förmåner från sjukförsäkringen som vid annan sjukdom under en tid av 90 dagar efter det att skadan inträffade, dock längst till dess skadan medför rätt till livränta eller rätten

till sjukpenning upphör enligt 3 kap. 3 § första stycket andra meningen nämnda lag (samordningstid).

2 § Är någon som avses i 1 § ej berättigad till sjukpenning från sjukförsäkringen eller är den skadade ej sjukförsäkrad enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, har han vid arbetsskada rätt till förmåner från arbetsskadeförsäkringen i enlighet med vad som skulle ha utgått om 2 och 3 kap. lagen om allmän försäkring hade varit tillämpliga på honom. Sjukpenning utgår dock ej till den som avses i 1 kap. 1 § andra stycket denna lag och ej heller till arbetstagare som enligt 3 kap. 16 § första stycket lagen om allmän försäkring har undantagits från rätt till sjukpenning vid sjukdom.

3 § I den mån ersättning ej utgår enligt 1 eller 2 § ersätter arbetsskadeförsäkringen nödvändiga kostnader under samordningstiden för

1. sjukvård utom riket,
2. tandvård,
3. särskilda hjälpmedel.

Förmåner efter samordningstid

4 § Arbetsskadeförsäkringen ersätter nödvändiga kostnader efter samordningstidens slut för

1. läkarvård,
2. tandvård,
3. sjukvårdande behandling,
4. sjukhusvård,
5. konvalescentvård,
6. läkemedel,
7. särskilda hjälpmedel.

Sjukvårdande behandling och konvalescentvård bekostas av arbetsskadeförsäkringen under förutsättning att behandlingen eller vården har ordinerats av läkare och, såvitt gäller konvalescentvård, lämnas i konvalescenthem som har tagits upp på förteckning som fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

5 § Vid sjukdom som efter samordningstidens slut sätter ned den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete med minst hälften utgår sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen.

Saknar den försäkrade förmåga att skaffa sig inkomst, utges hel sjukpenning. I annat fall utges halv sjukpenning.

Hel sjukpenning utgör för dag en trehundrasextiofemtedel av den försäkrades sjukpenningunderlag enligt 6 §. Sjukpenningen avrundas till närmaste hela kronor.

6 § Sjukpenningunderlag utgöres av

1. för den som är sjukpenningförsäkrad enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring:

hans sjukpenninggrundande inkomst enligt 3 kap. 2 § nämnda lag,

2. för den som ej är sjukpenningförsäkrad enligt 3 kap. lagen om allmän försäkring men likväl har inkomst av förvärvsarbete:

den inkomst som skulle ha utgjort sjukpenninggrundande inkomst för honom enligt 3 kap. 2 § nämnda lag, om han hade varit sjukpenningförsäkrad, dock lägst 4 500 kronor,

3. för försäkrad som avses i 1 kap. 1 § andra stycket:

hans livränteunderlag enligt 4 kap.

Bestämmelserna i 4 kap. 8 § äger motsvarande tillämpning i fråga om sjukpenningunderlag. Sjukpenningunderlaget får ej beräknas till högre belopp än som motsvarar sju och en halv gång det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring som gällde vid årets början,

7 § Medför arbetsskada som har föranlett livränta enligt 4 kap. på nytt sjukdom, har den försäkrade rätt till sjukpenning, om sjukdomen sätter ned hans kvarstående förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete. Därvid skall 5 och 6 §§ gälla i tillämpliga delar.

8 § För dag då den försäkrade erhåller sjukhusvård eller konvalescentvård minskas sjukpenningen med belopp som framgår av 3 kap. 4 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Gemensamma bestämmelser

9 § Läkarvård och tandvård inom riket bekostas av arbetsskadeförsäkringen under förutsättning att den lämnas inom den offentliga vården eller av läkare eller tandläkare som är ansluten till sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

10 § I kostnad för vård m. m. enligt 3 eller 4 § inräknas nödvändiga utgifter för resor.

4 kap. Ersättning vid bestående nedsättning av arbetsförmågan*Allmänna grunder för ersättning*

1 § Försäkrad som till följd av arbetsskada har fått sin förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete nedsatt med minst en femtondel har, sedan den sjukdom som har förorsakats av skadan har upphört, rätt till ersättning i form av livränta för den inkomstförlust som uppkommer. Livränta utgår dock ej, om förlusten för år räknat understiger en fjärdedel av det basbelopp som gällde vid början av det år då livräntan skulle börja utgå.

Har försäkrad genom arbetsskada fått sin arbetsförmåga nedsatt med mindre än en femtondel och drabbas han senare av ytterligare arbetsskada, skall livränta bestämmas på grundval av båda skadorna.

2 § Livränta beräknas på den försäkrades livränteunderlag enligt 5–11 §§ och utgår med så stor andel av detta som motsvarar graden av nedsättning av hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete.

3 § Den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete skall bedömas med beaktande av vad som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till arbetsskadan, hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och andra sådana omständigheter.

I fråga om äldre försäkrad skall främst tagas hänsyn till hans förmåga och möjlighet att skaffa sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han har utfört tidigare eller genom annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom.

4 § Livränta utgår längst till den månad under vilken den försäkrade fyller 65 år, om ej annat följer av andra stycket.

Från och med den månad som avses i första stycket utgår livränta endast i den mån den försäkrade ej har rätt till ålderspension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring med belopp som uppgår till minst 65 procent av livräntebeloppet.

Börjar ålderspension utgå tidigare eller senare än från och med den månad under vilken den försäkrade fyller 65 år, skall livränta enligt andra stycket utgå med det belopp som skulle ha utgivits, om hel ålderspension hade börjat uppbäras från och med nämnda månad.

Andra stycket har motsvarande tillämpning i fråga om ålderspension enligt utländskt system för social trygghet.

Livränteunderlag

5 § För den som är sjukpenningförsäkrad enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring utgöres livränteunderlaget av hans sjukpenninggrundande inkomst enligt 3 kap. 2 § nämnda lag vid den tidpunkt från vilken livräntan skall utgå eller den inkomst som då skulle ha utgjort hans sjukpenninggrundande inkomst, om försäkringskassan hade känt till samtliga förhållanden.

6 § För den som ej är sjukpenningförsäkrad enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring men likväl har inkomst av förvärvsarbete utgöres livränteunderlaget av den inkomst som skulle ha utgjort sjukpenninggrundande inkomst för honom enligt 3 kap. 2 § nämnda lag, om han hade varit sjukpenningförsäkrad, dock lägst 4 500 kronor.

7 § Skall livränta börja utgå sedan avsevärd tid har förflutit efter det att den försäkrade var utsatt för skadlig inverkan i arbetet, får som livränteunderlag brukas annan högre inkomst av förvärvsarbete än den som anges i 5 eller 6 §, om särskilda skäl talar för det.

8 § Inkomst som enligt 11 kap. 7 § lagen (1962:381) om allmän försäkring har undantagits från försäkringen för tilläggs pension inräknas i livränteunderlaget utan hinder av 3 kap. 2 § första stycket fjärde meningen samma lag.

9 § Hade den försäkrade ej fyllt 25 år när skadan inträffade, skall livränteunderlaget för tiden efter det han uppnår den åldern utgöras av den inkomst som han med hänsyn till sin sysselsättning då skadan inträffade sannolikt skulle ha haft vid 25 års ålder, om skadan ej hade inträffat.

Första stycket har motsvarande tillämpning på försäkrad som när skadan inträffade ej hade fyllt 21 år beträffande livränteunderlaget för tiden mellan 21 och 25 års ålder samt på försäkrad som när skadan inträffade ej hade fyllt 18 år beträffande livränteunderlaget för tiden mellan 18 och 21 års ålder.

10 § För försäkrad som avses i 1 kap. 1 § andra stycket utgöres livränteunderlaget för beräknad utbildningstid lägst av den inkomst som han sannolikt skulle ha fått, om han när skadan inträffade hade avbrutit utbildningen och börjat förvärvsarbete. Livränteunderlaget för tid efter utbildningstidens slut utgöres lägst av den inkomst av förvärvsarbete som den försäkrade då sannolikt skulle ha fått, om skadan ej hade inträffat.

Livränteunderlag enligt första stycket får ej beräknas till lägre belopp än vad som motsvarar

två gånger basbeloppet för tid före 21 års ålder,

två och en halv gånger basbeloppet för tid mellan 21 och 25 års ålder,

tre gånger basbeloppet för tid från och med 25 års ålder.

11 § Vid beräkning av livränteunderlag bortses från belopp som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet vid början av det år då livräntan skall börja utgå.

Omprövning av livränta

12 § Beslut om livränta skall omprövas, om ändring av betydelse har skett i de förhållanden som var avgörande för beslutet. Livränta för förfluten tid får dock ej minskas eller dragas in.

5 kap. Ersättning vid dödsfall

Begravningshjälp

1 § Har försäkrad avlidit till följd av arbetsskada, utgår begravningshjälp med belopp som motsvarar 30 procent av basbeloppet vid tiden för dödsfallet.

Livräntor till efterlevande

2 § Har försäkrad avlidit till följd av arbetsskada, utgår livräntor till hans efterlevande enligt detta kapitel.

Uppbar den försäkrade livränta enligt 4 kap. med anledning av förlust av arbetsförmågan till följd av skadan, grundas livränta efter honom på hans egen livränta. Livränta efter annan försäkrad grundas på vad som enligt 4 kap. skulle ha utgjort livränta till honom vid förlust av arbetsförmågan, om sådan livränta skulle ha börjat utgå vid tiden för dödsfallet.

Till grund för beräkning av livränta till efterlevande lägges även pension, livränta eller annan ersättning som utgick till den försäkrade med anledning av tidigare arbetsskada, i den mån det är skäligt.

Livränta till efterlevande får ej grundas på högre belopp än som motsvarar sju och en halv gånger basbeloppet vid den försäkrades död.

Änka

3 § Änka efter försäkrad har rätt till livränta, om hon

1. har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid den försäkrades död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan, eller

2. hade fyllt 36 år vid den försäkrades död.

Upphör rätt till livränta enligt första stycket 1 skall vid bedömning av rätt till livränta enligt 2 anses som om den försäkrade avled vid den tidpunkt, då rätten till livränta enligt 1 upphörde.

4 § Livränta till änka utgår med belopp som, när den försäkrade efterlämnar barn som har rätt till livränta efter honom enligt denna lag, motsvarar 40 och i annat fall 45 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §.

Livränta enligt 3 § första stycket 2 till änka som ej hade fyllt 50 år vid den försäkrades död eller vid den tidpunkt som avses i 3 § andra stycket minskas med en femtondel för varje år som då återstod till 50 års ålder.

5 § Änkas rätt till livränta upphör om hon gifter om sig eller avsevärd tid lever samman med man under äktenskapsliknande förhållanden. Upplöses äktenskapet inom fem år eller upphör sammanlevnaden inom samma tid, skall livräntan börja utgå på nytt.

Med änka jämställd kvinna

6 § I fråga om rätt till livränta jämställs med änka kvinna som vid försäkrads död

1. stadigvarande sammanbodde med den försäkrade och hade varit gift med honom eller hade eller hade haft barn med honom eller var havande med barn till honom eller

2. annars levde samman med den försäkrade sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden.

Första stycket gäller ej om den försäkrade eller kvinnan var gift.

7 § Om kvinna som avses i 6 § har rätt till underhållsbidrag från förutvarande make, minskas livräntan till henne med belopp som svarar mot bidraget. Motsvarande gäller om kvinnan som efterlevande till denne har rätt till livränta, pension i annan form än folkpension eller tilläggspension, skadestånd eller annan sådan ersättning som upphör att utgå, om hon ingår nytt äktenskap. Avdrag göres även för livränta efter man med vilken kvinnan tidigare har levt samman under äktenskapsliknande förhållanden.

Frånskild kvinna

8 § Var försäkrad vid sin död skyldig att utge lagstadgat periodiskt underhållsbidrag till förutvarande hustru, har hon rätt till livränta med belopp som svarar mot bidraget, om hon

1. har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid den försäkrades död stadigvarande vistades i dennes hem eller hos henne, eller
2. hade fyllt 36 år vid den försäkrades död.

Livränta enligt första stycket får, när den försäkrade efterlämnar barn som har rätt till livränta efter honom enligt denna lag, motsvara högst 40 och i annat fall högst 45 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §.

Bestämmelserna i 3 § andra stycket har motsvarande tillämpning i fråga om livränta till frånskild kvinna.

Barn

9 § Barn till avliden försäkrad har rätt till livränta för tid till och med den månad då barnet fyller 19 år. Om barnet efter den tidpunkten till följd av sjukdom eller av annan dylik orsak ej kan försörja sig, utgår livräntan även för sådan tid, dock längst till och med den månad då barnet fyller 21 år.

Hadde den försäkrade genom avtal som sägs i 7 kap. 7 § andra stycket föräldrabalken åtagit sig att till barnet utge underhållsbidrag i form av engångsbelopp, har barnet rätt till livränta i den mån denna överstiger en

livränta som har köpts eller kunnat köpas åt barnet för engångsbeloppet.

Efterlevande makes barn jämställas med barn till försäkrad i fråga om rätt till livränta, om barnet stod under makens vårdnad.

10 § Livränta utgår till varje barn med belopp som motsvarar 20 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §, om den försäkrade efterlämnar änka eller kvinna som avses i 6 §. I annat fall utgör livränta för ett barn 40 procent av nämnda underlag. Är i sådant fall flera barn berättigade till livränta, ökas procenttalet 40 med 20 för varje barn utöver det första och fördelas det sammanlagda livräntebeloppet lika mellan barnen.

Föräldrar

11 § Föräldrar till avliden försäkrad som till följd av dödsfallet kommer att sakna behövligt underhåll har rätt till livränta med skäligt belopp, dock högst med belopp som motsvarar 20 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §.

Gemensamma bestämmelser

12 § Har försäkrad blivit borta under resa eller i annat sammanhang och kan det antagas att han har avlidit till följd av arbetsskada, har hans efterlevande rätt till livränta. Som villkor för utbetalning av livränta får dock krävas förklaring på heder och samvete av efterlevande att denne saknar varje underrättelse om den försäkrade. I fråga om omyndig får sådan förklaring krävas från hans förmyndare.

Visar det sig sedermera att den försäkrade är vid liv eller att han har avlidit av annan orsak än arbetsskada, upphör rätten till livränta.

13 § Har flera efterlevande rätt till livränta efter försäkrad enligt 3, 6 och 8 §§ och överstiger livräntornas sammanlagda belopp 45 procent av ersättningsunderlag som sägs i 2 §, sättes livräntorna ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar nämnda andel av underlaget. Efterlämnar den försäkrade även barn som är berättigat till livränta efter honom, bytes procenttalet 45 ut mot 40.

14 § Uppgår livräntorna till efterlevande efter försäkrad sammanlagt till belopp som överstiger ersättningsunderlag som sägs i 2 §, sättes livräntorna ned proportionellt så att de tillsammans motsvarar detta underlag. Nedsättning skall dock först göras av livräntor enligt 11 §.

6 kap. Särskilda bestämmelser om ersättning

1 § Är någon som har rätt till livränta enligt 4 eller 5 kap. samtidigt berättigad till folkpension eller tilläggspension i form av förtidspension eller familjepension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring med anledning av den inkomstförlust som har föranlett livräntan, utgår livräntan endast i den mån den överstiger pensionen.

Livränta enligt 5 kap. till änka eller kvinna som avses i 5 kap. 6 § utgår från och med den månad under vilken hon fyller 65 år endast i den mån hon ej har rätt till folkpension i form av ålderspension och tilläggspension i form av änkepension med belopp som motsvarar en livränta som är beräknad på 65 procent av livränteunderlaget enligt 5 kap. 2 §. Bestämmelserna i 4 kap. 4 § tredje stycket har därvid motsvarande tillämpning.

Första stycket gäller även i fråga om pension som enligt utländskt system för social trygghet utgår med anledning av arbetsskadan.

2 § Fastställd livränta anknytes till basbeloppet och omräknas vid förändring av detta.

3 § Är arbetsgivare författningsenligt skyldig att utge ersättning vid arbetskada, har han rätt att enligt närmare föreskrifter som regeringen meddelar erhålla sådan ersättning från arbetsskadeförsäkringen som för motsvarande ändamål tillkommer den försäkrade eller dennes efterlevande, i den mån ersättningen ej överstiger vad arbetsgivaren har utgivit.

4 § Försäkrad som på anmodan av allmän försäkringskassa eller med dess samtycke avhåller sig från arbetet i syfte att förebygga att arbetsskada uppstår, återuppstår eller förvärras har rätt att under tiden få skälig ersättning från arbetsskadeförsäkringen, motsvarande högst hel sjukpenning.

5 § Under tid då försäkrad är föremål för åtgärd som avses i 2 kap. 11 §¹ lagen (1962:381) om allmän försäkring skall hans förmåga att skaffa sig inkomst genom arbete anses nedsatt även i den mån åtgärden hindrar honom att förvärsarbeta.

6 § Ansökan om ersättning enligt denna lag skall göras inom sex år, beträffande sjukpenning och livränta från den dag ersättningen avser, beträffande begravningshjälp från dagen för dödsfallet, beträffande annan ersättning från den dag då den försäkrade har erlagt det belopp för vilket ersättning begäres.

Om detta försummas, är rätten till ersättning förlorad.

7 § Bestämmelserna i 10 kap. 4 §, 16 kap. 11 § och 20 kap. 3–7 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om förmåner som sammanträffar, indrag-

¹Enligt lydelse i prop. 1975/76:133.

ning och nedsättning av ersättning i vissa fall, återbetalningsskyldighet, preskription, utmätningsförbud och rätt till skadestånd har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

7 kap. Försäkringens finansiering

1 § Arbetsskadeförsäkringen finansieras genom avgifter som arbetsgivare årligen har att erlägga enligt detta kapitel. För staten gäller särskilda bestämmelser.

2 § Avgift utgår på summan av vad arbetsgivaren under året har utgivit som lön till arbetstagare i pengar eller naturaförmåner i form av kost eller bostad. Vid beräkningen av avgiften tages ej hänsyn till arbetstagare vars lön under året har understigit 500 kronor.

Avgift erlägges icke för arbetstagares lön vid sjukdom eller ledighet för vård av barn till den del lönen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning som arbetsgivare äger uppbära enligt 3 kap. 16 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Avgift erlägges ej heller för lön som arbetsgivare har utgivit till barn för arbete utfört i hans förvärvsverksamhet i de fall avdrag för lönen ej får ske vid inkomsttaxeringen.

3 § Avgift utgår efter procentsats som fastställs i lag. Procentsatsen skall vara avvägd så att avgifterna tillsammans med andra tillgängliga medel täcker

1. ersättningar enligt denna lag samt ersättningar på grund av obligatorisk försäkring enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete, lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar och lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring.

2. kostnader som föranledes av lagen (1955:469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 253) om försäkring för olycksfall i arbete m. m., lagen (1962:303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. och lagen (1967:919) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m..

3. förvaltningskostnader.

4. behövlig fondbildning.

Med förvaltningskostnader enligt första stycket 3 avses omkostnader för riksförsäkringsverkets och de allmänna försäkringskassornas verksamhet beträffande arbetsskadeförsäkringen. Den del av avgifterna som skall anses svara mot förvaltningskostnader fastställs genom särskild lag.

Beslut om procentsats och förvaltningskostnadsandel för visst år skall fattas senast under året dessförinnan. Riksförsäkringsverket skall vart femte år föreslå procentsats och förvaltningskostnadsandel för de sju följande åren, i den mån beslut ej redan har fattats.

4 § Om debitering och uppbörd av avgift gäller särskilda bestämmelser.

Avgifterna föres till en fond, kallad arbetsskadeförsäkringsfonden, som förvaltas enligt grunder som regeringen fastställer.

8 kap. Övriga bestämmelser

Anmälan om arbetsskada

1 § Underrättelse om arbetsskada skall omedelbart lämnas till den arbetsgivare hos vilken den försäkrade var anställd när skadan inträffade. Har skada till följd av annat än olycksfall visat sig först efter det den försäkrade har upphört att vara utsatt för inverkan som har orsakat skadan, skall underrättelse lämnas till den arbetsgivare hos vilken den försäkrade senast var utsatt för sådan inverkan. Finns någon som på arbetsgivarens vägnar förestår arbetet, får underrättelsen i stället lämnas till denne.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare som genom underrättelse enligt första stycket eller på annat sätt har fått kännedom om inträffad arbetsskada är skyldig att anmäla skadan till allmän försäkringskassa enligt föreskrifter som meddelas av regeringen. Nödvändiga utgifter för läkarutlåtanden ersättes i enlighet med vad regeringen föreskriver.

Beträffande försäkrad som avses i 1 kap. 1 § andra stycket skall vad i denna paragraf sägs om arbetsgivare gälla rektor eller annan som förestår utbildningen.

2 § Anmälan enligt 1 § andra stycket skall göras till den allmänna försäkringskassa hos vilken den försäkrade är inskriven eller skulle ha varit inskriven, om han hade uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Är den skadade icke och skulle han ej heller under nämnda förutsättning ha varit inskriven hos allmän försäkringskassa, skall anmälan göras till försäkringskassa i den ort där skadan har inträffat eller visat sig. Kan ej med stöd av vad här sagts avgöras till vilken försäkringskassa ärendet hör, skall anmälan göras till Stockholms läns eller, när det gäller sjöman, till Göteborgs allmänna försäkringskassa.

Bestämmande och utbetalning av ersättning

3 § Allmän försäkringskassa som avses i 2 § skall så snart det kan ske bestämma den ersättning som skall betalas ut.

Kan det icke utan tidsutdräkt avgöras om ersättning bör utgå men föreligger sannolika skäl till det, skall ersättning betalas för tid intill dess slutligt beslut har fattats. Kan ej belopp som skall utgå som sjukpenning eller livränta bestämmas, betalas skäligt belopp. Återbetalningsskyldighet föreligger ej, om det sedermera bestäms att ersättning ej skall utgå eller utgå med lägre belopp.

Beslut som meddelas enligt denna lag länder omedelbart till efterrättelse, om ej annat föreskrives i beslutet eller bestämmes av myndighet som har att pröva beslutet.

4 § Ärende angående livränta till den försäkrade och i annat ärende uppkommen fråga huruvida den försäkrade har ådragit sig arbetsskada till följd av annat än olycksfall skall i försäkringskassa avgöras av pensionsdelegation.

5 § Ersättning betalas ut i den ordning som regeringen föreskriver. Bestämmelserna i 3 kap. 18 § samt 16 kap. 12 och 13 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om utbetalning till annan än den förmånsberättigade och om utbetalning utom riket har motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

Uppgiftsskyldighet m. m.

6 § Den som har rätt till ersättning från arbetsskadeförsäkringen är skyldig att enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag. Är den förmånsberättigade omyndig, skall uppgifterna lämnas av förmyndaren.

7 § Myndighet och arbetsgivare är skyldiga att på begäran lämna försäkringsdomstolen, riksförsäkringsverket, allmän försäkringskassa eller lokal myndighet som avses i 1 kap. 2 § uppgift om namngiven person rörande förhållande som är av betydelse för tillämpningen av denna lag. Arbetsgivare är även skyldig att lämna sådan uppgift om arbetet och arbetsförhållandena som behövs för att bestämma ersättningsbelopp.

8 § Försäkringsdomstolen, riksförsäkringsverket och allmän försäkringskassa har, i den mån det behövs för att bestämma ersättning enligt denna lag, rätt att hos myndighet som har att utöva tillsyn över arbetsgivares verksamhet begära undersökning av arbetsförhållanden eller att, om särskilda skäl föreligger, själva företaga sådan undersökning.

9 § Riksförsäkringsverket och allmän försäkringskassa får i ärende angående arbetsskadeförsäkring begära att tingsrätt håller förhör med vittne eller sakkunnig. Ingen är skyldig att inställa sig vid annan tingsrätt än den inom vars domkrets han vistas. Om förhöret skall i tillämpliga delar gälla vad som föreskrives om bevisupptagning utom huvudförhandling. Ersättning till den som har inställt sig för att höras utgår med skäligt belopp som rätten bestämmer och betalas av den myndighet som har begärt förhöret.

10 § Den som har tagit befattning med ärende enligt denna lag får ej obehörigen röja eller nyttja vad han därvid har erfarit om enskilds personliga förhållanden eller om yrkeshemlighet, arbetsförfarande eller affärsförhållande.

Ansvarsbestämmelser

11 § Den som underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 1 § andra stycket dömes till bötes. Till samma straff dömes arbetsgivare som underlåter att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 7 §.

Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet lämnar oriktigt meddelande i uppgift som skall lämnas enligt denna lag dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Besvär m. m.

12 § Bestämmelserna i 20 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring om besvär samt annan överprövning hos riks försäkringsverket och försäkringsdomstolen har motsvarande tillämpning i ärende enligt denna lag.

13 § Bestämmelsen i 18 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om riks försäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna har motsvarande tillämpning i fråga om kassornas befattning med arbetsskadeförsäkringen.

14 § Regeringen får träffa överenskommelse med främmande makt om utsträckt tillämpning av denna lag eller om undantag i vissa fall från lagens bestämmelser.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977, då lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring skall upphöra att gälla. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om skada som har inträffat före ikraftträdandet.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-03-04

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Norling, Lidbom, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson.

Föredragande: statsrådet Aspling

Proposition med förslag till lag om arbetsskadeförsäkring

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 april 1971 tillkallade jag sakkunniga för att företa en översyn av yrkesskadeförsäkringen m. m. Utredningen (S 1971:01) som antog namnet yrkesskadeförsäkringskommittén avlämnade i augusti 1972 ett delbetänkande (Ds S 1972:3) med förslag till decentraliseringsåtgärder rörande yrkesskadeförsäkringen m. m. Förslagen har i huvudsak genomförts (prop. 1973:4, SfU 1973:1, rskr 1973:15).

Yrkesskadeförsäkringskommittén¹ har i oktober 1975 avlämnat sitt huvudbetänkande (SOU 1975:84) Ersättning vid arbetsskada. Samtidigt har utredningen (S 1974:03) rörande besvärsorganisationen inom socialförsäkringen m. m.² avgett ett delbetänkande (Ds S 1975:9) Övergångsfrågor beträffande besvärsorganisationen inom yrkesskadeförsäkringen.

Efter remiss har yttranden över dessa betänkanden avgetts av Svea hovrätt, kammarrätten i Stockholm, socialstyrelsen, statens handikappråd, försäkringsrådet, riksförsäkringsverket, statskontoret, försäkringsinspektionen, riksrevisionsverket, statens avtalsverk, statens personalpensionsverk, statens personalnämnd, skolöverstyrelsen, universitetskanslersämbetet, centrala studiestödsnämnden, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, ILO-kommittén, statens arbetsklinik, yrkesskadestatistikutredningen, Försäkringskassaförbundet, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet,

¹ Ledamöter: generaldirektören Yngve Samuelsson, ordförande, riksdagsmännen Alvar Andersson och Torsten Fredriksson, direktören i Sveriges verkstadsförening Olof Gustafsson, förbundssekreteraren i Svenska metallindustriarbetareförbundet Henry Karlsson, bitr. direktören i Svenska arbetsgivareföreningen Inge Svensson och ombudsmannen vid Landsorganisationen i Sverige Håkan Walander.

² Utredningsman kammarrättspresidenten Nils Wentz.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges redareförening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Lantbrukarnas riksförbund, Föreningen teknisk företagshälsovård, Sveriges läkarförbund, Svenska läkaresällskapet, Svenska företagsläkarföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Svenska Personal-Pensionskassan, Kommunernas pensionsanstalt, Handikappförbundens centralkommitté, De handikappades riksförbund och Sveriges förenade studentkårer. Vissa remissinstanser har bifogat yttranden som de har inhämtat.

Yttranden har dessutom kommit in från Sveriges fartygsbefälsförening, fackklubbar vid AB KABI samt AB KABI, Svenska sjöfolksförbundet, teknologorganisationen Reftec, Hörselkuratorernas förening och Riksförbundet för sexuellt likaberättigande.

2 Gällande bestämmelser m. m.

2.1 Den allmänna försäkringen

Enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL, omtryckt 1973:908, ändrad senast 1975:1160) består den allmänna försäkringen av sjukförsäkring, (inkl. tandvårdsförsäkring och föräldraförsäkring), folkpensionering och försäkring för tilläggspension (ATP). Den allmänna försäkringen kompletteras av en delpensionsförsäkring och en yrkesskadeförsäkring. Den allmänna försäkringen omfattar svenska medborgare och här i riket bosatta utlänningar. Den som är försäkrad skall, om han är bosatt i riket, fr. o. m. den månad då han fyller 16 år vara inskriven hos allmän försäkringskassa. Den allmänna försäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivare och egenföretagare samt, såvitt avser sjukförsäkringen och folkpensioneringen, genom statsbidrag.

2.1.1 Sjukförsäkringen

Sjukförsäkringens förmåner utgörs av sjukvårdsersättning, sjukpenning och föräldrapenning. Vid läkarbesök i offentlig vård betalar den försäkrade själv i patientavgift 15 kr. för varje besök medan 70 kr. erläggs av försäkringskassan som *sjukvårdsersättning* direkt till sjukvårdshuvudmannen. Vård som meddelas av privatpraktiserande läkare ersätts endast om läkaren är ansluten till försäkringen. Den försäkrades patientavgift utgör därvid i regel 25 kr. Hos vissa läkare är patientavgiften 30 eller 35 kr. Återstoden av arvudet vilket är bestämt i en taxa som är bindande för läkaren betalas direkt till läkaren av försäkringskassan.

Sjukvårdsersättning utgår vidare för utgifter för tandvård, om vården lämnas genom det allmännas försorg eller av privatpraktiserande tandläkare

som är ansluten till försäkringen. Även tandvårdsarvodet är taxebundet. Försäkringskassan betalar normalt hälften av ett arvode på högst 1 000 kr. och 3/4 av överskjutande belopp. Resten betalar den försäkrade själv genom patientavgift. Viss tandvård ersätts enligt de regler som gäller för läkarvård.

Ersättning för sjukhusvård utgår i regel med belopp som motsvarar kostnaden för vård på allmän sal vid hemortssjukhus.

Kostnader för resor inom riket i samband med vård ersätts i allmänhet i den mån utgifterna för varje besök överstiger 8 kr. (15 kr. vid tandvård).

För sjukvårdande behandling (även utprovning av hjälpmedel) betalar patienten 7 kr. per besök, om vården ombesörjs av sjukvårdshuvudman. Kostnader för konvalescentvård eller sjukvårdande behandling i annat fall ersätts med 3/4 av utgifterna, dock högst med vissa angivna belopp.

Vid inköp av läkemedel på recept är maximivärdet 20 kr. Vissa läkemedel tillhandahålls kostnadsfritt.

Försäkrad har rätt till *sjukpenning*, om han på grund av sjukdom har fått sin arbetsförmåga nedsatt med minst hälften. Sjukpenningen beräknas på den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst. Denna motsvarar den förvärvsinkomst (såväl inkomst av anställning som inkomst av annat förvärvsarbete) som den försäkrade kan antas komma att ha under det närmaste året. Sjukpenning utgår dock endast om den försäkrade är inskriven hos allmän försäkringskassa och har en sjukpenninggrundande inkomst på minst 4 500 kr. Vid fullständigt bortfall av arbetsförmågan utges hel sjukpenning. Denna utgör för dag räknat 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten delad med 365. I annat fall utgår halv sjukpenning. Den som inte tjänar 4 500 kr. om året kan ändå få sjukpenning, om han är s. k. hemmamaake. Hel sjukpenning utgår då med 8 kr. per dag.

Den sjukpenninggrundande inkomsten får högst motsvara 7,5 gånger basbeloppet vid årets början (högst 72 750 kr. år 1976). Överskjutande belopp räknas i första hand av på inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Ersättning för uppdrag anses i allmänhet som anställningsinkomst. Inkomstberäkningen grundas vanligtvis på upplysningar som försäkringskassan får från den försäkrade eller hans arbetsgivare eller på taxeringsuppgifter. Inkomst av arbete för egen räkning får därvid inte beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning. Naturalförmåner värderas på samma sätt som vid beräkning av preliminär skatt. Eventuell ändring i inkomstförhållandena beaktas först 30 dagar efter det kassan har fått kännedom om inkomständeringen. Den försäkrade är skyldig att göra anmälan om inkomständering inom två veckor. Har den försäkrade anmält undantagande från ATP enligt 11 kap. 7 § AFL (se avsnitt 2.1.3), skall hans inkomst av annat förvärvsarbete än anställning inte beaktas vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst.

Den som uppbär hel förtidspension har inte rätt till sjukpenning, och för försäkrad som har uppnått pensionsåldern gäller särskilda sjukpenningbestämmelser. Vårdas den försäkrade på sjukhus, reduceras hans sjukpen-

ning. Beträffande arbetstagare som enligt statliga eller kommunala föreskrifter är berättigad till lön vid sjukdom får regeringen föreskriva undantag från rätten till sjukpenning. Betalar arbetsgivare i annat fall ut lön under sjukdom, har han vanligtvis också rätt till arbetstagarens motsvarande sjukpenning, s. k. arbetsgivarintrade.

Vid *sjukdom på grund av yrkesskada* utges sjukvårdsersättning och sjukpenning i vanlig ordning, dock längst t. o. m. 90:e dagen efter den dag då skadan inträffade. Därefter träder yrkesskadeförsäkringen in.

2.1.2 Folkpensioneringen

Pension från den allmänna pensioneringen består i regel av två komponenter, folkpension och ATP. Folkpensionen utgör ett för alla lika grundskydd medan ATP är på visst sätt avpassad efter den försäkrades tidigare förvärvsinkomster. Förmånsformerna är ålderspension, förtidspension samt familjepension till änka och barn. Dessutom finns vissa särskilda folkpensionsförmåner.

Folkpension tillkommer i princip endast den som är svensk medborgare. Genom internationella överenskommelser kan emellertid även utländska medborgare efter viss karenstid bli berättigade till folkpension på samma villkor som svenska medborgare. Vidare krävs att den försäkrade är bosatt här i riket som pensionär eller, om han är bosatt utomlands, har varit mantalsskriven här för det år då han fyllde 62 år och för de fem närmast föregående åren.

Rätt till folkpension i form av *ålderspension* föreligger fr. o. m. den månad då den försäkrade fyller 67 år (65 år fr. o. m. den 1 juli 1976). Ålderspension som tas ut vid den normala pensionsåldern utgör per år för ensamstående 95 % och för två pensionsberättigade makar 155 % av basbeloppet. Den försäkrade kan emellertid begära förtida eller uppskjutet uttag. Ålderspension kan då tidigast utgå fr. o. m. den månad då han fyller 63 år, varvid pensionen för all framtid minskas med 0,6 % för varje månad som pension tas ut i förtid. Om uttaget av pension i stället skjuts upp, ökas pensionen med 0,6 % för varje månad som då den börjar utgå har förflutit från den månad då den försäkrade fyllde 67 år. Hänsyn tas dock inte till tid efter ingången av den månad då den försäkrade har fyllt 70 år. Nya regler angående förtida och uppskjutet uttag träder i kraft den 1 juli 1976. Enligt dessa skall förtida uttag kunna ske från 60 års ålder och avse hela eller halva pensionen. Uttag av hel eller halv pension skall också kunna skjutas upp till mellan 65 och 70 års ålder. Reduktionsfaktorn ändras till 0,5 % för varje månad som pension utgår före 65 års ålder. Vid uppskjutet uttag skall pensionen liksom hittills ökas med 0,6 % per månad.

Rätt till folkpension i form av *förtidspension* – hel eller partiell – tillkommer försäkrad som har fyllt 16 år, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan

är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Den som har fyllt 60 år kan även få förtidspension på rent arbetsmarknadsmässiga grunder. Kan nedsättningen av den försäkrades arbetsförmåga inte anses varaktig men dock antas bestå avsevärd tid, föreligger rätt till *sjukbidrag*. Bidraget är tidsbegränsat men följer i övrigt samma regler som gäller för förtidspension. Hel förtidspension ligger på samma nivå som hel ålderspension, och förtidspension utges längst till den månad då den försäkrade fyller 67 år (65 år fr. o. m. den 1 juli 1976) eller tills han dessförinnan börjar uppbära ålderspension. Förtidspensioneringen behandlas närmare i avsnitt 2.2.4.

Till ålders- eller förtidspension kan utgå *barntillägg* för barn under 16 år. Tillägget utges för år räknat med högst 25 % eller, om barnet är berättigat till barnpension, högst 10 % av basbeloppet.

Änka har rätt till folkpension i form av *änkepension*, om hon antingen har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan, eller hade fyllt 36 år vid makens död och varit gift med honom i minst fem år. Upphör ankans rätt till pension enligt det första alternativet, skall vid prövning av rätt till pension enligt det andra alternativet anses som om mannen hade avlidit och äktenskapet upplösts först när rätten till pension enligt det första alternativet upphörde. Pensionen utgår längst till den månad då änkan fyller 67 år (65 år fr. o. m. den 1 juli 1976) eller tills hon dessförinnan börjar uppbära folkpension i form av ålderspension. Under förutsättning att ingen av parterna var gift skall kvinna som stadigvarande sammanbodde med en man vid hans död och som hade varit gift med eller har eller har haft barn med honom jämställas med änka. Änka som levde åtskild från den avlidne har inte rätt till änkepension, om hon stadigvarande sammanbott med annan man med vilken hon har varit gift eller har eller har haft barn. Änkepensionen dras vidare in, om änkan gifter om sig eller stadigvarande sammanbor med sådan man. Upplöses äktenskapet eller sammanboendet inom fem år, skall dock pensionen börja utgå på nytt, om övriga förutsättningar alltså är uppfyllda. Änkepensionen utgör för år räknat 95 % av basbeloppet, om änkan har vårdnaden om och sammanbor med barn under 16 år eller hade fyllt 50 år vid mannens död. För annan änka minskas pensionen med 1/15 för varje år som vid mannens död återstod till 50 års ålder. Om änkan är berättigad till såväl förtidspension som änkepension, har hon rätt att välja vilken av dessa som skall utgå.

Folkpensionär som har låg ATP eller ingen ATP alls har rätt till s. k. *pensionstillskott*. F. n. utgör fullt pensionstillskott per år 21 % av basbeloppet men kommer fr. o. m. den 1 juli 1976 att utgå efter 25 % till ålderspensionär och efter 50 % till förtidspensionär. Pensionstillskottet till ålderspension ökas varje år med 4 % av basbeloppet så att fullt tillskott den 1 juli 1981 utgör 45 % av basbeloppet för pensionär som har endast folkpension. Pensionstillskottet till förtidspension ökas på motsvarande sätt successivt till

90 % av basbeloppet den 1 juli 1981. Pensionstillskottet avräknas på visst sätt mot ATP.

Barnpension från folkpensioneringen kan utgå till barn som inte har fyllt 18 år. Pensionen utgör för år räknat 25 % av basbeloppet. Barnet är dock garanterat 40 % av basbeloppet, om ena föräldern är avliden, och 60 % av basbeloppet, om båda föräldrarna är avlidna. Vid beräkning av den garanterade barnpensionen skall bl. a. beaktas vad som utgår i barnpension från ATP.

Inom folkpensioneringen utgår även vissa inkomstprövade förmåner, nämligen hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg. *Hustrutillägg* tillkommer pensionsberättigads hustru som inte själv är folkpensionär, om hon har fyllt 60 år och makarna har varit gifta minst fem år. Om särskilda skäl föreligger, kan hustrutillägg utgå även i annat fall. Hustrutillägget skall motsvara skillnaden mellan ålderspension för två makar jämte två pensionstillskott och ålderspension för ensamstående jämte ett pensionstillskott. *Kommunalt bostadstillägg* kan utges till den som uppbär ålders-, förtids- eller änkepension eller hustrutillägg. Bostadstillägget utgår enligt grunder som kommunerna själva bestämmer. Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med 1/3 av den pensionsberättigades årsinkomst i den mån den överstiger för gift 1 500 kr. och för annan 2 000 kr.

Försäkrad som har fyllt 16 år kan vidare få *handikappersättning*, om han före 65 års ålder för avsevärd tid har fått sin funktionsförmåga nedsatt och därför behöver tidskrävande eller fortlöpande hjälp eller på annat sätt får vidkännas betydande merutgifter. Ersättning utges med för år räknat 30, 45 eller 60 % av basbeloppet alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek. Den som är blind eller döv har alltid rätt till handikappersättning.

2.1.3 Tilläggs pensioneringen (ATP)

ATP grundas på den försäkrades tidigare förvärvsinkomster. Fr. o. m. det år då den försäkrade fyller 16 år t. o. m. det år då han fyller 65 år (64 år fr. o. m. den 1 juli 1976) beräknas *pensionsgrundande inkomst* för honom på grundval av hans förvärvsinkomster. Sådan beräkning görs dock inte för år då han har uppburit förtids- eller ålderspension enligt AFL. Till grund för beräkning av förvärvsinkomst läggs i princip den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt. Den pensionsgrundande inkomsten utgörs av summan av den försäkrades inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger det vid årets början gällande basbeloppet. Vid beräkningen bortses vidare från vad som överstiger 7.5 gånger nämnda basbelopp. Den pensionsgrundande inkomsten ligger i sin tur till grund för beräkning av den försäkrades pensionspoäng för året. Pensionspoängen räknas fram på så sätt att den pensionsgrundande inkomsten

divideras med det vid årets början gällande basbeloppet. Den försäkrade har möjlighet att anmäla undantagande från ATP såvitt avser inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Denna beaktas då inte vid beräkning av pensionsgrundande eller sjukpenninggrundande inkomst.

För rätt till *ålderspension* från ATP krävs normalt att den försäkrade har tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år. Beträffande pensionsålder och förtida eller uppskjutet uttag av pension gäller samma regler som i fråga om ålderspension från folkpensioneringen. Ålderspension från ATP som utgår vid 67 års ålder motsvarar för år räknat 60 % av produkten av basbeloppet för den månad för vilken pension skall utges och medeltalet av de pensionspoäng som har tillgodoräknats den försäkrade eller, om pensionspoäng har tillgodoräknats honom för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtal. Har pensionspoäng tillgodoräknats för mindre än 30 år, minskas pensionen med 1/30 för varje felande år. Undantag från denna regel gäller emellertid för svensk medborgare som är född under något av åren 1896–1923. Är han född under tiden 1896–1914, krävs endast 20 poängår för full pension. Är han yngre men född under tiden 1915–1923, krävs i stället 20 år ökat med ett för varje år som han är född senare än år 1914.

Förtidspension från ATP utges under samma förutsättningar som gäller för förtidspension från folkpensioneringen. Det krävs dock att den försäkrade har tillgodoräknats pensionspoäng före det år då pensionsfallet inträffar. Hel förtidspension skall i princip vara lika stor som ålderspensionen skulle ha blivit, om arbetsförmågan inte hade varit nedsatt. Det skall därför antas att den försäkrade har tillgodoräknats pensionspoäng (s. k. antagandepoäng) för varje år fr. o. m. det år då pensionsfallet inträffade t. o. m. det år då han fyller 65 år (64 år fr. o. m. den 1 juli 1976). För att antagandepoäng skall beräknas krävs emellertid antingen att den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid tiden för pensionsfallet uppgick till minst det vid årets början gällande basbeloppet eller att pensionspoäng hade tillgodoräknats honom för minst tre av de fyra år som närmast föregått det år då pensionsfallet inträffade. Beräkningen av antagandepoängen kan ske enligt två olika metoder, varvid den metod skall användas som ger det gynnsammaste resultatet för den försäkrade. Den ena metoden innebär att antagandepoängen beräknas motsvara medeltalet av de två högsta poängtal under de fyra åren närmast före pensionsfallet. Enligt den andra metoden använder man medeltalet för den bättre hälften av poängåren fr. o. m. den försäkrades 16:e år t. o. m. året närmast före pensionsfallet. Om bestämmelserna om antagandepoäng inte är tillämpliga, beräknas förtidspensionen på grundval av faktiska pensionspoäng och enligt samma regler som ålderspension.

För rätt till *änkepension* från ATP krävs att legalt äktenskap förelåg. Vidare fordras att mannen vid sitt frånfälle var berättigad till ATP i form av förtids- eller ålderspension eller kunde ha blivit berättigad till förtidspension. Är dessa krav uppfyllda, utgår pension till änkan, om äktenskapet hade varat minst fem år och ingåtts senast den dag då den försäkrade fyllde 60 år eller om den försäkrade efterlämnar barn som också är barn till änkan. Änkepensionen utgör, om

det finns pensionsberättigat barn, 35 % och i annat fall 40 % av hel förtids- eller ålderspension som mannen var berättigad till. Om änkan gifter om sig, dras änkepensionen in. Upplöses det nya äktenskapet inom fem år, skall pensionen dock börja utgå på nytt.

Försäkrads barn under 19 år har rätt till *barnpension*. Pensionen för ett barn utgör, om även änkepension utges, 15 % och i annat fall 40 % av den ATP som föräldern var berättigad till. Finns flera pensionsberättigade barn, ökas procenttalen med 10 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda pensionsbeloppet fördelas därefter lika mellan barnen.

Flera familjepensioner får inte utgå samtidigt till samma person. I sådant fall utges endast den största av dem. Änkepension påverkas emellertid inte av att änkan samtidigt är berättigad till förtidspension eller ålderspension.

2.2 Yrkesskadeförsäkringen

Lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (YFL, omtryckt 1962:408, ändrad senast 1975:699) trädde i kraft den 1 januari 1955. Genom YFL upphävdes bl. a. på området tidigare gällande lag (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete och lagen (1929:131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar. De upphävda författningarna skulle dock fortfarande tillämpas i fråga om skada som hade inträffat före den 1 januari 1955 och i fråga om skada till följd av annat än olycksfall vilken visade sig senare, om den försäkrade inte efter nämnda dag hade varit utsatt för sådan inverkan som orsakat skadan. 1916 års lag föregicks i sin tur av lagen (1901:39 s. 1) angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

2.2.1 Bestämmelserna i huvuddrag

Försäkringen enligt YFL är dels obligatorisk, dels frivillig (1 §). Den obligatoriska försäkringen omfattar i princip alla arbetstagare (3 §). I den mån regeringen föreskriver det jämställs elever under yrkesutbildning med arbetstagare. I en till kungörelsen (1954:715) angående tillämpning av lagen om yrkesskadeförsäkring å vissa elever m. fl. (förteckningen ändrad senast 1976:54) fogad förteckning anges de skolor, utbildningslinjer och kurser där eleverna anses löpa viss risk att komma till skada och därför skall omfattas av YFL. Arbetsgivares make är undantagen från den obligatoriska försäkringen (4 §). Undantagna är också arbetstagare som är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svägerlag med arbetsgivaren eller hans make och som varaktigt lever i hushållsgemenskap med arbetsgivaren och dessutom har en årsinkomst som understiger 1 800 kr. Regeringen kan vidare undanta vissa arbetstagare som är anställda hos staten eller kommun samt meddela från YFL avvikande föreskrifter beträffande vissa andra arbetstagare (5 §).

Med yrkesskada förstås i första hand kroppsskada till följd av olycksfall

i arbetet (6 §). Med kroppsskada jämställs skada på protes e. d. Vissa åkommor på grund av skadlig inverkan under kort tid anses alltid ha uppstått genom olycksfall. Till olycksfall i arbetet hänförs även olycksfall vid färd till eller från arbetet. Som yrkesskada räknas vidare skada som har orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller strålände energi eller, i den mån regeringen föreskriver det, genom inverkan av vissa rörelser, tryck, skakningar, vibrationer, buller eller smitta. Regeringens bestämmelser om de s. k. yrkessjukdomarna finns i kungörelsen (1954:644) med föreskrifter enligt 6 § första stycket c) lagen om yrkesskadeförsäkring. Enligt YFL skall orsakssamband anses föreligga mellan skada och olycksfall eller annan inverkan i arbetet, om inte betydligt starkare skäl talar mot det (7 §). Yrkesskada till följd av annat än olycksfall anses ha inträffat den dag skadan visade sig (8 §).

Den yrkesskadade är berättigad till sjukvårdsersättning och, om arbetsförmågan har blivit nedsatt, sjukpenning vid sjukdom och livränta vid invaliditet. Vid dödsfall utgår begravningshjälp och livränta till efterlevande.

I fråga om ersättning vid sjukdom är yrkesskadeförsäkringen samordnad med den allmänna sjukförsäkringen på så sätt att yrkesskadad som omfattas av sjukförsäkringen i allmänhet får vanlig sjukvårdsersättning och sjukpenning enligt AFL under de första 90 dagarna, den s. k. samordningstiden (11 §). Om den skadade under samordningstiden inte är sjukpenningförsäkrad eller ens sjukförsäkrad, utgår i stället ersättning från yrkesskadeförsäkringen enligt samma grunder som gäller inom sjukförsäkringen. I den mån inte sjukförsäkringen har trätt in ersätts även nödvändiga kostnader under samordningstiden för sjukvård utom riket, tandvård, hjälpmedel och viss särskild vård, allt inkl. resekostnader.

Efter samordningstidens slut svarar yrkesskadeförsäkringen helt för ersättningen. Försäkringen ersätter då bl. a. nödvändiga kostnader för läkar-, tand- och sjukhusvård, läkemedel, sjukgymnastik e. d., hjälpmedel samt resor (12 §).

Storleken av sjukpenning efter samordningstiden och livränta är beroende av dels den skadades årliga arbetsförtjänst, dels nedsättningen av arbetsförmågan. Med årlig arbetsförtjänst avses i princip den skadades årliga inkomst av förvärvsarbete när skadan inträffade, dock lägst 1 800 kr. och högst vad som motsvarar fem basbelopp (9 §). Nedsättningen av arbetsförmågan skall bedömas med hänsyn till såväl skadans beskaffenhet som dess inverkan på den skadades allmänna förmåga att skaffa sig förvärvsinkomst och hans förmåga att utöva sitt yrke (10 §). Även förutvarande skada eller lyte samt omskolning e. d. med anledning av den aktuella skadan har betydelse för skaderegleringen.

Som har nämnts tidigare utges sjukpenning efter samordningstidens slut från yrkesskadeförsäkringen (13 §). Vid förlust av arbetsförmågan utgår hel sjukpenning, och vid nedsättning av arbetsförmågan med minst 50 % utges halv sjukpenning. Ersättningen beräknas enligt den allmänna försäkringens regler om sjukpenning men grundas på den skadades årliga arbetsförtjänst

enligt YFL. Ersättningen får dock inte understiga vad som skulle ha utgått som vanlig sjukpenning, om skadan inte hade utgjort yrkesskada.

Medför yrkesskada nedsättning i den försäkrades arbetsförmåga även sedan det akuta sjukdomstillståndet har upphört, utges livränta, om nedsättningen uppgår till minst 10 % (16 §). Livräntan beräknas på ett ersättningsunderlag som i inkomstlägen upp till två gånger basbeloppet vid skadeårets början motsvarar den skadades årliga arbetsförtjänst men i högre inkomstlägen avtrappas. Har den skadade förlorat sin arbetsförmåga, utgör livräntan 11/12 av ersättningsunderlaget. Är arbetsförmågan endast nedsatt, utges i princip en livränta som svarar mot nedsättningsgraden. Vid sjukdomsrecidiv ersätts livräntan av sjukpenning. När det skadade blir ålderspensionär sätts livräntan ned med 1/4. Fastställd livränta får efter ansökan helt eller delvis bytas ut mot kapitalbelopp, om skäl föreligger till det.

Yrkesskadad som under längre tid inte kan klara sig själv kan få sin sjukpenning eller livränta förstärkt med vårdbidrag på högst 5 kr. per dag resp. 1 800 kr. per år (17 §). Från yrkesskadeförsäkringen kan vidare utges skälig ersättning, motsvarande högst hel sjukpenning, till den som avstår från förvärvsarbete i syfte att förebygga att yrkesskada uppstår, återuppstår eller förvärras (18 §).

Vid dödsfall till följd av yrkesskada utgår begravningshjälp med 20 % av basbeloppet vid årets början och livräntor till den försäkrades efterlevande (19 §). Efterlevandelivränta utges till änka samt under vissa förutsättningar till ogift kvinna som levde samman med den försäkrade, lästmö, änklings, fränskild make, barn och förälder (20–23 §§). Efterlevandelivräntan utgår med belopp som motsvarar viss andel av den försäkrades årliga arbetsförtjänst.

Samtliga livräntor enligt bl. a. YFL är värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet. Huvudbestämmelserna härom finns i lagen (1967:919) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m. (ändrad senast 1973:470). I detta sammanhang bör vidare nämnas lagen (1955:469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. (ändrad senast 1971:284) och lagen (1962:303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. (ändrad senast 1971:285).

Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivarna (38, 39 och 41 §§). Avgifterna skall täcka ersättningar enligt YFL samt motsvarande lagar från åren 1916 och 1929, kostnader för omreglering, förhöjning och värdesäkring av vissa ersättningar, förvaltningskostnader samt behövlig fondbildning. Avgiften fastställs genom särskild lag och har (SFS 1973:480) för åren 1975–1979 bestämts till 0.25 % av utgivna löner. Avgifterna förs till en fond som förvaltas av riks-försäkringsverket.

I YFL föreskrivs att försäkringen äger rum i riks-försäkringsverket (1 §) och att verket skall besluta om ersättning (34 §). Enligt lagen (1973:60) om handläggning av vissa ärenden angående ersättning enligt lagen (1954:243)

om yrkesskadeförsäkring m. m. får regeringen emellertid föreskriva att allmän försäkringskassa i verkets ställe skall handlägga ärenden angående huvudsakligen sjukpenning och sjukvårdsersättning. Sådana föreskrifter har meddelats genom kungörelsen (1973:185) om handläggning av vissa ärenden angående ersättning enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring m. m. (ändrad senast 1974:126). Därvid har dock några ärendegrupper undantagits. I de decentraliserade yrkesskadeärendena är riksförsäkringsverket mellaninstans och försäkringsdomstolen högsta instans. De från decentraliseringen undantagna sjukpenning- och sjukvårdsersättningsärendena liksom alla livräntenärenden handläggs i första instans av riksförsäkringsverket. Över verkets beslut i sådana ärenden får talan föras hos försäkringsrådet (44 § YFL). Försäkringsrådet har också rätt att ex officio ta upp ärenden till prövning. Vidare skall försäkringsrådet med uppmärksamhet följa försäkringens tillämpning och utveckling (2 §). Försäkringsrådets beslut kan överklagas hos försäkringsdomstolen (44 §).

2.2.2 Några statistiska uppgifter

Det åligger arbetsgivare eller arbetsföreståndare att anmäla inträffad yrkesskada till försäkringskassan. Antalet *anmällda yrkesskador* under perioden 1955–1975 framgår av följande tabell.

År	Antal	År	Antal
1955	135 624	1965	130 248
1956	136 007	1966	124 830
1957	127 546	1967	135 153
1958	124 466	1968	136 563
1959	124 593	1969	136 243
1960	129 298	1970	135 355
1961	132 616	1971	124 864
1962	128 134	1972	119 039
1963	126 069	1973	126 489
1964	130 346	1974	139 210
		1975	148 864

I ca 90 % av yrkesskadefallen tillfrisknar den skadade inom den 90 dagar långa samordningstid då ersättning skall utges från sjukförsäkringen enligt AFL. Endast i ca 10 % av fallen har ersättning således behövt utgå från yrkesskadeförsäkringen. Sådan ersättning kan också utges under samordningstiden, t. ex. om den skadade inte är sjukförsäkrad eller har avlidit. Antalet *anmälningar som har föranlett ersättning enligt YFL* framgår av följande tabell, där fördelning också har gjorts på sjukfall, invaliditetsfall och dödsfall.

År	Antal fall	därav		
		sjukersättningsfall	livräntefall	dödsfall
1955	17 876	15 082	2 220	574
1956	18 822	15 929	2 371	522
1957	16 534	13 676	2 411	447
1958	16 005	13 275	2 238	492
1959	15 469	12 790	2 191	488
1960	16 793	13 892	2 376	528
1961	17 046	14 200	2 346	500
1962	16 295	13 531	2 319	445
1963	15 434	12 703	2 295	436
1964	15 927	13 146	2 321	460
1965	16 575	13 944	2 355	458
1966	15 841	13 203	2 217	421
1967	15 281	12 671	2 231	379
1968	15 157	12 416	2 331	410
1969	15 358	12 668	2 280	410
1970	15 938	13 004	2 545	389
1971	14 493	11 835	2 341	317
1972	13 728	11 051	2 330	347
1973	12 543	10 043	2 242	258

Bara ett mindre antal sjukersättningsfall har övergått i livräntefall sedan den akuta sjukdomen har upphört. I gruppen som inte övergick i livräntefall var år 1973 det genomsnittliga antalet sjukersättningsdagar 20 medan motsvarande antal för den andra gruppen var 262. I åtskilliga fall har dock den sjukdom som har föregått ett livräntebeslut varat kortare tid än 90 dagar, år 1973 i 29 % av samtliga livräntefall.

Det totala *livräntebeståndet* uppgick i december 1975 till drygt 82 000 livräntor, varav omkring 15 % utgjorde efterlevandelivräntor. Följande tabell visar hur livräntorna fördelade sig på egenlivräntor och efterlevandelivräntor.

Tillämpad författning	Egen- liv- räntor	Efterlevandelivräntor till			Summa
		Änkor ¹	Barn	Föräldrar	
1901 års lag	632	23			655
1916 års lag	27 398	3 648		72	31 118
1929 års lag	544	270	1		815
1954 års lag	34 795	4 741	2 149	81	41 766
Övriga	5 020	1 195	54	168	6 437
Summa	68 389	9 877	2 204	321	80 791

¹ Även med änkor jämställda kvinnor samt änklingar.

Tabellen illustrerar bl. a. hur lång giltighet en livräntelag har efter det att lagen har upphört att gälla för nya skador. Alltjämt utgår det således 655 livräntor med stöd av 1901 års lag trots att denna upphävdes redan år 1916. Över 40 % av samtliga livräntor har beviljats enligt författningar som är äldre än YFL.

År 1975 tillkom ca 3 500 nya livräntor och upphörde ca 1 000. Livränteståndet ökar således f. n. med omkring 2 500 livräntor per år.

2.2.3 Yrkesskadebegrepp och bevisregel

Inom yrkesskadeförsäkringen har man sedan länge gjort skillnad mellan *olycksfallsskador* och *yrkessjukdomar*. Termen yrkessjukdom förekommer emellertid inte i YFL. Solsting, värmeslag, förfrysning, inflammation i arbetsvalk och skada genom mekanisk inverkan under högst några få dagar anses alltid ha uppkommit genom olycksfall.

Yrkessjukdomarna regleras dels genom YFL (6 § första stycket b och c), dels genom särskild kungörelse (1954:644). I YFL föreskrivs att skada som har orsakats av arbetet och framkallats genom inverkan av ämne eller strålände energi skall anses som yrkesskada. Enligt YFL och den nämnda kungörelsen skall vidare med yrkesskada förstås:

”1) genom inverkan av ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser framkallad

a) sjukdom i sena eller senas omgivning;

b) sjukdom i vävnaderna kring överarmens epikondyler (epikondylit); och

c) kramp eller darrning i armens eller handens muskler eller annan rubbning i dessa musklers samverkan (koordinationsrubbning) vid skrivning för hand eller med maskin eller vid telegrafering, piano- eller fiölspejning, spinning, mjölkning eller annan därmed jämförlig verksamhet;

2) genom inverkan av fortgående, upprepat eller ovanligt tryck framkallad

a) sjukdom i slemhäut eller underhudsvävnad; och

b) perifer nervförlamning (s. k. sliparsjuka, betförlamning och dylikt);

3) genom inverkan av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg framkallad sjukdom i benstomme, leder eller muskler eller genom sådan inverkan framkallad sjukdom i blodkärlen i armar eller händer;

4) genom inverkan av buller eller av skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg framkallad dövhet eller hörselnedsättning;

5) genom smitta framkallad

a) sjukdom, som ådragits i sysselsättning vid laboratorium, där arbete med smittämnet bedrivs;

b) sjukdom, som avses i 2 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443) eller varom förordnande utfärdats enligt 24 § samma lag, tuberkulos, epidemisk hepatit och inokulationshepatit, jämväl i annat fall än som avses under a), dock endast såframt sjukdomen ådragits vid medicinsk undersökning eller forskning å institution eller laboratorium eller i sysselsättning vid sjukvårdsinrättning eller eljest under yrkesmässigt utövande av sjukvård eller allmän hälsovård, sjuktransporttjänst, barnmorskevård eller vård å anstalt för barn eller åldringar eller under tjänstgöring såsom hemvårdarinna i den sociala hemhjälpssamheten; och

c) bovin tuberkulos, erysipeloid, kokoppor, mjältbrand, mul- och klövsjuka, rots, trichofyti, tularemi, undulantfeber samt Weils sjukdom, jämväl i andra fall än som avses under a) och b)."

Den under punkt 5 b nämnda epidemilagen har ersatts av en smittskyddslag (1968:231, ändrad senast 1975:101). Till denna anknyter en smittskyddskungörelse (1968:234, ändrad senast 1976:44) i vilken anges s. k. allmänfarliga sjukdomar. Dit räknas bl. a. de sjukdomar som nämns under punkten 5 b.

Hur anmälda yrkesskador fördelar sig på olycksfall, inträffade i arbetet eller under färd till och från arbetsstället, och på yrkessjukdomar framgår av följande tabell.

År	Arbets- olycksfall	Färd- olycksfall	Yrkessjuk- domar
1955	120 833	13 527	1 264
1956	119 997	14 422	1 588
1957	113 373	12 622	1 551
1958	109 428	13 359	1 679
1959	111 169	11 870	1 554
1960	115 525	11 905	1 868
1961	119 200	11 635	1 781
1962	114 012	12 445	1 677
1963	113 646	11 027	1 396
1964	117 352	11 355	1 639
1965	116 029	12 568	1 651
1966	111 499	11 814	1 517
1967	122 855	10 495	1 803
1968	122 772	11 796	1 997
1969	123 204	10 965	2 074
1970	121 824	11 378	2 153
1971	112 532	10 296	2 036
1972	107 220	9 676	2 143
1973	106 689	10 317	1 986

Olycksfallsskadorna är således helt dominerande. Det bör emellertid påpekas att antalet anmälda yrkessjukdomsfall har ökat ganska kontinuerligt sedan mitten av 1960-talet. Särskilt påtaglig har ökningen varit de allra senaste åren. Under åren 1974 och 1975 uppgick antalet anmälningar om yrkessjukdomar till 3 400 resp. 9 550. Ökningen kan till väsentlig del hänföras till hörselskador som har orsakats av buller i arbetet. Bakom den ökade anmälningsfrekvensen kan spåras resultat av systematiska hälsokontroller inom vissa näringsgrenar. Vid en preliminär fördelning av de under år 1975 anmälda yrkessjukdomsfallen hänför sig 6 300 (67 %) till hörselskador orsakade av buller. Hudåkommor orsakade av olika ämnen utgör drygt 1 000 fall (11 %). Av sjukdomar orsakade av damm (silikos och asbestos) har anmälts tillsammans 300 fall (3 %). Sjukdomar framkallade genom inverkan

av ensidiga eller ovanligt ansträngande rörelser (yrkesmyalgier och tendo-vaginit) har anmälts i 300 fall (3 %). Av blyförgiftning samt av sjukdomar orsakade genom inverkan av skakningar och vibrationer har vardera anmälts ca 30 fall (0,5 %). I materialet ingår 1 230 fall (13 %) där sjukdomsorsaken inte har kunnat specificeras vid anmälan.

Yrkesskadorna drabbar oftast arbetstagare i åldern 20–29 år. Av det totala antalet fall år 1973 gällde ca 28 % denna åldersgrupp. För övriga arbetstagare upp t. o. m. 64 års ålder fördelar sig skadorna tämligen jämnt.

Hur skadefrekvensen fördelar sig på olika näringsgrenar mäts i antalet inträffade skador per en milj. arbetstimmar. Den största skadefrekvensen under år 1973 återfinns inom stuveribranschen med 96,1 fall per en milj. arbetstimmar. Andra näringsgrenar med särskilt hög olycksfallsfrekvens är gjuteriindustrin med 78,3, slakteri- och charkuteriindustrin med 68,9, skogsbruket med 54,1, varvsindustrin med 60,0, tyngre manufakturindustrin med 53,0 och sågverksindustrin med 54,8 fall per en milj. arbetstimmar. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande siffror inom beklädnads- och sömnadsindustrin samt inom detaljhandeln var 8,6 resp. 9,3. Olycksfallsfrekvensen inom de olika näringsgrenarna har under senare år varit konstant.

Varje arbetstagare går in i yrkesskadeförsäkringen utan förbehåll för sjukdomar, sjukdomsanlag eller lyten. Det kan med hänsyn härtill ibland vara vanskligt att avgöra om eller i vilken grad en skada eller ett sjukdomstillstånd medicinskt sett har orsakats av tidigare sjukdom eller av den händelse för vilken ersättning söks. Ytterst ankommer det på den medicinska sakkunskapen att besvara sådana frågor. Bedömningen underlättas emellertid genom en särskild *bevisregel* (7 § YFL), enligt vilken orsakssamband skall anses föreligga mellan skada och olycksfall eller annan inverkan i arbetet, om inte betydligt starkare skäl talar mot det. I fråga om yrkessjukdomarna förutsätter bevisregeln att någon har utsatts för skadlig inverkan i arbetet och regeln behandlar således endast orsakssambandet mellan denna inverkan och den uppkomna skadan.

Inom yrkesskadeförsäkringen och andra socialförsäkringar anses de tillämpande myndigheterna vara skyldiga att självmant svara för att tillfredsställande beslutsunderlag föreligger innan ett ärende prövas i sak. Försäkringsorganens skyldighet att sörja för fullständig utredning gäller inte bara omständigheter i sak utan också rent medicinska frågor. För bedömningen av dessa har till försäkringsorganen knutits experter inom olika grenar av läkar- och tandläkarvetenskapen. Även utomstående expertis på andra områden, t. ex. teknisk expertis, anlitas emellertid i den mån det behövs.

2.2.4 Ersättning för inkomstförlust m. m.

Som har nämnts tidigare kan från yrkesskadeförsäkringen utges sjukpenning och livränta i den mån en yrkesskada medför nedsättning av den försäkrades arbetsförmåga. Vid *invaliditetsbedömningen* skall enligt 10 § YFL

hänsyn tas till skadans beskaffenhet och dess inverkan på såväl den försäkrades allmänna förmåga att skaffa sig inkomst av arbete som hans förmåga att utöva sitt yrke. Även kroppsskada eller lyte som den försäkrade hade då skadan inträffade skall beaktas vid bedömningen.

Sedan gammalt fäster man stort avseende vid den rent medicinska defekten, medan skadans inverkan på förvärvsförmågan ofta tillmäts endast mindre betydelse. Utgångspunkten är att en och samma skada i princip medför lika stor procentuell nedsättning av arbetsförmågan för varje försäkrad. Vid bedömningen används invaliditetstabeller som upptar procenttal för nedsättningen av arbetsförmågan vid olika medicinska defekter. Dessa procentsatser jämkas visserligen med hänsyn till defektens inverkan på arbetsförmågan i det enskilda fallet, men jämkningen håller sig regelmässigt inom snäva gränser.

Invaliditetsbedömningen sker med tillämpning av en skala med 24 invaliditetsgrader, fr. o. m. 10 t. o. m. 100 % (10, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 25, 30, 32, 33 $1/3$, 35, 40, 45, 50, 55, 60, 65, 66 $2/3$, 70, 75, 80, 90 och 100 %). I fråga om olycksfall i arbetet brukar invaliditetsgraden vara under 15 % i omkring en tredjedel av fallen, under 20 % i omkring hälften av fallen, under 33 $1/3$ % i omkring åtta tiondelar av fallen och under 50 % i omkring nio tiondelar av fallen. Endast ca var tionde livränta grundas således på en invaliditet på minst 50 %. Exempel på ofta förekommande skador ges i följande tabell.

Skada	invaliditetsgrad %
Förlust av	
hörselförmågan på båda öronen	50
hörselförmågan på ena örat	10
en tumme	25
yttrefalangen av en tumme	10
ett pekfinger	12
två falanger på ett pekfinger	7
ett långfinger	10
två falanger på ett långfinger	6
ett ring- eller lillfinger	5 el. 7
ring- och lillfingrarna på ena handen	12
pek-, lång-, ring- och lillfingrarna på ena handen	40
handen i handleden (bästa hand)	60
en stortå	10
alla tår på ena foten	10
Fullständig styvhet i	
armbågsleden	25–33 $1/3$
knäleden med sträckställning	25
Amputation å	
överarmen med god protesfunktion (bästa arm)	65
överarmen med dålig protesfunktion (bästa arm)	70–75
underarmen med god protesfunktion (bästa arm)	60
underarmen med dålig protesfunktion (bästa arm)	65
lårbenet med god protesfunktion	50
lårbenet med dålig protesfunktion	55–65
Förlust av ett öga (bulben uttagen)	25
Blindhet på ett öga	20

Under senare år har man i praxis strävat efter en mera nyanserad invaliditetsbedömning i yrkesskadefallen. Den ekonomiska invaliditeten läggs sålunda till grund för prövningen, om detta leder till högre ersättning än om avgörandet sker med utgångspunkt i den medicinska invaliditeten. En förvärvsmässig invaliditetsbedömning tillämpas vidare i fråga om invaliditet i vissa fall på grund av silikos. Att denna sjukdom har konstaterats röntgenologiskt hos en person behöver inte betyda att denne är sjuk i vanlig mening. Lungfunktionen är nämligen som regel normal i sjukdomens begynnelsestadier. Något effektivt botemedel mot sjukdomen är inte känt. Fortskridandet kan emellertid fördröjas avsevärt, om sjukdomen upptäcks på ett tidigt stadium och vederbörande övergår till ett ofarligt arbete. Det nya arbetet är ofta sämre betalt än det silikosfarliga. Med stöd av ett uttalande i prop. 1954:60 (s. 150) bedöms i sådana fall nedsättningen av arbetsförmågan huvudsakligen på grundval av inkomstminskningen.

Inom den allmänna försäkringens förtidspensionering är det nedsättningen av den skadades faktiska förvärvsförmåga som är avgörande vid uppskattningen och graderingen av invaliditeten. Den medicinska defekten saknar däremot självständig betydelse. Nedsättning av förvärvsförmågan som inte har sin orsak i en medicinsk defekt beaktas dock inte. Principerna för invaliditetsbedömningen har i 7 kap. 3 § AFL angetts så, att man skall beakta den försäkrades förmåga att trots sjukdomen eller lytet skaffa sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och jämförliga omständigheter. I fråga om äldre försäkrad skall bedömningen främst avse hans förmåga och möjlighet att skaffa sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare har utfört eller genom annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom.

Den allmänna försäkringen har tre invaliditetsgrader, varav den lägsta avser nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften (7 kap. 2 § AFL). Återstår inget eller endast en ringa del av arbetsförmågan, utgår hel förtidspension. Om arbetsförmågan har satts ned i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utgår två tredjedelar av hel förtidspension. I övriga fall utges halv förtidspension. Gränserna mellan de olika grupperna är inte preciserade, men av förarbetena till bestämmelserna framgår att den nedre gränsen för den högsta invaliditetsgraden går vid en nedsättning av arbetsförmågan med ungefär $5/6$ och gränsen för den mellersta invaliditetsgraden vid en nedsättning med ungefär $2/3$. Den lägsta graden omfattar således fall där arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften men med mindre än ungefär $2/3$.

Förtidspensioneringen vidgades genom 1970 års pensionsreform (prop. 1970:66, 2LU:1970:34, rskr 1970:232). Såvitt gäller invaliditetsbedömningen innebar reformen dels vidgade möjligheter för äldre förvärvsarbetande att få förtidspension, dels andra uppmjukningar av kraven för att erhålla sådan

pension. Huvudsyftet med reformen var att ge ökat utrymme för arbetsmarknadsmässiga hänsyn vid invaliditetsbedömningen. Samtidigt kom de medicinska faktorernas betydelse för bedömningen att minska i motsvarande mån. Särskilt beträffande gruppen äldre förvärvsarbetande borde de medicinska synpunkterna bli av underordnad betydelse. En vidgning av tidigare invaliditetsbegrepp skedde också genom att åldersförändringar, även om de enligt vanligt betraktelsesätt inte utgjorde sjukdom i egentlig mening, skulle kunna vara tillräcklig grund för att bevilja förtidspension för försäkrade med fysiskt tungt eller psykiskt pressande arbete vilka med åren hade blivit utslitna och hade svårt att hänga med i arbetstakten.

I prop. 1970:66 angavs åldern 63 år som riktpunkt vid avgränsning av kategorin äldre förvärvsarbetande. Denna ålder skulle dock inte vara någon fast och undantagslös gräns. Med hänsyn till omständigheterna borde en viss rörlighet nedåt kunna komma i fråga. Av äldre försäkrade skulle inte krävas att de innan förtidspension beviljades underkastade sig arbetsvårdsåtgärder eller flyttade till annan ort med bättre arbetsmöjligheter. Det skulle dock inte föreligga någon fri valrätt mellan att arbeta och gå i pension. Kunde arbetsmarknadsmyndigheterna tämligen omgående skaffa den försäkrade lämpligt arbete som han kunde klara utan omskolning, fick rätten till pension bedömas som om han hade tagit detta arbete. I andra fall skulle däremot hänsyn till eventuell outnyttjad restarbetsförmåga inte tas vid bedömningen. Även för andra försäkrade än som tillhörde gruppen äldre förvärvsarbetande skulle de arbetsmarknadsmässiga omständigheterna tillerkännas större vikt än tidigare. De medicinska faktorerna angavs dock ha större betydelse här än i äldrefallen. Visade det sig att en handikappad som medicinskt sett hade en viss restarbetsförmåga inte trots ansträngningar från arbetsvårdens sida under lång tid – minst ett à två år – hade kunnat ges något arbete, kunde restarbetsförmågan i regel bedömas vara fiktiv. Förtidspension skulle då kunna beviljas utan hänsyn till denna fiktiva arbetsförmåga, även om den försäkrade var bosatt på en ort med differentierat näringsliv.

I prop. 1972:55 föreslogs att förtidspension skulle kunna beviljas på arbetsmarknadsmässiga skäl utan någon särskild medicinsk prövning. En äldre förvärvsarbetande som hade blivit utförsäkrad från erkänd arbetslöshetskassa skulle sålunda kunna beviljas förtidspension, om han var varaktigt arbetslös. Vid riksdagsbehandlingen av propositionen (SfU 1972:21, rskr 1972:140) utsträcktes den föreslagna möjligheten att erhålla förtidspension att gälla också den som hade uppburit omställningsbidrag under 21 månader. Härigenom kom reformen att omfatta också försäkrade som inte var medlemmar i erkänd arbetslöshetskassa. Kvalifikationstiden är numera (prop. 1973:46, SfU 1973:21, rskr 1973:197) 450 dagar och begreppet äldre försäkrad har här preciserats som försäkrad över 60 år. Denna ålder utgör alltså en fast gräns då det gäller förtidspension på grund av arbetslöshet. Beträffande den vid 1970 års pensionsreform angivna allmänna åldersgränsen 63 år ifrågasatte

riksförsäkringsverket i sitt remissyttrande över pensionskommitténs betänkande (SOU 1975:10) Rörlig pensionsålder om det för framtiden var påkallat att särskilt markera denna ålder som en riktpunkt. Enligt verket låg det i sakens natur att de arbetsmarknadspolitiska skälen för förtidspensionering av dem som har kommit över 60-årsåldern i regel växer med åren. Verket framhöll att erfarenheterna av de då gällande reglernas tillämpning visade att förtidspension för förvärvsarbete i åldrarna 60–65 år hade utgått med tyngdpunkten i de äldre åldersklasserna. Verket föreslog därför att riktpunkten 63 år skulle avlägsnas. I propositionen angående rörlig pensionsålder (1975:97, SFU 1975:15, rskr 1975:222) anslöt sig departementschefen till verkets förslag i denna fråga.

Yrkesskadelivränta beräknas på grundval av ett *ersättningsunderlag* (16 § YFL) som bestäms med utgångspunkt i den skadades årliga arbetsförtjänst. I ersättningsunderlaget medräknas hela den årliga arbetsförtjänsten upp till två basbelopp, medan överskjutande belopp upp till tre basbelopp medräknas till 3/4 och belopp därutöver upp till fem basbelopp medräknas till hälften. Om basbeloppet är 10 000 kr., blir således det högsta ersättningsunderlaget 37 500 kr. Vid förlust av arbetsförmågan utgör den årliga livräntan 11/12 av ersättningsunderlaget. Om nedsättningen av arbetsförmågan ligger mellan 30 och 100 %, utgör livräntan den del av ersättningsunderlaget, minskad med 1/12, som svarar mot invaliditetsgraden. Vid mindre nedsättning (lägst 10 %) utges den del av 2/3 av underlaget som svarar mot invaliditetsgraden.

Livräntans storlek vid vissa invaliditetsgrader och inkomstlägen framgår av följande tabell (kr.).

Årlig arbets- förtjänst	Ersättnings- underlag	Livräntans årsbelopp vid en invaliditetsgrad av			
		10 %	30 %	40 %	100 %
10 000	10 000	667	2 167	3 167	9 167
20 000	20 000	1 333	4 333	6 333	18 333
40 000	32 500	2 167	7 042	10 292	29 792
60 000	37 500	2 500	8 125	11 875	34 375

Med *årlig arbetsförtjänst* (9 § YFL) avses enligt huvudregeln den försäkrades årliga inkomst av förvärvsarbete när skadan inträffade. Hänsyn tas därvid inte till övergående sjukdom, tillfälligt övertidsarbete eller annan särskild omständighet. Har hushållsarbete i hemmet hindrat den försäkrade att förvärvsarbeta i full utsträckning, kan hushållsarbetet jämsättas med förvärvsarbete. Värdet av hushållsarbete får liksom värdet av förvärvsarbete för egen räkning inte beräknas högre än vanlig lön i orten för liknande arbete.

Arbetsförtjänsten för den som skadas i unga år kan räknas upp vid 18.

21 och 25 års ålder. Förtjänsten skall då uppskattas med hänsyn till den försäkrades sysselsättning när skadan inträffade. Har skadan inträffat under yrkesutbildning eller skulle sådan ha pågått vid passerandet av 18-, 21- och 25-årsgränserna, skall arbetsförtjänsten lägst anses motsvara skälig lön inom det avsedda yrket vid avbruten utbildning.

Har lång tid förflutit mellan det att en yrkessjukdom visade sig och ersättningsrätten aktualiserades genom nedsättning av arbetsförmågan, får den arbetsförtjänst som skall läggas till grund för ersättning efter arbetsavbrottet inte beräknas till lägre belopp än som skulle ha fastställts, om skadan hade visat sig först vid arbetsavbrottet.

Den årliga arbetsförtjänsten beräknas alltid till lägst 1 800 kr. och högst vad som motsvarar fem gånger basbeloppet vid skadeårets början.

Beslutad ersättning till den skadade kan omprövas, om väsentlig ändring har inträtt i de förhållanden som var avgörande för beslutet (35 § YFL). Jämkning kan ske såväl från lägre till högre ersättning som tvärtom. Ersättning för förfluten tid får dock inte minskas eller dras in. Riksförsäkringsverket har skyldighet att beakta eventuella jämningsfall även utan ansökan.

Det är vanligt att livräntorna görs tidsbegränsade i avvaktan på att den försäkrades förhållanden skall stabiliseras. De tidsbegränsade livräntorna brukar vanligen bestämmas att utgå under ett till två år. Tidsbegränsad livränta omprövas vid den bestämda ersättningsperiodens slut. Till grund för bedömningen läggs därvid så gott som alltid resultatet av ny läkarundersökning och övrig nödvändig utredning, såsom utredning om arbete och inkomst. Omprövning sker genomsnittligt tre gånger per yrkesskadefall och med i medeltal två års intervall. Ny prövning av livräntan kan ske även under den tid för vilken den har bestämts. När det av skadan orsakade tillståndet bedöms ha blivit bestående, bestäms livränta att utgå för framtiden. I fråga om sådan icke tidsbegränsad livränta gäller att omprövning kan ske endast om väsentlig ändring har inträtt i de förhållanden som var avgörande för beslutet. Under år 1975 omprövade riksförsäkringsverket 6 200 livräntor. Av dessa gällde 4 % skador som hade inträffat före år 1959.

Om sviterna av yrkesskadan kan antas övergångsvis medföra särskilda anpassningssvårigheter, ges tidsbegränsad ersättning i form av s. k. anpassningslivränta. Sådan livränta utgår i princip med 50 % förhöjning av normallivräntan. Den förutsätts kunna sänkas framdeles utan att någon förbättring ur medicinsk synpunkt inträder.

I YFL finns inte någon föreskrift om viss tid efter vilken jämkning inte får äga rum. Det är emellertid i många fall, särskilt då lång tid har förflutit sedan skadan inträffade, svårt att avgöra om en försämring skall tillskrivas yrkesskadan, annan sjukdom eller åldersförändringar.

I fråga om *åldersförmåner* gäller att livränta till yrkesskadad i princip är livsvarig. Enligt 16 § YFL reduceras dock livräntan till 3/4 av sitt belopp fr. o. m. den månad under vilken den skadade har fyllt 67 år (65 år fr. o. m.

den 1 juli 1976). Samordning mellan livränta och pension följer i princip samma regler oberoende av om pensionen utgår i form av förtidspension eller ålderspension. Pensionen skall enligt 17 kap. 2 § AFL minskas med $\frac{3}{4}$ av livräntan. Folkpension i form av ålderspension skall dock alltid utgå med minst $\frac{3}{4}$ av sitt belopp. Bakom bestämmelsen att livräntan skall sänkas vid inträdet i 67-årsåldern ligger en jämförelse med en frisk förvärvsarbetsbetsandes förhållanden. Även han får vid inträdet i pensionsåldern vidkännas en minskning av sina inkomster, eftersom arbetsinkomsten då regelmässigt avlöses av pension.

2.2.5 Försäkringsskydd för efterlevande

Vid dödsfall till följd av yrkesskada utgår *begravningshjälp* med 20 % av basbeloppet vid början av det år då dödsfallet inträffade samt *livräntor* till den försäkrades efterlevande (19 § YFL).

Änka efter försäkrad har rätt till livränta så länge hon lever ogift (20 § YFL). Levde makarna åtskilda på grund av hemskillnad, utgår dock livränta endast om änkan var berättigad till underhåll av den försäkrade. Livräntan motsvarar för tid före pensionsåldern $\frac{1}{3}$ och därefter $\frac{1}{4}$ av den försäkrades årliga arbetsförtjänst. Änkans rätt till livränta upphör, om hon avsevärd tid lever samman med annan under äktenskapsliknande förhållanden. *Ogift kvinna* som sedan avsevärd tid (i praxis ca två år) levde samman med den försäkrade under äktenskapsliknande förhållanden samt kvinna som var *trolovad* med den försäkrade och som hade eller hade haft barn med honom eller var havande med barn till honom jämställs med änka, om den försäkrade var ogift. Livränta kan också utges till *änkling*, om denne till följd av den försäkrades frånfälle kommer att sakna behövligt underhåll. Han har då rätt till skälig livränta så länge han lever ogift. Livräntan får dock inte överstiga vad som kan utgå till änka. Var den avlidne skyldig att utge underhållsbidrag till *förutvarande make*, har även denne rätt till livränta, dock endast så länge bidraget skulle ha utgått. Livräntan skall motsvara underhållsbidraget inom de belopp som gäller för änkelivränta.

Om livräntor till make m. fl. sammanlagt skulle överstiga $\frac{1}{3}$ av den försäkrades årliga arbetsförtjänst, skall de sättas ned proportionellt (20 §). Som har anförts tidigare upphör i allmänhet sådan livränta, om den berättigade gifter sig. Sker detta innan den berättigade fyller 60 år, utgår emellertid i stället ett engångsbelopp som motsvarar tre årsbelopp av livräntan.

Varje *barn* till avlidne försäkrad har rätt till livränta med $\frac{1}{6}$ av hans årliga arbetsförtjänst till dess barnet fyller 19 år eller, om barnet till följd av sjukdom e. d. inte kan försörja sig, 21 år (21 §). Var den försäkrade gift, skall med eget barn jämställas makes barn som stod under dennes vårdnad, såvitt gäller livränta efter kvinna dock endast om barnet genom hennes frånfälle kommer att sakna behövligt underhåll. Livränta får slutligen utges också till *förälder* som kommer att sakna behövligt underhåll (22 §). För-

äldralivränta utgår med skäligt belopp, motsvarande högst 1/6 av den försäkrades årliga arbetsförtjänst.

Om samtliga livräntor till efterlevande sammanlagt skulle överstiga 5/6 av ersättningsunderlaget för egenlivränta, skall de sättas ned proportionellt. Reduktionen skall dock i första hand gå ut över livränta till förälder (23 §).

Efterlevandelivräntor hos riks försäkringsverket

Personka- tegorier	1971			1972			1973			
	Be- stån- det 31.12. 1970	Till- kom- na	Av- gång- na	Be- stån- det 31.12. 1971	Till- kom- na	Av- gång- na	Be- stån- det 31.12. 1972	Till- kom- na	Av- gång- na	Be- stån- det 31.12. 1973
Änkor	3 880	203	96	3 987	185	108	4 007	174	115	4 066
Barn	1 246	221	160	1 307	176	148	1 335	192	143	1 384
Fäder	15	—	1	14	—	—	14	—	2	12
Mödrar	117	1	7	111	1	9	103	—	5	98
Föräldrapar	7	—	—	7	—	1	6	—	—	6
Änkling	4	—	1	3	—	—	3	—	—	3

Det totala antalet efterlevandelivräntor, dvs. såväl av riks försäkringsverket som av tidigare socialförsäkringsbolag beviljade livräntor, uppgick i december 1975 till 9 830, varav 1 880 utgick till barn och 7 950 till övriga efterlevande.

Yrkesskadeförsäkringens efterlevandeskydd skiljer sig från folkpensioneringens motsvarande skydd, främst genom att det inte ställs krav på medborgarskap eller bosättning i Sverige och inte heller i fråga om änkeskyddet något krav på ålder, viss varaktighet hos äktenskapet eller förekomst av minderårigt barn i hemmet. Från ATP skiljer sig yrkesskadeförsäkringen bl. a. på så sätt att änkeskyddet inte är förbehållet änkor i legala äktenskap och saknar villkor angående äktenskapets längd, tidpunkten för dess ingående och förekomst av barn. Yrkesskadeförsäkringens efterlevandeskydd för änkling, fränskild och förälder har inte någon motsvarighet inom den allmänna försäkringen. Skyddet för barn upphör inom folkpensioneringen vid 18 års ålder och inom ATP vid 19 års ålder. Efterlevandeskyddet enligt YFL är liksom den försäkrades eget skydd samordnat med den allmänna försäkringens förmåner.

2.3 Trygghetsförsäkringen (TFY)

Under senare år har s. k. trygghetsförsäkringar växt fram genom olika kollektivavtal på arbetsmarknaden. Den första trygghetsförsäkringen kom till år 1971 och gällde anställda inom stuverifacket. Snart följde avtal om

trygghetsförsäkring för bleck- och plåtslageriarbetare samt för arbetare inom gruvindustrin. Statsjästemännen fick en på kollektivavtal grundad trygghetsförsäkring år 1972 som byggde på stuverifacket trygghetsförsäkring. Den 16 maj 1974 träffade SAF, LO och PTK överenskommelse om definitiva försäkringsvillkor för trygghetsförsäkring vid yrkesskada. Överenskommelsen har därefter antagits som kollektivavtal av de till dessa organisationer anslutna förbunden. Samma dag träffades även avtal om trygghetsförsäkring för kommunanställda. Även för andra anställda har sådana avtal senare träffats.

Avsikten med TFY är att den som drabbas av personskada genom olycksfall i arbetet skall få ersättning enligt skadeståndsrättens normer utan att behöva visa att arbetsgivaren eller annan är skadeståndsskyldig. Från TFY utges sålunda ersättning oavsett om någon är vållande till skadan. TFY är avsedd att komplettera förmånerna inom den allmänna försäkringen och yrkesskadeförsäkringen. Ersättning utgår således inte i den mån den försäkrade uppbär sjukpenning, pension eller livränta enligt dessa försäkringar.

Ersättning till yrkesskadad utgår för sjukvårdskostnader, för förlorad arbetsinkomst, för sveda och värk och bestående lyte eller men samt för rehabilitering.

Full ersättning utgår för kostnader under akut sjukdomstid som yrkesskadan har medfört i den mån ersättning inte utges från annat håll, t. ex. från den allmänna försäkringen. Sålunda ersätts t. ex. sjukvårds- och resekostnader. Ersättning för framtida kostnader som föranleds av yrkesskadan anses ingå i ersättning för bestående lyte och men och ersättning för allmänna olägenheter. Om större framtida kostnader av bestående natur kan väntas uppkomma, lämnas dock ersättningen i form av livränta.

Ersättning för förlorad arbetsinkomst under akut sjukdomstid utgår vid arbetsoförmåga som har varat mer än sju dagar och utges då fr. o. m. dagen för insjuknandet. Ersättningen utges med belopp som motsvarar den faktiska förlusten av arbetsinkomst. Under de första 30 dagarna ersätts lön som inte överstiger 7,5 basbelopp genom skattefria belopp beräknade enligt en schablonmetod vilken utgår från den skadades sjukpenninggrundande inkomst.

Om yrkesskadan har medfört invaliditet, utgår ersättning för framtida förlust av arbetsinkomst i form av årlig livränta som fastställs med hänsyn till den bestående nedsättning av arbetsförmågan som har föranletts av skadan. Vid bedömningen av arbetsförmågan skall beaktas den försäkrades förmåga att trots skadan skaffa sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till tidigare utbildning och verksamhet, omskolning eller annan liknande åtgärd samt ålder, bosättningsförhållanden och jämförliga omständigheter. Vid uppnådd pensionsålder reduceras livräntan med hälften. Livräntan värdesäkras enligt lagen (1973:213) om ändring av skadeståndslivräntor.

Om den skadelidande begär det, kan han i stället för livränta få ett engångsbelopp som svarar mot det kapitaliserade värdet av livräntan. Kan den framtida årliga förlusten av arbetsinkomst antas komma att understiga 10 %, skall ersättningen alltid utgå som engångsbelopp. Om den skadade kan återgå i arbete och den definitiva medicinska invaliditetsgraden uppgår till högst 15 %, utgår i stället för livränta ett engångsbelopp för allmänna olägenheter. Även vid högre medicinsk invaliditetsgrad kan arbetstagare som kan återgå i arbete få ersättning med engångsbelopp för allmänna olägenheter. Ersättning för allmänna olägenheter beräknas med utgångspunkt i den medicinska invaliditetsgraden och utgör en förhöjning, varierande mellan 0,5 och 1,5 gånger, av ersättningsbeloppen för lyte och men.

Ersättning för sveda och värk under akut sjukdomstid lämnas i normalfallet vid arbetsoförmåga som har varat mer än 30 dagar och bestäms enligt särskilda normer. För lyte och men lämnas ersättning när defekten kan förutses bli bestående för framtiden, dock tidigast då den akuta sjukdomstiden har upphört. Ersättningen beräknas enligt särskild tabell med utgångspunkt i den medicinska invaliditetsgraden och den skadades ålder. Ersättning kan även utgå, om det bestående lytet eller menet har medfört t. ex. vanprydande ärr, amputationsdefekt, värk som inte har beaktats vid bestämmandet av den medicinska invaliditetsgraden, förlust av sinnesfunktion eller tänder eller inre organ.

Om den skadade på grund av bestående följder av yrkesskadan inte kan återgå till sitt tidigare förvärvsarbete, ersätts skäliga kostnader för behövlig rehabilitering till annat jämförbart yrke.

Ersättning för lyte och men samt för invaliditet kan efter yttrande av en rådgivande nämnd – TFY-nämnden – omprövas, om det är uppenbart att i det särskilda fallet väsentlig och bestående ändring har inträtt i de förhållanden som har legat till grund för bestämmandet av ersättningen.

Vid dödsfall lämnas ersättning för begravningskostnad och förlust av underhåll. Begravningskostnad ersätts med skäligt belopp. Ersättning för förlust av underhåll lämnas till efterlevande som vid tiden för dödsfallet hade rätt till eller faktiskt fick eller kunde antas inom en nära framtid få underhåll av den försäkrade. Vid fastställandet av ersättningen tas hänsyn till den efterlevandes förmåga och möjligheter att genom eget arbete eller på annat sätt bidra till sin försörjning. Vissa minimibelopp utgår dock alltid till efterlevande make – med vilken jämföras sådan person som den avlidne stadigvarande har sammanbott med under äktenskapsliknande förhållanden – till barn under 20 år och, under vissa förutsättningar, till förälder som vid tiden för dödsfallet sammanbodde med den försäkrade.

TFY är som har nämnts tidigare samordnad med vissa andra förmåner. Sålunda har den skadelidande inte rätt till ersättning i den mån sådan kan utges från stat, kommun, försäkringsanstalt, arbetsgivare eller annan i form av periodisk ersättning eller i form av ersättning för kostnader, sveda och värk, lyte och men eller allmänna olägenheter. Vid samordningen skall

hänsyn tas till eventuell skattefrihet för utgående förmåner. Samordning skall inte ske beträffande ersättning på grund av försäkring som har tecknats och i sin helhet betalats av den anställde, om det inte gäller skadestånd eller kostnadsersättning.

Som har framgått av den lämnade redogörelsen ger TFY till skillnad från yrkesskadeförsäkringen ersättning för den faktiska inkomstförlusten. Ersättning utgår således även för inkomstförlust som överstiger fem basbelopp. Inte heller tillämpas någon avtrappning av ersättningen med hänsyn till inkomstens storlek. Från TFY utgår liksom från annan försäkring som bygger på skadeståndsrättens principer också ersättning för sveda och värk samt lyte och men.

2.4 Skadeståndsrätten

Ersättning för yrkesskada kan också utgå i form av skadestånd. För skadestånd krävs emellertid i princip att någon har vållat skadan uppsåtligt eller av vårdslöshet, genom fel eller försummelse i sin anställning eller genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Inom skadeståndsrätten delas skadorna in i personskador, sakskador och rena förmögenhetsskador. Skadeståndet skall i princip försätta den skadelidande i samma läge som om skadan inte hade inträffat. Reglerna finns i skadeståndslagen (1972:207, omtryckt 1975:404, ändrad senast 1975:141).

Den som har tillfogats personskada får ersättning för dels sjukvårdskostnad och andra utgifter, dels inkomstförlust, dels sveda och värk, lyte eller annat bestående men samt andra olägenheter till följd av skadan. Med inkomstförlust jämföras intrång i näringsverksamhet. Värde av hushållsarbete i hemmet jämföras med inkomst.

Beträffande inkomstförlust skiljer man på förlust i förfluten tid och framtida förlust. Ersättning för inkomstförlust motsvarar skillnaden mellan den inkomst som den skadelidande skulle ha kunnat uppbära, om han inte hade skadats, och den inkomst som han trots skadan har eller borde ha uppnått eller som han kan beräknas komma att uppnå genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till tidigare utbildning och verksamhet, omskolning eller annan liknande åtgärd samt ålder, bosättningsförhållanden och jämförbara omständigheter. Tillgängliga informationer korrigeras därvid med hänsyn till antaganden om framtidsutvecklingen, konjunkturerna o. d. Från framtida allmänna standardhöjningar i samhället som kan komma att inträffa bortses dock.

Vid sidan av den ekonomiska skadan ersätts som har nämnts tidigare också ideell skada. Med sådan skada avses dels det direkta fysiska eller psykiska lidande som skadan har medfört under den akuta sjukdomstiden eller som den kan medföra i framtiden, dels andra framtida följder av skadan

som innebär svårigheter för den skadelidande att klara sig i normalt liv. Avsteg förekommer från denna traditionella syn på ideell skada. Ibland har ersättning för lyte och men även karaktär av ersättning för ekonomisk skada. Sålunda ersätts som ideell skada fördyrade levnadskostnader som kan uppkomma i framtiden på grund av skadan. Som ideell skada ersätts även allmänna besvär av skadan i arbetet, ökad uttrötning med åtföljande risk för frånvaro från arbetet, ökad anspänning som krävs av den skadelidande för att uppnå ett visst arbetsresultat samt allmän risk för förlust av mera extraordinära inkomster.

Vid dödsfall ersätts dels begravningskostnad och annan kostnad till följd av dödsfallet, dels efterlevandes förlust av underhåll.

Ersättning för förlust av underhåll utgår till efterlevande som enligt lag hade rätt till underhåll av den avlidne eller som ändå var beroende av honom för sin försörjning, om underhåll utgick vid tiden för dödsfallet eller om det kan antas att underhåll skulle ha kommit att utgå inom en nära framtid. Skadestånd kan således utges även till den som inte hade laglig rätt till underhåll, t. ex. sammanboende, fosterbarn, barnbarn eller syskon. Förlusten ersätts i den omfattning som är skälig med hänsyn till den efterlevandes förmåga och möjligheter att genom eget arbete eller på annat sätt själv bidra till sin försörjning. Med underhåll jämföras därvid värdet av den avlidnes hushållsarbete i hemmet.

Vid bestämmandet av ersättning för inkomstförlust eller förlust av underhåll avräknas bl. a. motsvarande förmåner som utgår enligt AFL eller YFL.

Ersättning för framtida inkomstförlust eller förlust av underhåll fastställs i form av livränta eller engångsbelopp eller som livränta jämte engångsbelopp. Är ersättningen av väsentlig betydelse för den skadelidandes försörjning, skall den dock alltid utgå som livränta, om inte särskilda skäl talar mot det. Fastställd livränta kan helt eller delvis bytas ut mot engångsbelopp om skäl föreligger till det.

Ersättning för inkomstförlust eller förlust av underhåll som utgår i form av livränta kan höjas eller sänkas, om de förhållanden som låg till grund för beslutet om ersättning har ändrats väsentligt. Har ersättningen fastställts i form av engångsbelopp, kan den skadelidande under samma förutsättning tillerkännas ytterligare ersättning. Livräntan är vidare värdesäkrad genom anknytning till basbeloppet.

Skadeståndet kan jämkas, om den skadelidande själv uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet har medverkat till skadan eller om skyldigheten att utge skadestånd är oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden.

2.5 Samordningsbestämmelser

Som har nämnts tidigare är yrkesskadeförsäkringen samordnad med den allmänna sjukförsäkringen på så sätt att yrkesskadad som omfattas av sjukpenningförsäkringen i regel får vanlig sjukpenning enligt AFL under 90 dagar efter den dag då skadan inträffade (11 § YFL och 4 kap. 5 § AFL).

Pension enligt AFL och livränta från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen utgår inte heller oberoende av varandra. Bortsett från den samordning som består i att yrkesskadelivräntan sätts ned med 1/4 fr. o. m. den månad livräntetagaren fyller 67 år (65 år fr. o. m. den 1 juli 1976) sker samordningen på pensionsidan genom reducering av pensionsförmånerna. Bestämmelserna härom finns i 17 kap. 2 och 3 §§ AFL. Folkpension och ATP i form av förtidspension eller ålderspension minskas enligt huvudregeln med 3/4 av den pensionsberättigades yrkesskadelivränta för samma tid. Vidare skall folkpension i form av ålderspension, änkepension eller barnpension samt ATP i form av änkepension eller barnpension minskas med 3/4 av den pensionsberättigades efterlevandelivränta för samma tid. Minskning görs alltid i första hand på ATP. Folkpensionen är dessutom delvis skyddad på så sätt att den alltid skall utgå, i form av förtidspension eller barnpension med minst 1/4, i form av änkepension med minst 1/2 samt i form av ålderspension med minst 3/4 av belopp som annars skulle ha utgetts. Vidare gäller att andra tillägg till pension än barntillägg inte beaktas.

Sjukpenning enligt YFL påverkar inte den allmänna pensionen. Undantag görs emellertid beträffande pensionär med yrkesskadelivränta som vid sjukdomsrecidiv får livräntan utbytt mot sjukpenning från yrkesskadeförsäkringen. Den minskning av pensionen som har föranletts av livräntan skall nämligen bestå även under sjukdomstiden. Om livränta har bytts ut mot engångsbelopp, skall minskning på pensionen ändå göras som om livräntan utgick med visst belopp.

Pensionstillskott anses ingå i huvudförmånen. Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg har däremot lagts utanför samordningen. Vid prövning av rätten till dessa förmåner anses emellertid yrkesskadelivräntan som inkomst, om den inte har dragits av på pensionen.

Ersättning från TFY utgår endast i den mån ersättning inte kan utges från exempelvis yrkesskadeförsäkringen. Även beträffande skadestånd och trafikskadeersättning görs en samordning på skadeståndssidan (51 § YFL och 5 kap. 3 § skadeståndslagen samt 9 § trafikskadelagen (1975:1410) som träder i kraft den 1 juli 1976).

2.6 Konventioner angående yrkesskadeförsäkring m. m.

Internationella arbetsorganisationen (ILO) antog år 1964 en *konvention (nr 121) angående förmåner vid yrkesskada* som har ratificerats av Sverige med verkan från år 1970. Texten till konventionen finns i prop. 1969:15. Konven-

tionen är en s. k. minimistandardkonvention, vilket innebär att den innehåller bestämmelser om vilka förmåner som minst skall utgå enligt en ratificerande stats lagstiftning.

Konventionen omfattar yrkesskador, såväl olycksfall i arbetet som yrkessjukdomar, men överlämnar åt medlemsstaterna att själva avgöra vad som skall förstås med yrkesskada. I fråga om yrkessjukdomarna anvisar konventionen olika möjligheter. Medlemsstaten förutsätts kunna ha en särskild förteckning över de fall som skall ersättas eller i sin lagstiftning ha en allmän definition av begreppet yrkessjukdom. En kombination av metoderna är också tillåten.

Konventionens förmåner utgörs dels av olika former av hälso- och sjukvård, dels av kontantförmåner. Konventionen innehåller en utförlig förteckning över de olika former av hälso- och sjukvård som skall tillhandahållas.

Kontantförmånen, vid sjukdom, dvs. sjukpenning, skall enligt konventionen utgå för hela sjukdomstiden, alltså utan att någon karenstid iakttas.

Konventionen ställer inte upp någon lägsta invaliditetsgrad såsom villkor för rätt till invaliditetsersättning på grund av yrkesskada. Ersättningen skall emellertid utgå så länge invaliditeten består. Härav följer att yrkesskadeförmånen inte bör kunna upphöra vid den allmänna pensionsåldern, om den inte samtidigt ersätts av annan livsvarig förmån av minst samma storlek. Om livräntan före pensionsåldern överstiger konventionens minimibelopp, synes livräntan fr. o. m. pensionsåldern kunna anpassas till dessa minimibelopp. Beträffande invaliditetsgraderingen skiljer konventionen mellan 1. sannolikt bestående fullständig förlust av arbetsförmågan eller däremot svarande fysisk invaliditet, 2. mera avsevärd sådan förlust eller invaliditet och 3. partiell sådan förlust eller invaliditet. I de första två fallen måste ersättningen ha form av löpande livränta som med den skadades samtycke i undantagsfall får bytas ut mot ett engångsbelopp.

Rätt till livränta tillkommer förutom den skadade dels änka, dels änking som till följd av handikapp inte kan försörja sig, och dels sådana barn till den avlidne som för sitt uppehälle har varit beroende av denne.

Vissa regler om miniminivå gäller enligt konventionen för kontantförmånerna sjukpenning och livränta. Vid dödsfall skall enligt huvudregeln även utgå kontant begravningshjälp som motsvarar normalkostnaderna för en begravning.

Varje land har enligt konventionen skyldighet att inom sitt territorium behandla dem som inte är medborgare i landet lika med landets egna medborgare.

År 1964 undertecknade Sverige och vissa andra av Europarådets medlemsstater en *europaisk balk om social trygghet* och ett protokoll till denna. Del VI av balken och protokollet behandlar yrkesskador (prop. 1965:115). Instrumentens innehåll påminner i mycket stor utsträckning om vad som

sägs i ILO-konventionen nr 121. De tillåter emellertid inte att den skadade själv svarar för någon del av sjukvårdskostnaderna och stämmer således inte överens med den svenska samordnade sjuk- och yrkesskadeförsäkringen. Sverige har därför inte ratificerat balken och protokollet såvitt avser förmåner vid yrkesskada.

Utöver dessa minimistandardkonventioner gäller också vissa konventioner som karaktäriseras av kravet på lika behandling av utländsk medborgare med ett lands egna medborgare.

Europarådets medlemsstater antog år 1953 en *provisorisk överenskommelse om bl. a. lika behandling av egna och utländska medborgare vid yrkesskada*. Överenskommelsen har ratificerats av Sverige (prop. 1955:53, rskr 1955:116) och har för vårt vidkommande trätt i kraft i förhållande till Belgien, Cypern, Danmark, Frankrike, Grekland, Irland, Island, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Storbritannien, Turkiet och Förbundsrepubliken Tyskland.

År 1962 antog ILO en *konvention (nr 118) angående utlänningars likställande med ett lands egna medborgare i fråga om social trygghet*. Sverige har biträtt konventionen bl. a. i fråga om förmåner vid yrkesskada (prop. 1963:29, rskr 1963:89). Konventionen gäller för Sveriges vidkommande (SFS 1975:116) i förhållande till sammanlagt 27 stater.

Överenskommelserna innebär att Sverige har förpliktat sig att beträffande förmåner vid yrkesskada inte särbehandla de andra staternas medborgare utan i allt ge dem samma yrkesskadeförmåner som svenska medborgare.

Mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge slöts år 1955 en *nordisk konvention om social trygghet*. Konventionen trädde i kraft den 1 november 1956 (SFS 1956:491). Konventionen omfattar förmåner som utgår vid ålderdom, nedsatt arbetsförmåga, sjukdom, olycksfall och yrkessjukdom, arbetslöshet, havandeskap och barnsbörd samt till barn, efterlevande och nödställda. Konventionen bygger på principen om lika behandling av egna och utländska medborgare. I vissa fall måste dock särskilda villkor vara uppfyllda för att förmån skall utgå från vistelselandet, t. ex. tidsvillkor.

Sverige har vidare slutit konventioner angående bl. a. lika behandling vid yrkesskada med Schweiz (SFS 1955:522), Storbritannien och Nordirland (SFS 1957:154), Italien (SFS 1957:458), Jugoslavien (SFS 1969:375) samt Österrike (ännu ej ratificerad, prop. 1975/76:51). Därvid har tillämpats liknande principer som i den nordiska trygghetskonventionen.

2.7 Administration och besvärsorganisation

Den allmänna försäkringen administreras av riks försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Försäkringskassans beslut kan överklagas hos riks försäkringsverket som dessutom är tillsynsmyndighet. Mot verkets beslut får talan föras hos försäkringsdomstolen.

Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen administreras i princip av riks försäkringsverket. Försäkringen administrerades t. o. m. år 1973 även av

ömsesidiga socialförsäkringsbolag. Tillsynsmyndighet inom yrkesskadeförsäkringen är försäkringsrådet. Liksom inom den allmänna försäkringen är försäkringsdomstolen högsta instans.

2.7.1 *Den allmänna försäkringen*

Allmän försäkringskassa finns för varje landstingskommun och varje kommun som inte tillhör landstingskommun. F. n. finns det 26 försäkringskassor. Ledningen av verksamheten inom ett kassaområde utövas från kassans centralkontor som i allmänhet ligger i länets residensort. De lokala enheterna utgörs av 410 lokalkontor vilka vid behov kan vara kompletterade med filialexpeditioner. Antalet sådana expeditioner uppgår f. n. till 139.

Beslut om ersättning enligt YFL i decentraliserade yrkesskadeärenden fattas på kassornas centralkontor, i regel på sjukförsäkringsavdelningen. Ersättningen betalas därefter ut genom lokalkontor eller filialexpedition.

För handläggning av ärenden angående bl. a. förtidspension och handikappersättning har varje kassa en eller flera pensionsdelegationer. Pensionsdelegation består av åtta ledamöter. Dessa är ordföranden och vice ordföranden i kassans styrelse, två av socialstyrelsen utsedda läkare, två av riksförsäkringsverket utsedda ledamöter som skall ha särskild erfarenhet av arbetsförhållanden samt två av landstinget eller kommunfullmäktige utsedda ledamöter. I delegationen föredras ärendena av en särskild pensionsföredragande som är chef för eller tjänstgör på utredningsavdelningen inom kassans centralkontor. I delegationens överläggningar men inte i besluten får kassans direktör och en representant för länsarbetsnämnden delta. Delegationen är närmast knuten till utredningsavdelningen som enligt vad som har sagts tidigare också bereder delegationsärendena. Pensionsdelegationerna avgör årligen ca 80 000 ärenden.

Ärenden angående inkomstprövade pensionsförmåner – kommunala bostadstillägg, hustrutillägg och vissa änkepensioner – prövas av försäkringsnämnd. En sådan nämnd finns i princip för varje kommun. Försäkringsnämnden är ett organ inom försäkringskassan men väljs av kommunen. Hos kassan finns vidare en eller flera förtroendeläkare och förtroendetandläkare med uppgift att bistå i frågor som kräver medicinsk eller odontologisk sakkunskap.

Talan mot beslut av allmän försäkringskassa får föras genom besvär hos riksförsäkringsverket. Om ordförande eller föredragande i pensionsdelegation har anmält från delegationens beslut avvikande mening, skall beslutet prövas av riksförsäkringsverket även om besvär inte har anförts. Verket kan även i övrigt ta upp ärenden till prövning utan att besvär har anförts. Besvärsärendena handläggs inom verket på besvärsavdelningen. Inom verket finns tillgång till läkar- och tandläkarexpertis.

Talan mot beslut av riksförsäkringsverket får föras hos försäkringsdomstolen genom besvär. Den normala sammansättningen vid måls avgörande

i försäkringsdomstolen är tre lagfarna och två icke lagfarna ledamöter. Uppkommer fråga av betydelse för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning, kan dock samtliga ledamöter delta i avgörandet.

2.7.2 Yrkesskadeförsäkringen

2.7.2.1 Handläggningen hos försäkringskassorna, riksförsäkringsverket och försäkringsdomstolen

Som har nämnts i avsnitt 2.2.1 har regeringen enligt särskilt bemyndigande föreskrivit (SFS 1973:185) att försäkringskassorna i riksförsäkringsverkets ställe skall handlägga ärenden angående sjukpenning och sjukvårdsersättning enligt YFL. Undantag gäller dock för ärenden angående yrkessjukdomar, anställda på vilka det allmänna avlöningsavtalet för statliga och vissa andra tjänstemän är tillämpligt samt sjukdomsrecidiv.

Arbetsgivare eller arbetsföreståndare som har fått kännedom om inträffad yrkesskada är enligt 32 § YFL och kungörelsen (1968:595) angående anmälan om yrkesskada (ändrad senast 1973:854) skyldig att anmäla skadan till den försäkringskassa hos vilken den skadade är inskriven. Anmälningsskyldighet föreligger endast om skadan har medfört eller kan antas medföra rätt till sjukpenning enligt AFL eller ersättning enligt YFL. Försäkringskassa som har mottagit anmälan skall, om skadan har medfört döden eller kan antas komma att medföra bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan, omedelbart sända över anmälan till riksförsäkringsverket. Riksförsäkringsverket skall även överta sjukersättningsärende som inte omfattas av decentraliseringen, om ärendet inte har slutreglerats inom samordningstiden.

Inom riksförsäkringsverket administreras yrkesskadeförsäkringen av en särskild avdelning, yrkesskadeavdelningen. Denna är organiserad på två skaderegleringsbyråer och en administrativ sektion. Genom den förut nämnda decentraliseringen av flertalet sjukersättningsärenden till försäkringskassorna minskade antalet ärenden hos riksförsäkringsverket kraftigt. Yrkesskadeavdelningen har emellertid under senare tid även fått nya arbetsuppgifter. Som har nämnts tidigare upphörde de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen med sin verksamhet med utgången av år 1973. Bolagens löpande livräntor, ca 26 000, togs då över av riksförsäkringsverket. Det totala antalet livräntor uppgår nu till ca 82 000. Vidare har till yrkesskadeavdelningen fr. o. m. den 1 januari 1975 från statens personalpensionsverk förts över utbetalning av sådana ersättningar vid personskada som utgår enligt det statliga trygghetsavtalet. Antalet dylika ärenden uppgår till omkring 1 200 per år.

Besvär över försäkringskassas beslut i ett decentraliserat yrkesskadeärende prövas av riksförsäkringsverket, och försäkringsdomstolen är liksom tidigare högsta instans. Inom riksförsäkringsverket handläggs de decentraliserade yrkesskadeärendena på besvärsavdelningen.

2.7.2.2 Försäkringsrådet

Försäkringsrådets organisation och verksamhet regleras genom lagen (1917:466) om försäkringsrådet (ändrad 1918:323) och arbetsordningen (1947:114) för försäkringsrådet (ändrad senast 1965:767). Rådet är mellaninstans i icke decentraliserade yrkesskadeärenden (se avsnitt 2.7.2.1).

Enligt försäkringsrådslagen skall rådet bestå av minst sju ledamöter. Två av dem skall representera arbetsgivarna och två arbetstagarna. Dessa fyra ledamöter och tre suppleanter för var och en av dem förordnas av regeringen för två år i taget. Förslag till representanter för arbetsgivarna brukar lämnas av SAF och för arbetstagarna av LO. Övriga ledamöter, av vilka en skall vara rådets chef, utnämns omedelbart av regeringen. Minst två av dem skall vara lagfarna och ha fullgjort vad författningarna föreskriver för den som får nyttjas i domarämbeten.

Ärendena avgörs av fem ledamöter men kan avgöras av fyra, om de är ense om beslutet. Av dessa ledamöter skall en vara representant för arbetsgivarna och en för arbetstagarna samt minst en vara lagfaren. Vid behandling av viktigare ärenden eller ärenden av allmän betydelse skall delta minst sju ledamöter, av vilka två skall vara representanter för arbetsgivarna och två för arbetstagarna samt av övriga minst två vara lagfarna. Sedan den 1 juli 1975 tjänstgör endast fem lagfarna ledamöter i rådet. Flerparten av dessa uppnår pensionsåldern under de närmaste åren. Vidare tjänstgör som ledamöter två representanter för arbetsgivarna och två för arbetstagarna samt fyra läkare vilka såsom tillfälliga ledamöter deltar i handläggningen av vissa ärenden.

I början av 1960-talet kom ca 2 000 mål och ärenden in till försäkringsrådet varje år. Antalet mål har sedan dess stadigt gått ned. Under år 1975 kom 1 440 mål och ärenden in. Minskningen beror huvudsakligen på decentraliseringen till försäkringskassorna av flertalet sjukersättningsärenden.

Ärenden angående utbyte av livränta mot engångsbelopp avgörs f. n. av försäkringsrådet i första instans. De försäkringsmatematiska beräkningarna av kapitalbeloppens storlek utförs dock av riks-försäkringsverkets matematisk-statistiska byrå. Dessa ärenden utgör hos försäkringsrådet ungefär 1/5 av det totala antalet inkomna mål och ärenden eller mellan 200 och 300 per år.

3 Yrkesskadeförsäkringskommitténs förslag

I betänkandet redovisar kommittén resultatet av sin översyn av huvudförfattningen på yrkesskadeförsäkringsområdet, YFL, och lägger däri fram förslag till en ny lag. Betänkandet – som är enhälligt – avser endast den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Kommittén avser att lämna betänkande över sina återstående utredningsuppgifter före hösten 1976. Dessa gäller frivillig yrkesskadeförsäkring, frågor beträffande äldre skadefall samt

översyn av militärsättningsförordningen (1950:261) och en rad närstående ersättningsförfattningar.

3.1 Allmänna överväganden

De senaste decenniernas kraftiga utbyggnad av den allmänna försäkringen, särskilt satsningen på ATP, och tillkomsten av TFY kan enligt kommittén föranleda frågan om det är motiverat att alltjämt inrymma en särskild försäkring för yrkesskador i socialförsäkringssystemet. En jämförelse mellan de ersättningar som kunde utgå vid sidan av yrkesskadeförsäkringens förmåner när YFL infördes och motsvarande förmåner i dagens läge visar stora skillnader. Medan yrkesskadeförsäkringen fortfarande år 1954 var den försäkringsgren som fick svara för huvuddelen av försäkringsskyddet för de långvarigt eller bestående skadade har den numera karaktären endast av ett komplement till den allmänna försäkringen. I förhållande till TFY anses den i materiellt hänseende underlägsen. Kommittén erinrar dock om att yrkesskadeförsäkringen är vår första socialförsäkring och länge utgjorde den enda socialförsäkringsgren som lämnade mera betydande förmåner. Den grundar sig på humanitära och sociala hänsynstaganden och syftar till att garantera ekonomisk grundtrygghet vid sjukdom och skadefall som har föranletts av arbetet. I detta avseende delar yrkesskadeförsäkringen huvudmotiven för övriga socialförsäkringsgrenar. Att yrkesskadeförsäkringen har bestått som självständig socialförsäkring så länge beror enligt kommitténs mening framför allt på att försäkringen i åtskilliga hänseenden sträcker sig längre än den allmänna försäkringen. Invaliditetsskyddet börjar således verka vid betydligt lägre invaliditeter, ersättningarna ställer sig förmånligare såväl vid sjukdom som vid invaliditet, efterlevandeskyddet är mer omfattande och kretsen av skyddade arbetstagare vidare.

Att vissa särförmåner har ansetts motiverade vid yrkesskador är enligt kommittén i viss mån historiskt betingat men i huvudsak en följd av att vi i Sverige liksom i andra industriländer av hävd har ansett att skador till följd av ett anställningsförhållande skall kompenseras med större ersättning än andra skador. Bakom denna uppfattning ligger i sin tur den bedömningen att en förvärvsarbetande har större risk att bli skadad än en icke-förvärvsarbetande. Förutom den allmänna faran att komma till skada som alla människor utsätts för får han också bära de skaderisker som alstras vid allt produktivt arbete utan att han själv i någon större utsträckning kan påverka denna risksituation. Enligt kommitténs mening är detta en bedömning som i allt väsentligt fortfarande står sig. Trots den kraftfulla satsning som under senare tid har gjorts på arbetarskyddets område och den sociala utveckling som har skett i form av bl. a. ökad semester, förkortad arbetstid och höjd levnadsstandard är risken att råka ut för skada i arbetet fortfarande betydande. Det kan till och med göras gällande att risken har

ökat som en följd av förvärvslivets snabba expansion samt tekniska och ekonomiska omvandling. Dessa omständigheter har lett kommittén till slutsatsen att det allttjämt måste vara en angelägen uppgift för lagstiftaren att slå fast principerna för ett skydd mot förluster på grund av yrkesskada och att lagstiftningen således även i framtiden måste inrymma ett särskilt försäkringsskydd för sådana skador. Enligt kommittén följer av direktiven för utredningsarbetet att ett sådant skydd bör ges i en fristående socialförsäkringsgren och lagtekniskt regleras i en särskild lag.

Lagen bör enligt kommitténs mening liksom YFL tillgodose sådana ersättningsanspråk som mot bakgrund av dagens samhälle framstår som socialt och samhällsekonomiskt motiverade. Inom ramen för dessa utgångspunkter anser kommittén att lagen genom sitt ersättningsskydd bör sträva mot att i ekonomiskt hänseende försätta den yrkesskadade i samma situation som om skadan inte hade inträffat och att kompensationsnivån i princip bör ligga på 100 %. Denna målsättning medför att man vid bedömning av ett ersättningsärende bör göra en jämförelse mellan den skadades ekonomiska förhållanden och de ekonomiska förhållanden han kunde antas ha haft, om han hade kunnat fortsätta att arbeta som frisk. I denna principiella inriktning sammanfaller yrkesskadeskyddet i huvudsak med skadeståndsrätten. Till skillnad från den sistnämnda bör dock enligt kommittén yrkesskadeförsäkringen endast täcka in sådan skadeersättning som är betingad av sociala skäl. Begränsningar i ersättningsskyddet måste följaktligen föreskrivas. Å andra sidan följer enligt kommittén av samma sociala skäl att ersättning i princip bör utgå utan hänsyn till medvållande från den skadelidandes sida. Inget skall hindra att skadestånd utgår utöver ersättning från yrkesskadeförsäkringen. Kommittén avser inte bara den skadades yrkesverksamhets tid utan menar att målet att försätta den skadade i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat även bör gälla för tid då den skadade har uppnått pensionsåldern och börjar lyfta ålderspension. Kommittén finner dock att vissa svårigheter, som framför allt är hänförliga till ATP-systemets tekniska uppbyggnad, komplicerar en fullgod lösning.

För att nå en smidig koppling med AFL har kommittén strävat efter att så långt möjligt anpassa yrkesskadeförsäkringen till den allmänna försäkringen i fråga om begreppsbestämning, systematik m. m. Enligt kommitténs mening finns det därvid inte anledning att grunda rätten till livränta inom yrkesskadeförsäkringen på någon annan invaliditetsbestämning än den som gäller inom den allmänna försäkringen. AFL har ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp. Livräntans funktion föreslås alltså bli densamma som förtidspensionens, nämligen att kompensera den reella nedsättningen i den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom förvärvsarbete. Genom att införa ett enhetligt invaliditetsbegrepp öppnar man möjligheterna för en bättre och rationellare samordning mellan yrkesskadeförsäkringen och socialförsäkringarna i övrigt. Kommittén anser vidare att den allmänna försäkringens förmåner bör läggas till grund vid ersättning för inkomstbortfall

på grund av yrkesskada samt att sjukpenning och livränta dessutom bör utgå från yrkesskadeförsäkringen i den omfattning och under den tid som är påkallat av de skäl som motiverar särskilda yrkesskadeförmåner. Den nya försäkringen föreslås alltså bli ett komplement till den allmänna försäkringen. I syfte att förbättra möjligheterna till en framtida sammansmältning av socialförsäkringarna har kommittén även i andra hänseenden anpassat den nya lagen till innehållet i den allmänna försäkringen.

Genom TFY som numera är tillgänglig för i princip alla anställda på arbetsmarknaden har arbetsgivarna tagit på sig ett skadeståndsrättsligt ansvar för personskada som har orsakats av arbetet oavsett vållande. Försäkringen ger inte endast ersättning för förlust av arbetsinkomst utan också ersättning för bestående lyte och men. Sådan ersättning beräknas med utgångspunkt i dels den medicinska invaliditetsgrad som kan förutses bli bestående för framtiden, dels den skadades ålder. Utöver detta kan ersättning lämnas enligt skadeståndsrättsliga regler, om det bestående lytet eller menet har medfört t. ex. vanprydande ärr, amputationsdefekt, sådan värk till vilken hänsyn inte har tagits vid bestämmandet av den medicinska invaliditetsgraden eller förlust av sinnesfunktion, tänder eller inre organ. Kommittén anser att frågan om ersättning för lyte och men till den som drabbas av yrkesskada i stort sett har fått en tillfredsställande materiell lösning genom dessa ersättningsmöjligheter.

Kommittén har ställt frågan om också yrkesskadeförsäkringen bör ge några garantier för ersättning i motsvarande fall. F. n. utgör yrkesskadelivräntorna för den övervägande delen yrkesskadade, nämligen de med lindrigare skador, helt eller delvis något annat än kompensation för inkomstbortfall. Till följd av livräntans koppling till ett medicinskt invaliditetsbegrepp har livräntan kommit att framstå närmast som ersättning för lyte eller annat stadigvarande men. Kommitténs avsikt att bygga den nya lagen på ett förvärvsmässigt invaliditetsbegrepp medför att livräntan förlorar denna funktion som menersättning. Livränta kommer därmed att utgå endast i de fall då yrkesskadan i realiteten medför förlust av inkomst. Kommittén har med hänsyn till att ersättning för men inte utgår inom socialförsäkringarna i övrigt samt med beaktande av det skydd som TFY numera ger och de sociala skäl som bildar ramen för det nya yrkesskadeskyddet inte funnit tillräcklig anledning att i den nya lagen föra in någon särskild rätt till ersättning för lyte och men. Lagen återknyts härigenom enligt kommitténs mening till de motiv som en gång lades till grund för yrkesskadeskyddet här i landet. Såväl 1901 som 1916 års lagstiftning syftade nämligen enbart till att ge ersättning för verklig inkomstförlust. Detta var också fallet med YFL. Den breddning i ersättningsrätten som tillämpningen av den medicinska invaliditetsbedömningen har medfört i praxis har ursprungligen inte varit avsedd. Kommittén menar att man bör låta denna i rättstillämpningen grundade tilläggsförmån överföras till TFY, i materiellt förstärkt skick, och samtidigt återföra yrkesskadeförsäkringen till en renodlad socialförsäkring för in-

komstbortfall. Kommittén anser vidare att en sådan åtgärd dessutom öppnar möjligheten att kraftigt höja kompensationsnivån för såväl sjukpenning som livränta.

Även i övrigt har kommittén inriktat sitt arbete på att förstärka försäkringens materiella förmåner. Därvid bör redan nu nämnas att kommittén också föreslår att i princip varje skada som har orsakats av arbetet skall anses som yrkesskada. Detta och andra förslag redovisas närmare i det följande.

3.2 Lag om arbetsskadeförsäkring och dess tillämpningsområde

Eftersom ett nytt skadebegrepp och en ny invaliditetsbedömning föreslås kommer yrkesskada enligt kommitténs förslag inte att sammanfalla med yrkesskada enligt gällande lagstiftning. Kommittén har därför funnit det befogat med en annan benämning av den nya lagens skadebegrepp än yrkesskada. Mot detta begrepp kan också riktas den invändningen att det inte på ett adekvat sätt anger att det omfattar alla till följd av arbetet eller arbetsförhållandena föranledda skador oavsett arbetets art. Kommittén anser att beteckningen arbetsskada på ett bättre sätt täcker in de situationer för vilka lagen är avsedd att garantera ett försäkringsskydd. I konsekvens härmed föreslår kommittén att lagen rubriceras lag om arbetsskadeförsäkring. Man vinner härigenom också att den nya lagen genom sin rubrik lätt kan skiljas från äldre lagstiftning. Detta är av praktisk betydelse, eftersom äldre och ny lagstiftning kommer att tillämpas vid sidan av varandra under många år framöver.

I fråga om arbetsskadeskyddets omfattning föreslås att varje arbetstagare liksom hittills skall vara försäkrad enligt lagen. Släktskap med arbetsgivaren skall inte längre utgöra hinder för försäkringsskydd. Det nuvarande undantaget för vissa familjemedlemmar föreslås således slopat. Kommittén föreslår också en utvidgning av skyddet för elever till att avse varje elev som efter fullgjord skolplikt bedriver studier, om han är berättigad till studiestöd enligt studiestödslagen (1973:349) eller enbart på grund av bestämmelse om behovsprövning är utesluten från sådan förmån.¹

3.3 Arbetsskadebegrepp och bevisregler

Arbetsskadeförsäkringen föreslås bygga på grundsatsen att skador till följd av arbetet motiverar en rätt till högre ersättning för uppkommen ekonomisk förlust än andra skador som omfattas av socialförsäkringen. Vid avgränsning

¹ I en skrivelse till regeringen i februari 1976 har kommittén anmält att den under det fortsatta utredningsarbetet med bl. a. frågan om nuvarande frivilliga yrkesskadeförsäkringar har funnit att arbetsskadeförsäkringen bör ges samma tillämpningsområde som den allmänna försäkringen. Kommittén avser därför i sitt slutbetänkande föreslå att försäkringsskyddet sträcks ut till egenföretagare och uppdragstagare.

av lagens tillämpningsområde är det enligt kommittén därför väsentligt att arbetsskadebegreppet blir bestämt på sådant sätt att alla skador som kan hänföras till arbetet eller arbetsförhållandena verkligen blir omfattade av lagen. Bestämningen bör göras så flexibel att den i takt med nya vetenskapliga rön kan fänga in utvecklingen på ett säkert och snabbt sätt. Kommittén föreslår att den nuvarande förteckningen över ersättningsgrundande yrkes-sjukdomar slopas och att arbetsskadebegreppet i stället avgränsas med en allmän regel av innebörd att varje skada som har uppstått till följd av skadlig inverkan i arbetet skall anses som arbetsskada. Eventuella farhågor för att en allmän regel skulle kunna innebära oklarhet om försäkringens räckvidd bör enligt kommitténs mening inte överdrivas. Praxis väntas tämligen snart utveckla en rad typfall som ger stadga åt tolkningen. Med skadlig inverkan i arbetet avser kommittén utöver olycksfall i princip inverkan av varje i arbetsmiljön förekommande faktor som kan påverka den fysiska eller psykiska hälsan ogynnsamt. Sådana faktorer är i första hand de sjukdomsorsaker som anges i 6 § första stycket b) och c) YFL, dvs. ämne, energistrålning, ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, fortgående, upprepat eller ovanligt tryck, skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg, buller och smitta. Även inverkan av andra hälsofarliga faktorer kommer att omfattas av begreppet skadlig inverkan. Som exempel anför kommittén låga eller höga temperaturer, hastiga temperaturväxlingar, fukt och kraftigt drag. Vidare åsyftas alla ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande arbetsmoment, således även arbetsställningar. Också psykiskt påfrestande förhållanden som är direkt knutna till arbetet kan enligt kommitténs mening ha sådan skadlig inverkan som bör omfattas av den nya lagen.

Vissa med arbetet eller arbetsförhållandena sammanhängande omständigheter som otvivelaktigt kan ge upphov till psykiska besvär hos arbetstagare anser kommittén dock vara av den arten att den skadliga inverkan som de kan medföra inte bör falla in under den nya bestämmelsen. Det ligger enligt kommitténs mening i sakens natur att psykiska störningar till följd av företagsnedläggelse, arbetstvist, byte av arbetsuppgifter, svikna befordringsförhoppningar, bristande uppskattning av arbetsinsatser och allmän vantrivsel med arbetsuppgifter och arbetskamrater inte skall kunna föranleda ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

För sjukdomar som har framkallats genom smitta har det ansetts nödvändigt att föreslå speciella regler. Det skulle enligt kommittén vara realistiskt att låta arbetsskadeförsäkringen omfatta även förkylningssjukdomar och andra likartade infektionssjukdomar som drabbar den sjuke oberoende av om han förvärvsarbetar eller inte – det dagliga livets sjukdomar. Visserligen torde dessa åkommor som regel läkas under samordningstidens 90-dagarsperiod och sålunda i de flesta fall inte utgöra något problem för arbetsskadeförsäkringen. Fall kan dock tänkas då sjukdomsförloppet genom tillstötta komplikationer blir långvarigt. Kommittén har därför funnit det ofrånkomligt att arbetsskadeskyddet för smittosamma sjukdomar begränsas

till vissa särskilt angivna sjukdomar. Dessa föreslås bli intagna i en särskild förordning om arbetsskada framkallad av smitta.

Förordningen bör enligt kommittén i flera hänseenden skilja sig från motsvarande bestämmelser i den gällande yrkessjukdomskungörelsen (1954:644). Ingen av de i kungörelsen upptagna sjukdomarna bör emellertid utmönstras. Däremot har kommittén funnit skäl att komplettera sjukdomsförteckningen med den s. k. sjukhussjukan (resistenta stafylokockinfektioner). Härigenom tillgodoses önskemål som har framförts från flera håll vid olika tillfällen. Vidare föreslås att arbetsskadeskyddet vid smitta inte längre skall vara knutet till vissa angivna yrkeskategorier. Härigenom görs det möjligt – utöver för den som smittats i sysselsättning vid sjukvårdsinrättning – för var och en som i arbetet smittas vid behandling, vård eller omhändertagande av smittförande person eller vid omhändertagande av smittförande djur eller material att få rätt till ersättning från arbetsskadeförsäkringen.

Kommittén pekar på att, utöver dem som redan nu har skydd vid smitta av inokulationshepatit (gulsot), nya yrkeskategorier som riskerar att bli smittade i sitt arbete kommer att kunna få ersättning från arbetsskadeförsäkringen, t. ex. poliser, socialvårdspersonal och tandläkare. Andra exempel på yrkeskategorier som i arbetet löper risk att smittas av någon i förordningen upptagen sjukdom och som hittills saknat yrkesskadeskydd vid sådant sjukdomsfall är lantarbetare och renhållningsarbetare. Även för dessa innebär förordningen ett utökat skydd.

Enligt YFL skall samband anses föreligga mellan olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet och skada som den försäkrade har ådragit sig, om inte betydligt starkare skäl talar mot det. Kommittén föreslår att denna bevisregel skall föras över oförändrad som en huvudregel till den nya lagen. Den skall där gälla för alla skador som har föranletts av olycksfall och för samtliga sjukdomar som enligt nuvarande lagstiftning bedöms som yrkesskada. Den skall också få tillämpning på en del av de sjukdomar som genom övergången till ett generellt arbetsskadebegrepp kommer att föras in under försäkringsskyddet, t. ex. vibrationsskador på nerver.

Att låta nuvarande bevisregel få giltighet för alla de sjukdomar som enligt kommitténs förslag kommer att föras in under lagen finner kommittén däremot inte möjligt. För vissa sjukdomar anses svårigheterna att fastställa orsaken särskilt stora. Olika faktorer i såväl arbetet som privatlivet kan medverka till sjukdomens uppkomst och det är ofta inte möjligt att avgöra vilken faktor som är mest betydelsefull. Detta gäller särskilt psykiska och psykosomatiska sjukdomar. Betydande bedömningssvårigheter föreligger enligt kommittén även beträffande sådana sjukdomar för vilka grundsjukdomen kan härledas till degenerativa förändringar eller vilkas ursprung över huvud taget inte kan fastställas. Även om inte i dessa fall orsakssamband är möjligt mellan arbetet och sjukdomens uppkomst kan en försämring av sjukdomen tänkas vara föranledd av förhållanden i arbetet. Kommittén

föreslår därför att i den mån reumatologisk sjukdom eller annan sjukdom i ryggrad eller leder eller psykisk eller psykomatisk sjukdom inte redan omfattas av YFL – så är fallet om sjukdomen har föranletts av olycksfall, ämne eller energistrålning, vibrationer eller skakningar – för orsakssamband skall krävas att övertygande skäl talar för sådant samband.

Kommittén behandlar i detta sammanhang också frågan om de krav på bevisning som ställs beträffande en viss faktors skadebringande egenskaper. I praxis har man enligt kommittén i varje fall tidigare intagit den ståndpunkten att det måste föreligga en ganska hög grad av sannolikhet för att ett ämne eller annan faktor i arbetet i och för sig kan vara skadligt. Man har krävt någon vetenskap om vilken form av skada som kan drabba den enskilde. På senare tid kan enligt kommittén dock en viss tendens till uppmjukning av praxis noteras. Kommittén betonar att om en skadad skall kunna få ersättning från arbetsskadeförsäkringen, det således måste först kunna konstateras att den påstådda farliga faktorn har sådan skadebringande egenskap som är nödvändig för att viss sjukdom skall kunna uppstå. I ett senare led får man med tillämpning av bevisregeln pröva om denna skadebringande egenskap har föranlett skadan i det enskilda fallet.

3.4 Ersättning för inkomstförlust m. m.

Kommittén föreslår att den nuvarande samordningen med den allmänna sjukförsäkringen skall behållas. Sjukförsäkringen skall således i princip svara för sjukvårdsersättning och sjukpenning t. o. m. 90:e dagen efter den då arbetsskadan inträffade.

I fråga om rätten till sjukvårdsersättning efter samordningstidens slut innebär förslaget endast vissa jämkningar i vad som nu gäller. Konvalescentvård inom riket föreslås bli ersättningsberättigad. I överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i AFL förordas vidare att läkarvård och tandvård som bekostas av arbetsskadeförsäkringen skall lämnas genom den offentliga vården eller av läkare eller tandläkare som är ansluten till den allmänna sjukförsäkringen.

Livräntans centrala funktion att kompensera för inkomstbortfall renodlas i förslaget genom anknytning till de principer som gäller för invaliditetsbedömning inom den allmänna försäkringen. Det blir alltså i fortsättningen den reella nedsättningen i den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom förvärvsarbete och inte den medicinska defekten som sådan som grundar rätt till livränta. Till skillnad från vad som gäller för den allmänna pensioneringen skall invaliditeten emellertid inte bindas till vissa bestämda invaliditetsgrader. Den nedre gränsen för rätt till livränta föreslås bli bestämd till en nedsättning av arbetsförmågan med 1/15 mot f. n. 1/10. Det skall dock krävas att den årliga förlusten motsvarar minst 1/4 av basbeloppet.

Ersättningen för inkomstförlust vid sjukdom och bestående nedsättning

eller förlust av arbetsförmågan föreslås kraftigt förstärkt, framför allt genom att kompensationsnivån höjs till 100 %. Hel sjukpenning skall alltså motsvara 1/365 av årsinkomsten och livräntan skillnaden mellan den inkomst som den skadade skulle haft, om han inte skadats, och den inkomst som han trots skadan kan beräknas komma att få. Sjukpenning och livränta skall kunna ersätta inkomstförlust upp till samma tak som gäller inom AFL, dvs. 7,5 basbelopp. Som underlag för beräkning av sjukpenning och livränta skall i princip läggas den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst enligt AFL eller, om han inte är sjukpenningförsäkrad, den inkomst som kunde ha utgjort sjukpenninggrundande inkomst för honom enligt nämnda lag. Ersättningsunderlaget skall alltid beräknas till minst 4 500 kr.

Beträffande den som skadas i unga år föreslås särskilda regler för beräkning av ersättningsunderlag som tar sikte på hans sannolika inkomster som frisk vid 18, 21 och 25 års ålder. För en studerande skall sjukpenning- och livränteunderlaget under beräknad utbildningstid utgöras av den inkomst som han sannolikt skulle ha fått, om han vid tiden då skadan inträffade hade avbrutit utbildningen och börjat förvärvsarbete. För tid efter utbildningstidens slut skall underlaget utgöras av den inkomst av förvärvsarbete som han då sannolikt skulle haft, om skadan inte hade inträffat. De studerande garanteras dessutom ett ersättningsunderlag motsvarande två basbelopp för tid före 21 års ålder, två och ett halvt basbelopp mellan 21 och 25 års ålder och tre basbelopp fr. o. m. 25 års ålder.

Livräntan föreslås bli värdebeständig genom anknytning till basbeloppet. Enligt kommitténs mening är det vidare angeläget att livräntorna också anpassas efter den allmänna standardhöjningen i samhället. Frågan om standardsäkring utreds f. n. av pensionskommittén. Yrkesskadeförsäkringskommittén har därför funnit sig böra avstå från att för egen del lägga fram något förslag i detta avseende. Kommittén förutsätter emellertid att pensionskommittén beaktar frågans särskilda vikt för de arbetsskadades del och – för det fall en lösning av standardsäkringsfrågan över hela socialförsäkringsområdet inte skulle visa sig möjlig – prövar en särlösning för dem som drabbas av arbetsskada och lägger fram förslag i sådan tid att en standardsäkring kan ingå i den nya lagen om arbetsskadeförsäkring.

Liksom hittills får livränta på begäran av den försäkrade bytas ut mot engångsbelopp, om skäl föreligger till det. Engångsbeloppet skall motsvara den utbytta livräntans kapitalvärde enligt särskilda grunder. Ersättning som är av väsentlig betydelse för den försäkrades försörjning skall dock utgå som livränta, om inte särskilda skäl talar mot det. Vidare föreslås vidgade möjligheter till omprövning av livräntebeslut, om ändring av betydelse har skett i de förhållanden som var avgörande för beslutet. Kommittén uttalar därvid att försiktighet bör iakttas vid omprövning i sänkande riktning.

Det nuvarande vårdbidraget inom yrkesskadeförsäkringen föreslås slopat, bl. a. på grund av utbyggnaden av tilläggsförmånerna till folkpension genom handikappersättning och tillkomsten av TFY.

Egenlivränta föreslås utgå till dess att den skadade fyller 65 år. För att tillförsäkra honom i princip samma åldersförmåner som han skulle ha fått, om han inte hade blivit skadad, föreslås att livränta i viss utsträckning skall bli pensionsgrundande för ATP. För att tillgodose sådana arbetsskadade som har dåligt pensionsskydd eller inget pensionsskydd alls föreslås vidare en garantiregel av innebörd att livräntan tillsammans med pensionsförmånen eller, då sådan inte utgår, livräntan ensam skall utgå med 65 % av sitt bruttobelopp fr. o. m. den månad under vilken den försäkrade fyller 65 år och vara livsvarig. Eventuellt förtida eller uppskjutet uttag av pensionen skall därvid inte få påverka livräntan.

3.5 Försäkringsskydd för efterlevande

Även efterlevandeskyddet föreslås förstärkt. Begravningshjälpens bör enligt kommittén höjas till 30 % av basbeloppet för den månad under vilken dödsfallet inträffade.

Efterlevandelivränta till änka och med änka jämställd kvinna föreslås utgå med belopp som motsvarar 45 % av den avlidnes årsinkomst eller 40 % av denna, om det även finns barn som är berättigat till livränta. Med änka skall jämnställas bl. a. kvinna som levde samman med den försäkrade sedan avsevärd tid under äktenskapsliknande förhållanden. Barnlivränta skall i princip motsvara 20 % av den avlidnes årsinkomst, om han även efterlämnar änka eller med änka jämställd kvinna. I annat fall skall utges livränta efter 40 % för det första barnet och 20 % för vart och ett av de följande. Den sammanlagda livräntan skall därefter delas lika. När det gäller änkor under 50 år eller utan barn under 16 år har reglerna utformats efter mönster av motsvarande regler inom folkpensioneringen. Ett system med successiv avtrappning av skyddet med 1/15 för varje år med vilket ankans ålder understeg 50 år vid mannens död eller när yngsta barnet fyllde 16 år, föreslås alltså. Detta betyder att en änka som inte har barn under 16 år och som inte heller har fyllt 36 år saknar rätt till änkelivränta.

Nuvarande rätt för änklings att efter skälighetsprövning få livränta föreslås slopad. Gällande bestämmelse härom har mycket liten praktisk betydelse. Under perioden 1968–1973 har riksförsäkringsverket inte beviljat någon änklingslivränta och år 1973 utgick inte mer än tre sådana livräntor. Änklingskydd förekommer inte inom andra socialförsäkringsgrenar, och strävandena till jämställdhet mellan män och kvinnor inom socialförsäkringssystemet torde enligt kommitténs mening knappast ta sikte på att införa någon generell rätt till änklingspension. Kommittén finner därför inte skäl föreligga att föra över rätten till änklingslivränta till den nya lagen. Samtidigt föreslås också att den nuvarande rätten för fränskild man att få efterlevandelivränta skall slopas. Däremot överförs i förslaget den nuvarande rätten för fränskild kvinna att få efterlevandelivränta inom ramen för den avlidnes lagstadgade underhållsskyldighet. Även här uppställs emellertid krav på att kvinnan an-

tingen hade fyllt 36 år vid mannens död eller har barn under 16 år. Någon avtrappningsregel med femtondelar föreslås dock inte, eftersom underhållsbidragen som regel utgår med jämförelsevis låga belopp och någon nämnvärd tröskeeffekt därför inte uppstår. Den nuvarande föräldralivräntan förs över till den nya lagen men maximeras till 20 % av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

3.6 Administration, ikraftträdande och kostnader

I administrativt hänseende föreslås att arbetsskadeförsäkringen decentraliseras i sin helhet till de allmänna försäkringskassorna. Därigenom fullföljer man den decentralisering som på kommitténs förslag påbörjades år 1973 i fråga om vissa sjukersättningsärenden. Främst av praktiska skäl förordas att ärenden på vilka äldre bestämmelser fortfarande skall tillämpas alltjämt skall handläggas centralt av riksförsäkringsverket. Huruvida dessa ärenden så småningom skall flyttas från verket till någon annan instans är en fråga som enligt kommittén får bedömas sedan viss erfarenhet har vunnits av den nya lagstiftningen. För att garantera en kvalificerad handläggning i försäkringskassorna av de nya ärendena förordas att ärenden angående egenlivränta och i annat ärende uppkommen fråga om arbetssjukdom skall avgöras av pensionsdelegation.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1977. Nuvarande bestämmelser föreslås dock fortfarande tillämpas på skador efter olycksfall eller annan skadlig inverkan som har skett före ikraftträdandet. Frågan hur man i olika hänseenden skall förfara med äldre skadefall vid införandet av den nya lagen skall kommittén överväga under sitt fortsatta utredningsarbete. Kommittén väntas avge ett särskilt betänkande beträffande bl. a. dessa frågor före hösten 1976.

Försäkringen föreslås finansierad genom arbetsgivaravgifter i överensstämmelse med vad som nu gäller. Enligt kommittén uppstår mindre kostnadsökningar den närmaste tiden efter den nya lagens ikraftträdande. På lång sikt har emellertid kostnadsminskningar på drygt 100 milj. kr. per skadeår beräknats uppkomma. Dessa kan enligt kommittén framför allt härledas till sloandet av rätten till livränta efter 65 års ålder och till de nya samordningsreglerna. I sammanhanget bör man också hålla i minnet TFY:s förmåner i fråga om menersättning. Någon ändring av nuvarande avgiftsuttag föreslås inte.

4 Övergångsfrågor beträffande besvärorganisationen inom arbetsskadeförsäkringen

Utredningen rörande besvärorganisationen inom socialförsäkringen m. m. lägger i sitt delbetänkande fram förslag till vissa övergångsåtgärder när det gäller arbetsskadeförsäkringens besvärorganisation.

Försäkringsrådet är nu, bortsett från vad som gäller i de till försäkringskassorna decentraliserade ärendena, första besvärinstans på yrkesskadeförsäkringens område. När det gäller den nya lagstiftningen om arbetsskadeförsäkring har utredningen utgått från att besvärgången skall vara densamma som för socialförsäkringsärenden i allmänhet. I enlighet härmed föreslår utredningen att försäkringsrådet inte skall medverka vid tillämpningen av den nya lagstiftningen. Fram till dess att en ny besvärsorganisation genomförs, vilket utredningen beräknar kunna ske den 1 juli 1978, skall enligt förslaget riksförsäkringsverkets besvärsavdelning fungera som mellaninstans för ärenden enligt den nya lagstiftningen. Med hänsyn till att lagen om arbetsskadeförsäkring av yrkesskadeförsäkringskommittén föreslås träda i kraft den 1 juli 1977 – dvs. bara ett år före den beräknade tidpunkten för införandet av en ny besvärsorganisation – torde emellertid enligt utredningens uppfattning endast ett mycket obetydligt antal ärenden enligt den nya lagen bli handlagda hos besvärsavdelningen.

Utredningen föreslår att försäkringsrådet skall upphöra med utgången av juni 1978. Fram till denna tidpunkt föreslås att rådet i samma utsträckning som nu skall vara första besvärinstans i fråga om skador som har inträffat före den nya lagstiftningens ikraftträdande och beträffande vilka de materiella reglerna i nu gällande yrkesskadelagstiftning skall vara tillämpliga. Detta innebär att tidpunkten för försäkringsrådets upphörande samordnas med tidpunkten för inrättandet av en ny mellaninstans inom socialförsäkringen i allmänhet. Avsikten är att den nya mellaninstansen skall kunna direkt överta försäkringsrådets roll som mellaninstans på yrkesskadeförsäkringens område i fråga om ärenden enligt äldre lagstiftning.

Utredningen föreslår vidare att ärenden angående utbyte av livränta mot engångsbelopp enligt äldre lagstiftning, vilka f. n. avgörs av försäkringsrådet i första instans, efter försäkringsrådets upphörande skall handläggas av riksförsäkringsverket i första instans och att besvär över verkets beslut skall anföras hos den nya mellaninstansen på socialförsäkringens område.

5 Remissyttrandena

5.1 Allmänna synpunkter

Yrkesskadeförsäkringskommitténs förslag har i sina huvuddrag tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de allra flesta remissinstanserna. LO framhåller att en reformering av yrkesskadeförsäkringslagstiftningen har framstått som angelägen och nödvändig. Genom kommitténs nu framlagda betänkande uppnås betydande förbättringar gentemot gällande rätt. Många av de brister LO tidigare påtalat torde härigenom komma att undanröjas.

Frågorna om det allttjämt bör finnas en socialförsäkring för skador i arbetet och om skyddet bör ges i en fristående socialförsäkringsgren som lagtekniskt regleras i en särskild lag behandlas av flera remissinstanser. *Försäkringsrådet*

och *riksförsäkringsverket* ansluter sig uttryckligen till kommitténs slutsatser i dessa avseenden och även *LO* och *De handikappades riksförbund* anser att försäkringen fyller ett angeläget behov. *SAF* menar att försäkringsbehovet i och för sig kan diskuteras mot bakgrund av trygghetsförsäkringen (TFY) men vill dock inte motsätta sig att ersättning för icke oväsentlig inkomstförlust ges genom allmän social försäkring. *Riksrevisionsverket* som inte vill motsätta sig kommitténs förslag i dessa delar finner det angeläget att fortsatta ansträngningar görs så att på sikt en enda försäkring – den allmänna försäkringen – blir tillämplig på alla skador oavsett orsak. Ett särskilt arbets-skadeskydd kräver dessutom ett omfattande regelkomplex och innebär administrativa merkostnader. *Statens handikappråd* anser att frågan om en total integrering av försäkringarna enligt AFL och YFL bör prövas på nytt, främst därför att skadeorsaken inte bör vara utslagsgivande för socialförsäkringsförmånerna. Även *Försäkringskasseförbundet* menar att förlorad arbetsinkomst bör ersättas enhetligt och noterar därför med tillfredsställelse kommitténs uttalande om sammansmältning på sikt av de båda försäkringarna.

Svenska kommunförbundet och *Kommunernas pensionsanstalt* anser att det redan nu kan föreligga förutsättningar för en sådan sammanslagning och finner frågan böra övervägas ytterligare. *Landstingsförbundet* beklagar att frågan om införandet av ett enhetligare regelsystem i avsaknad av direktiv inte har blivit utredd men uttalar i övrigt sin tillfredsställelse över kommitténs arbete och finner de olika reformerna väl motiverade.

Riksförsäkringsverket ansluter sig till kommitténs mening att den nya lagen i huvudsak bör bygga på YFL och innehålla förmåner av samma typ som de nuvarande. *Försäkringsrådet* påpekar särskilt att kommittén har byggt sitt förslag på den nuvarande yrkesskadeförsäkringens grund och att kontinuitet därför kan anses föreligga.

Kommitténs strävan att i ekonomiskt hänseende försätta den skadade i samma situation som om skadan inte hade inträffat och den föreslagna kompensationsnivån har fått ett positivt gensvar vid remissbehandlingen. *LO* anför att det föreslagna ersättningssystemet innebär en kraftig och nödvändig förstärkning av det nuvarande skyddet. *Kammarrätten i Stockholm* ifrågasätter om inte samma ersättning bör utgå vid all slags sjukdom oavsett om det är fråga om arbetssjukdom eller annan sjukdom. *Riksrevisionsverket* och *Försäkringskasseförbundet* menar att kompensationsnivån inte bör vara högre än 90 % och att en högre nivå skulle försvåra en framtida sammansmältning med den allmänna försäkringen.

Förslaget om att gå över till ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp anser remissinstanserna i allmänhet vara välgrundat. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att förslaget ligger väl i linje med hur man numera inom arbetsförmedlingen ser på arbetshandikapp. *Statens arbetsklirik* anser det nya invaliditetsbegreppet vara till fördel i fråga om rehabilitering. *LO* instämmer helt i kommitténs förslag. Några remissinstanser befarar att systemet kommer att föra med sig betydande tillämpningssvårigheter, särskilt inlednings-

vis och när den försäkrade även lider av hälsorubbningar som inte har samband med arbetsskadan. Detta anses tillsammans med den fingraderade bedömning som har förutsatts av kommittén leda till att stora krav måste ställas på utredning och skadereglering. *Yrkesskadestatistikutredningen* påpekar att det nya invaliditetsbegreppet kommer att innebära vissa problem för statistikens del.

Kommittén har förordat att arbetsskadeförsäkringen skall utgöra ett komplement till den allmänna försäkringen och att dennas förmåner så att säga skall ligga i botten när arbetsskadelivränta utges. Detta tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga remissinstanser. *Statens personalpensionsverk* erinrar om att det fordras överväganden även beträffande samordning med statliga pensionsförmåner och påpekar att denna fråga är beroende av förhandlingar mellan staten och personalorganisationerna.

Frågan huruvida arbetsskadeförsäkringen som kommittén har föreslagit skall vara en renodlad försäkring för inkomstbortfall eller liksom TFY också ge ersättning för lyte och men tas upp av många remissinstanser. Av dem som behandlar frågan särskilt tillstyrks kommitténs förslag av *riksförsäkringsverket* (majoriteten), *försäkringsrådet*, *försäkringsinspektionen*, *riksrevisionsverket*, *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Folksam*. Kommitténs förslag i denna del avstyrks av *Svea hovrätt*, *Försäkringskasseförbundet* och *De handikappades riksförbund*. Förslaget sätts i fråga av *kammarrätten i Stockholm* och *statskontoret*. *Arbetskyddsstyrelsen* och *yrkesskadestatistikutredningen* påpekar att frågan även berör skyldigheten att anmäla arbetsskador och arbetsskadestatistiken.

Remissinstanserna tillstyrker eller lämnar utan erinran kommitténs förslag att byta ut ordet yrkesskada mot arbetsskada och att ta in ersättningsreglerna i en lag om arbetsskadeförsäkring.

5.2 Lagens tillämpningsområde

Att den nya lagen undantagslöst skall omfatta alla arbetstagare tillstyrks av många remissinstanser och föranleder erinran endast från *försäkringsrådet*. Rådet anser att det saknas skäl att slopa det nuvarande undantaget för arbetsgivares make. *Skolöverstyrelsen* påpekar att det behövs förhandlingar beträffande statliga avtalsförmåner vid arbetsskada och att gällande föreskrifter om arbetsvård och omplacering torde begränsa antalet livräntor till statligt anställda.

Försäkringskasseförbundet anser att lagen bör omfatta även uppdragstagare. *Lantbrukarnas riksförbund* och *Svenska företagsläkarföreningen* uttalar sig för att skyddet sträcks ut till alla förvärvsarbete. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges läkarförbund*.

Även förslaget om en vidgning av den krets studerande m. fl. som skall jämföras med arbetstagare får ett positivt mottagande. *Svea hovrätt* ifrågasätter dock om alla som omfattas av utvidgningen har behov av särskilt

arbetsskadeskydd. *Skolöverstyrelsen* förutsätter att alla studerande som omfattas av YFL kommer att ges skydd även i fortsättningen. Samma mening uttalas av *Svenska kommunförbundet*. *Svenska företagsläkarföreningen* anser att lagen bör gälla för alla skolelever, åtminstone fr. o. m. sjunde klass i grundskolan.

Sveriges läkarförbund anför att skydd bör ges också åt vissa patienter som under sjukskrivning och med försäkringskassans godkännande får arbetsinriktad träning hos offentlig eller privat arbetsgivare.

TCO menar att arbetsskadeförsäkringen bör gälla även för arbetstagares anhöriga som blir smittade av arbetssjukdom hos denne. *TCO* anför vidare att frågan om ersättning för fosterskador till följd av faktorer i arbetsmiljön bör tas upp till prövning.

TCO anser vidare att i den nya lagen bör tas in en uttrycklig regel om att ersättning skall utgå till sjöman för skada under landpermission eller väntetid i samband med avlösning. Regeln skall dock kunna begränsas till att avse fritid under vistelse i utlandet. Yrkanden av liknande innebörd framställs av *Sveriges fartygsbefälsförening* och av *Svenska sjöfolksförbundet*. *LO* anser sjöfolksförbundets synpunkter vara beaktansvärda men påpekar att problemet inte är begränsat till de ombordanställda utan gäller även andra arbetstagare som beordras att utföra arbete utom riket under längre eller kortare tidsperioder.

5.3 Arbetsskadebegreppet

Den föreslagna utvidgningen av arbetsskadebegreppet får uttryckligt stöd av åtskilliga remissinstanser som anser den vara en angelägen reform. Förslaget om en allmän regel tillstyrks av bl. a. *socialstyrelsen*, *riksförsäkringsverket*, *arbetarskyddsstyrelsen*, *Försäkringskassförbundet*, *LO*, *TCO*, *SACO/SR*, *Sveriges läkarförbund* och *Svenska företagsläkarföreningen*. *Svenska läkaresällskapet* framhåller att det behövs ett distinkt och välavgränsat arbetsskadebegrepp. *Kammarrätten i Stockholm* avstyrker utvidgningen till psykiska och psykosomatiska sjukdomar. Även *Svea hovrätt* ifrågasätter förslaget i denna del. *Socialstyrelsen* å andra sidan finner det mindre tillfredsställande att kommittén vill undanta psykisk ohälsa i vissa fall. *Svenska företagsläkarföreningen* menar att lagen bör samordnas med kommande arbetsmiljölag och att sålunda t. ex. skada orsakad av ämne bör relateras till föreskrifter om hygieniska gränsvärden. En sådan samordning anses även kunna gälla reumatiska sjukdomar, ryggsjukdomar m. m. där klimatfaktorer eller belastningsfaktorer kommer att regleras genom föreskrifter.

Kommitténs förslag beträffande smittosamma sjukdomar tillstyrks av bl. a. *socialstyrelsen* som dock menar att erfarenheterna av en praktisk tillämpning av förordningen om smittosamma sjukdomar kan föranleda ändringar i denna eller att förordningen ersätts med en generell bestämmelse. *Arbetarskyddsstyrelsen* finner det ofrånkomligt att det ifrågavarande skyddet begränsas enligt den metod som kommittén anvisar. *LO* är i princip mot-

ståndare till sådana konstruktioner men vill likväl inte utesluta att det kan finnas fog för ett sådant system. LO och några andra remissinstanser föreslår också vissa justeringar i smittförordningen. *Svenska kommunförbundet* ställer sig tveksamt till behovet av förordningen och menar att praxis liksom beträffande psykiska sjukdomar bör kunna grundas på motivuttalanden. *Sveriges läkarförbund* anser att man i stället bör låta de smittosamma sjukdomarna omfattas av den generella regeln och förteckna de infektionssjukdomar som bör undantas. Förbundet menar vidare att den föreslagna förordningen har brister, bl. a. så till vida att de flesta virussjukdomarna inte finns med och att de missgynnar sjukvårds- och laboratoriepersonalen.

5.4 Bevisreglerna

Remissinstanserna har inte något att erinra mot kommitténs förslag att som en huvudregel föra över den nuvarande bevisregeln till lagen om arbetsskadeförsäkring.

Kommitténs förslag att införa en annan och strängare bevisregel beträffande reumatologisk sjukdom, annan sjukdom i ryggrad eller leder och psykisk eller psykosomatisk sjukdom kritiserar däremot av flera remissinstanser. *Socialstyrelsen* anför:

Socialstyrelsen kan väl förstå de svårigheter som kan föreligga då det gäller att klarlägga ifrågavarande sjukdomars eventuella samband med arbetssituationen. Det kan inte uteslutas att sådana sjukdomar i enskilda fall har sin grundorsak i förhållanden utanför arbetsplatsen, och att det därför som kommittén framhåller kan finnas risk för att en sjukdom, som i det enskilda fallet blivit bedömd som arbetsskada, i själva verket inte är betingad av arbetssituationen. Denna risk får enligt styrelsens förmenande vägas mot risken för den motsatta effekten, sålunda att en sjukdom icke bedöms som arbetsskada, trots att det kanske hade varit motiverat. Redan mot den nuvarande bevisregeln som grund, som kommittén i förslaget gjort till huvudregel, sker i praktiken ett omfattande utredningsarbete i yrkesskadefallen innefattande inte bara en medicinsk bedömning. Ofta är det härvidlag fråga om en kombinerad medicinsk, psykiatrisk, psykologisk, social och arbetsmässig utredning. Med hänsyn till det otillfredsställande i att någon som enligt den liberalare bevisregeln skulle ha blivit berättigad till ersättning från arbetsskadeförsäkringen skulle gå förlustig denna, därför att vederbörande icke förmår presterar en bevisning, som fyller kraven enligt den strängare bevisregeln, liksom den omständigheten att den utredning, som i allmänhet i dag sker i yrkesskadefallen torde vara tillfyllest för att förhindra missbruk, vill styrelsen föreslå, att det i första hand tas under övervägande att som arbetsskada betrakta varje skada eller skadlig inverkan i arbetet, om ej betydligt starkare skäl talar mot det.

Skulle detta ej visa sig vara möjligt vill styrelsen, för att minimera riskerna för felbedömningar, i andra hand föreslå att sådana fall, som enligt förslaget skall omfattas av den strängare bevisregeln, omgärdas med föreskrifter om en allsidig utredning i varje enskilt fall, innefattande bedömning av medicinsk och annan expertis som kan vara aktuell m. fl. Här avses bl. a. också vederbörande läkare inom företagshälsovården eller motsvarande, företrädare för vederbörande personalvårdsorganisation, skyddsombud, chefen eller

annan representant för den aktuella arbetsenhetens ledning, arbetskamrater och företrädare för den lokala fackliga organisation, som den skadade/sjuka tillhör.

LO anser att kommitténs förslag om en strängare bevisregel är en betydande inskränkning av förslaget om ett utvidgat yrkessjukdomsbegrepp. Enligt vad LO kan bedöma är kommitténs argument för en strängare bevisregel för de aktuella sjukdomsgrupperna att svårigheterna att fastställa orsakssambanden är speciellt stora här. LO kan för sin del inte dela dessa farhågor och anser det därför inte motiverat att bedöma reumatologiska sjukdomar, andra sjukdomar i ryggrad och leder samt psykiska och psykosomatiska sjukdomar efter strängare regler i sambandsfrågan. LO framhåller att praxis successivt kommer att bli vägledande i arbetsskadebedömningen och att man därför inte behöver frångå principen att ha samma bedömningskriterier för all form av skadlig inverkan i arbetet. En särregel skulle också kunna leda till risk för att vissa grupper av anställda med ohälsa skulle bli sämre ställda än andra. LO föreslår således att bevisregeln enligt kommitténs huvudförslag ges generell giltighet.

Även *statens handikappråd*, *Handikappförbundens centralkommitté*, *De handikappades riksförbund* och *Hörselkuratorernas förening* avstyrker den strängare bevisregeln. Regeln tillstyrks av bl. a. *Försäkringskasseförbundet*.

Sveriges läkarförbund anser att det i ett inledande skede intill dess närmare erfarenhet har vunnits kan vara motiverat med en strängare bevisföring för vissa sjukdomar. Särskilt i fråga om psykiska och psykosomatiska sjukdomar är det enligt förbundet otvivelaktigt många gånger svårt att kunna peka på några entydiga samband. Samtidigt anses det emellertid viktigt att rätten till adekvat ersättning inte försvåras, om klara samband med arbetet föreligger. För bedömningen av samband mellan psykisk sjukdom och skadlig inverkan i arbetet föreslår förbundet att under en inledande period medverkan sker av specialist i psykiatri. Erfarenheterna härav bör därefter utvärderas under specialistmedverkan för ställningstagande till en eventuell uppmjukning av den strängare bevisregeln.

5.5 Vissa ersättningsfrågor

Remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt eller lämnat utan erinran kommitténs förslag om ersättning för inkomstförlust. I det följande behandlas vissa särskilda ersättningsfrågor som har tagits upp av remissinstanserna.

SAF och *Sveriges läkarförbund* anser att rätten till sjukvårdsersättning från arbetsskadeförsäkringen inte bör förenas med villkor om att vården lämnas inom den offentliga vården eller av läkare eller tandläkare som är ansluten till den allmänna sjukförsäkringen.

Riksförsäkringsverket anser att ersättningen vid sjukdom i analogi med vad som gäller för livränta bör konstrueras så att sjukpenning enligt AFL utgår under hela den av arbetsskadan orsakade sjukdomstiden och att ar-

betsskadeförsäkringen svarar för påfyllning upp till 100 % kompensation efter samordningstidens slut.

Riksförsäkringsverket påpekar vidare att föreslagna nedre gränser för livränta kan ge kraftiga tröskeffekter. Verket förordar att gränsen för ersättningsberättigad nedsättning av arbetsförmågan sänks till i vart fall 1/20 och ifrågasätter om någon absolut minimigräns för livränta bör införas. Verket finner därvid att man för att undgå utbetalning av små livräntor alltid borde låta livränta under en viss storlek, t. ex. 1/10 basbelopp, utgå i form av engångsbelopp. *Försäkringskasseförbundet* förordar att det införs en garantiregel om ett visst minsta belopp, t. ex. 1 200 kr., i alla livränteärenden och menar samtidigt att sänkningen av invaliditetsgränsen från nuvarande 1/10 till 1/15 inte är tillräckligt väl motiverad.

I fråga om ersättningsunderlagets övre gräns anför *TCO* och *Sveriges läkarförbund* att full kompensation för inkomstbortfall bör utges utan begränsning till 7,5 basbelopp.

TCO menar att åldersgränserna för uppräknings underlag för den som skadas i unga år bör kompletteras med gränser vid 30, 35 och 40 år.

Kommitténs uttalande om behovet av standardsäkring av livräntor stryks under av *statens handikappråd*, *LO*, *TCO*, *Handikappförbundens centralkommitté* och *De handikappades riksförbund*.

Förslaget om möjlighet att byta ut livränta mot engångsbelopp tillstyrks av bl. a. *arbetsmarknadsstyrelsen*. *Folksam* framhåller i detta sammanhang betydelsen av att kommande regler om beskattning av engångsbelopp i skadeståndsfall görs tillämpliga även på arbetsskadeersättning. *Försäkringsrådet* avstyrker däremot kommitténs förslag och anför bl. a. att kapitalisering av livränta egentligen inte hör hemma i en socialförsäkring och att tillämpningen av bestämmelsen om utbyte torde bli ganska komplicerad.

5.6 Försäkringsskydd för efterlevande

Kommitténs förslag till förmåner för efterlevande tillstyrks i huvudsak av remissinstanserna.

Kommitténs konstruktion av änkeskyddet godtas av bl. a. *riksrevisionsverket*, *ILO-kommittén*, *TCO* och *Folksam*. *Riksförsäkringsverket* ifrågasätter om inte änkeskyddet borde följa samma regler som inom ATP, eftersom det gäller kompensation för inkomstbortfall.

Kommitténs förslag att änklingslivräntan avstyrks eller sätts i fråga av bl. a. *Svea hovrätt*, *kammarrätten i Stockholm*, *socialstyrelsen*, *riksrevisionsverket*, *statens personalnämnd*, *Försäkringskasseförbundet*, *Landstingsförbundet*, *TCO* och *Folksam*. Som skäl för att behålla denna livränta anför bl. a. att kvinnor numera förvärvsarbetar i allt större utsträckning och att även ett änklingskydd kan vara socialt motiverat. Vidare anses ett övergripande förslag om familjepensionering böra avvaktas. *ILO-kommittén* ifrågasätter

dessutom om inte den nya lagen bör kompletteras med en garantiregel för handikappad efterlevande make.

Av delvis samma skäl som beträffande änkring finner bl. a. *Svea hovrätt*, *socialstyrelsen* och *statens personalnämnd* att också rätten för fränskild man att få livränta bör behållas. *Försäkringskassaförbundet* är tveksamt till att livräntan skall kunna utgå till fränskild men menar att hänsyn dock bör tas till försörjningsskyldighet som regleras i underhållsavtal.

Förslaget om begravningshjälp godtas i allmänhet. *Svenska kommunförbundet* ifrågasätter dock behovet av generell begravningshjälp och menar att sådan hjälp åtminstone bör utges endast när ersättning inte utgår enligt tjänstegruppliv- eller trygghetsförsäkring.

5.7 Administration och besvärorganisation m. m.

Den föreslagna decentraliseringen av arbetsskadeärendena till försäkringskassorna får i allmänhet ett positivt mottagande och tillstyrks av bl. a. *riksförsäkringsverket*, *statskontoret*, *försäkringsinspektionen*, *statens arbetslinnik*, *Försäkringskassaförbundet*, *Svenska kommunförbundet*, *LO*, *TCO*, *Lantbrukarnas riksförbund*, *Svenska företagsläkarföreningen*, *Folksam* och *De handikappades riksförbund*. Flera remissinstanser tar upp frågor angående personalbehov, tillgång på medicinsk expertis, utbildning och information, m. m.

LO anser att ärenden angående livränta till efterlevande bör handläggas av pensionsdelegation och att ärenden angående utbyte av livränta enligt YFL bör prövas av riksförsäkringsverket. *LO* stryker under kommitténs uttalande om samråd mellan verket och sakkunniga på arbetslivets område och förordar att det skapas ett särskilt samrådsorgan för detta ändamål.

Svenska kommunförbundet ifrågasätter om inte ärenden angående utbyte av livränta mot engångsbelopp bör handläggas av endast ett organ, förslagsvis riksförsäkringsverket. Vidare utgår förbundet från att riksförsäkringsverket kommer att rådgöra med sakkunniga på arbetslivets område genom sin centrala pensionsdelegation. Om i stället en särskild delegation skapas, förutsätter förbundet att kommunerna får representation i denna.

Samtliga remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran de förslag till övergångsåtgärder i fråga om arbetsskadebegränsningens besvärorganisation som har lagts fram av utredningen rörande besvärorganisationen inom socialförsäkringen m. m.

LO och *Folksam* anser att alla skador som visar sig efter den nya lagens ikraftträdande bör bedömas enligt denna.

5.8 Försäkringens finansiering

Försäkringsinspektionen framhåller att de kostnadsmässiga konsekvenserna synes vara förhållandevis begränsade och inte bör inge några allvarliga betänkligheter. Inspektionen anför vidare att förslaget innebär en viss om-

fördelning av försäkringskostnader vilken dock har föga betydelse samt påpekar att kostnader för standardsäkring kan tillkomma.

Riksrevisionsverket framhåller att det av utredningen inte framgår hur de totala kostnaderna för arbetsskador – enligt nu gällande finansieringsregler – fördelas mellan arbetsgivaravgifter och skatter. Finansieringen bör därför bli föremål för vidare överväganden. Såvitt verket kan bedöma bör försäkringen för arbetsskador genom ett schabloniserat förfarande kunna belastas med de utgifter inom den allmänna försäkringen som orsakas av yrkesskador. Härigenom uppnås dels att den allmänna försäkringens finansiering inte påverkas, dels att socialförsäkringens utgifter för yrkesskador kan redovisas till sitt totala belopp.

Sveriges läkarförbund anser att det bör utredas om viss del av sjukvårdshuvudmännens kostnader för rehabilitering kan täckas av arbetsskadeförsäkringen.

SAF menar att beräknade kostnadsminskningar och det numera slopade avgiftstaket borde leda till att försäkringsavgiften kan sänkas på sikt. *Statskontoret* anser att underlaget för kommitténs bedömning om framtida kostnadsminskningar är tveksamt med tanke på att nuvarande livräntor inte kan avvecklas på länge.

6 Föredraganden

6.1 Allmänna synpunkter

Yrkesskadeförsäkringen är vår äldsta socialförsäkring. Den var länge vår enda obligatoriska försäkring som gav ersättning vid sjukdom, invaliditet och dödsfall. Under de senaste decennierna har det vuxit fram en allmän socialförsäkring med sjukförsäkring, folkpension och ATP. Förutsättningarna för yrkesskadeförsäkringen har därmed ändrats. Yrkesskadeförsäkringen är nu ett komplement till den allmänna försäkringen vid skador i arbetet. Kostnaderna för yrkesskadeförsäkringen, som helt betalas genom arbetsgivaravgifter, motsvarar därför endast omkring 1 % av de totala kostnaderna för den allmänna försäkringen.

Den nuvarande försäkringen är reglerad i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring (YFL). Samordningen med den allmänna sjukförsäkringen har lösts så att sjukförsäkringen svarar för sjukhjälpn under de första 90 dagarna även i yrkesskadefallen. Yrkesskadeförsäkringen har därigenom i huvudsak karaktären av en livränteförsäkring. Under år 1975 gjordes ca 150 000 skadeanmälningar. Omkring 90 % av dessa gällde kortare ersättningstid än 90 dagar och reglerades därför enligt den nämnda samordningsregeln genom vanlig sjukförsäkring utan att yrkesskadeförsäkringen behövde kopplas in. Av återstående ca 15 000 skadefall var 11 000–12 000 kortvariga yrkesskadefall och ca 3 000–4 000 långvariga skador som ledde till livräntor. I omkring 250 fall gällde det år 1975 dödsolyckor som ledde till livräntor

för efterlevande. Dödsolyckorna har under de senaste åren minskat från omkring 500 per år under 1950-talet och över 400 per år under 1960-talet.

Vid livräntebedömningen enligt YFL har i tillämpningen större avseende kommit att fästas vid den rent fysiska defekten än vid dess konsekvenser för den skadades förvärvsförmåga. De allra flesta livräntefallen har kommit att avse låga medicinska invaliditetsgrader, och för den övervägande delen yrkesskadade har yrkesskadelivräntorna kommit att bli en ersättning för lyte eller men i stället för en kompensation för inkomstbortfall. En viktig uppgift för den år 1971 tillsatta yrkesskadeförsäkringskommittén har varit att överväga hur dessa båda funktioner hos yrkesskadelivräntorna lämpligen kan skiljas åt.

Under tiden som kommittén har arbetat har Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO) och Privattjänstemannakar-tellen (PTK) träffat en överenskommelse om trygghetsförsäkring vid yrkesskada (TFY). Till TFY har också anslutit sig andra arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, och en liknande försäkring har införts på de statliga och kommunala avtalsområdena. Numera står TFY och de övriga försäkringarna öppna för praktiskt taget alla förvärvsarbetande. Genom dessa trygghetsanordningar har man avtalsvägen fått en lösning av skadestandsfrågan inom yrkesskadestycket som ger de skadelidande kompensation när det gäller ersättning för lyte och men. För yrkesskadeförsäkringen blir då uppgiften att åstadkomma kompensation av inkomstbortfallet vid yrkesskada.

Yrkesskadeförsäkringskommittén har i sitt huvudbetänkande (SOU 1975:84) Ersättning vid arbetsskada lagt fram förslag till en ny lagstiftning på området. Kommittén konstaterar att det alljämt måste vara en angelägen uppgift för lagstiftern att tillförsäkra dem som drabbas av skador i sitt arbete ett särskilt ekonomiskt skydd. Bl. a. pekar kommittén på att den förvärvsarbetande – utöver den allmänna faran att komma till skada som alla människor utsätts för – också får bära de skaderisker som alstras vid allt produktivt arbete utan att han själv i någon större utsträckning kan påverka denna risksituation. Risken att råka ut för skada i arbetet är fortfarande betydande trots den kraftfulla satsning som under senare tid har gjorts genom arbetarskyddet för att i olika avseenden förbättra arbetsmiljön. Kommittén föreslår ett förbättrat försäkringsskydd för inkomstbortfall vid skador i arbetet och att dessa frågor liksom hittills skall regleras i en särskild lag.

Inom ramen för vad som framstår som socialt och samhällsekonomiskt motiverat anser kommittén att lagen genom sitt försäkringsskydd i princip bör försätta den yrkesskadade i samma ekonomiska situation som om skadan inte hade inträffat. Kommittén föreslår därför att det nuvarande medicinska invaliditetsbegreppet i yrkesskadeförsäkringen skall ersättas med den allmänna försäkringens ekonomiska invaliditetsbegrepp. Det blir därigenom den reella nedsättningen i den försäkrades förmåga att skaffa sig inkomst genom förvärvsarbete som bestämmer ersättningens storlek. Ett sådant re-

gelsystem öppnar också möjligheter till en bättre och mera rationell samordning mellan yrkesskadeförsäkringen och socialförsäkringen i övrigt. I fråga om samordningen mellan allmänna pensionsförmåner och arbetsskadelivränta föreslår kommittén förenklade regler jämfört med vad som nu gäller. Livräntan föreslås därvid täcka den del av inkomstförlusten vid arbetsskada som inte ersätts genom förtidspension och gälla fram till pensionsåldern vid 65 år med en enkel garantiregel för tiden därefter.

Som en annan grundregel föreslår kommittén att alla skador och sjukdomar som har uppstått på grund av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet skall anses som arbetsskador. Denna regel ersätter bl. a. nuvarande förteckning över ersättningsgrundande yrkessjukdomar. Kommittén lägger därvid också fram förslag om bevisreglernas utformning.

När det gäller frågan om ersättning för lyte och men hos de skadade framhåller kommittén att arbetsgivarna genom avtal om trygghetsförsäkring har tagit på sig ett skadeståndsrättsligt ansvar för personskada som har orsakats av arbetet. Genom avtalen om trygghetsförsäkring kan den skadade tillförsäkras ersättning för lyte och men på grund av skador i arbetet. Denna fråga har därigenom enligt kommitténs mening fått en tillfredsställande lösning. Kommittén föreslår därför att den nya lagstiftningen renodlas till en på inkomstbortfallet inriktad socialförsäkring. Kommittén finner det därvid angeläget att i princip genomföra rätt till full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete. Med dessa utgångspunkter lägger kommittén fram förslag till en helt ny lag om arbetsskadeförsäkring. Den nya lagen föreslås gälla inkomstbortfall för skador och sjukdomar som har uppstått i arbetet då dessa har varat längre än 90 dagar. Under en samordningstid på de första 90 dagarna föreslås liksom nu i huvudsak en tillämpning av de allmänna reglerna i sjukförsäkringen om bl. a. sjukpenning.

Jag ansluter mig till de nu återgivna principerna för den framtida lagstiftningen om försäkring vid skada i arbetet vilka också har fått en bred anslutning vid remissbehandlingen. Den anknytning till ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp som kommittén förordar har tillstyrkts av praktiskt taget alla remissinstanser. En höjning av kompensationsgraden till i princip 100 % av inkomstförlusten tillstyrks också i allmänhet av remissinstanserna, bl. a. av försäkringsinspektionen. Detsamma gäller kommitténs förslag om arbetsskadebegreppet. Det finns enligt min mening särskild anledning att stryka under betydelsen av att den nya lagstiftningen i enlighet med kommitténs förslag kan ges formen av en renodlad socialförsäkring för inkomstbortfall med i princip full kompensation för inkomstförlust på grund av skada i arbetet. Jag återkommer i det följande till den närmare utformningen av den nya lagen om arbetsskadeförsäkring.

I skattehänseende gäller att sjukpenning och livränta enligt lagen avses utgöra skattepliktig A-inkomst liksom motsvarande ersättningar enligt YFL. Det innebär att beloppen beskattas individuellt hos makar och grundar rätt till förvärvsavdrag i den mån förutsättningar härför föreligger i övrigt.

I administrativt hänseende har en decentralisering från riksförsäkringsverket till de allmänna försäkringskassorna av en stor del av yrkesskada-ärendena nyligen genomförts efter förslag av kommittén. Kommittén föreslår nu att decentraliseringen skall fullföljas genom att samtliga ärenden enligt den nya lagen skall avgöras av de allmänna försäkringskassorna i första instans. Jag återkommer även till denna fråga liksom till ett förslag om vissa övergångsåtgärder beträffande besvärsorganisationen inom yrkesskadeförsäkringen som samtidigt med kommitténs förslag har lagts fram i ett delbetänkande (Ds S 1975:9) av utredningen rörande besvärsorganisationen inom socialförsäkringen m. m.

6.2 Lagens tillämpningsområde

Kommittén föreslår i betänkandet att arbetsskadeskyddet i den nya lagen liksom enligt YFL skall gälla den som är arbetstagare. Här efter har kommittén i en särskild skrivelse till regeringen anmält att den under sitt fortsatta arbete beträffande bl. a. den frivilliga yrkesskadeförsäkringen har funnit att arbetsskadeförsäkringen i likhet med den allmänna försäkringen bör omfatta alla förvärvsarbetande och att kommittén i sitt slutbetänkande därför ämnar föreslå att försäkringsskyddet skall sträckas ut till egenföretagare och uppdragstagare. Jag förordar att arbetsskadeskyddet i den lag om arbetsskadeförsäkring som i detta sammanhang föreslås får gälla för arbetstagare. Till frågan om arbetsskadeskyddets utsträckning till egenföretagare och uppdragstagare avser jag att återkomma när kommittén har slutfört sitt återstående utredningsarbete.

Kommittén föreslår att nuvarande undantag från försäkringsskyddet för arbetsgivares make och familjemedlemmar skall slopas. Undantagen har motiverats med att det är svårt att i dessa fall avgöra om något egentligt anställningsförhållande föreligger. Om det ändå kan konstateras att den anhörige verkligen är arbetstagare, anser jag emellertid i likhet med kommittén att det inte finns skäl att undanta honom från arbetsskadeskydd. Jag föreslår därför att nuvarande undantag inte förs över till den nya lagen.

Den nuvarande yrkesskadeförsäkringen gäller också för vissa elever i yrkes- och annan utbildning enligt särskild förteckning som regeringen fastställer. Kommittén anser att sättet att avgränsa elevförsäkringens personkrets är mindre ändamålsenligt, eftersom förteckningssystemet leder till behov av upprepade ändringar och kompletteringar i takt med att skolor upphör eller tillkommer. Kommittén föreslår i stället en allmän regel av innebörd att tillhörigheten till försäkringen skall knytas till rätten till studiestöd, med vissa kompletterande bestämmelser om skydd under arbetsmarknadsutbildning m. m.

Till grund för det nuvarande förteckningssystemet ligger att vissa yrkesutbildningar har ansetts förenade med särskild risk för yrkesskada. Som

kommittén har framhållit är den förteckning som gäller i dag mindre tillfredsställande. Jag förordar därför att reglerna omarbetas för att bättre motsvara de krav som kan ställas. En utgångspunkt för de nya reglerna bör vara att försäkringsskyddet inom arbetsskadeförsäkringen skall sträckas ut till studerande i den mån utbildningen kan anses vara förenad med särskild risk för arbetsskada. Försäkringsskydd bör finnas under utbildningsmoment då sådan risk föreligger. Detta kommer främst i fråga vid olika slag av utbildning med praktisk inriktning. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bör få besluta om de föreskrifter som behövs.

6.3 Arbetsskadebegreppet

Frågan om arbetssjukdomarnas avgränsning har alltsedan yrkesskadeförsäkringens tillkomst ägnats stor uppmärksamhet, inte minst av arbetstagarorganisationerna. Yrkesskadeförsäkringskommittén framhåller att det har framstått som en angelägen uppgift att i största möjliga utsträckning tillmötesgå de önskemål om en utvidgning i olika hänseenden av arbetsskadebegreppet som länge har funnits. Den naturliga målsättningen vid lagstiftning angående ersättningsberättigande arbetssjukdomar är enligt kommitténs uppfattning att bestämmelserna skall omfatta sådana sjukdomar som kan härledas till arbetet eller arbetsförhållandena. Kommittén har därvid kommit fram till att nuvarande uppräkningsmetod bör ersättas med en allmän regel av innehåll att varje skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet skall anses som arbetsskada. Härtill knyts bevisregler som behandlas i det följande.

Kommitténs förslag om arbetsskadebegreppet tas emot positivt av remissinstanserna som anser det vara en angelägen reform. Förslaget tillstyrks av bl. a. LO, TCO, socialstyrelsen, riks-försäkringsverket, försäkringsinspektionen, arbetarskyddsstyrelsen, Försäkringskassaförbundet, Sveriges läkarförbund och Svenska företagsläkarföreningen.

Det är enligt min mening tillfredsställande att kommittén har ansett det möjligt att nu föreslå en generell beskrivning av arbetsskadebegreppet. Med det nuvarande systemet finns alltid en risk att någon som borde ha varit berättigad till försäkringsskydd blir utestängd från detta på grund av ofullkomligheter i lagens utformning. Genom en allmän regel kan tillämpningen knyta an till utvecklingen på ett bättre sätt än som är möjligt med de nuvarande bestämmelserna. Även från lagteknisk synpunkt är en allmän regel att föredra framför en detaljrik uppräkning i form av en förteckning över yrkessjukdomar. Farhågorna för att en allmän regel skulle innebära oklarhet om försäkringens räckvidd bör enligt min uppfattning inte överdrivas. Täm-ligen snart uppkommer i praxis en mängd typfall som ger stadga åt tolkningen. År 1954 slopades uppräkningsen av farliga ämnen som kunde ge upphov till yrkesskada, och uppräkningsen ersattes med en allmänt hållen regel. Erfarenheterna av denna ordning är goda. Med det anförda ansluter jag mig till kommitténs förslag om en generell beskrivning av arbetsskadebegreppet.

Som kommittén har framhållit bör med skadlig inverkan i arbetet i princip avses inverkan av sådan i arbetsmiljön förekommande faktor som kan påverka den fysiska eller psykiska hälsan ogynnsamt. Utöver de faktorer som anges i YFL – ämne, energistrålning, ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande rörelser, förtgående, upprepat eller ovanligt tryck, skakningar eller vibrationer från maskiner eller verktyg, buller samt smitta – kan som exempel anföras låga eller höga temperaturer, hastiga temperaturväxlingar, fukt samt kraftigt drag. Till de skadliga faktorerna hör vidare alla ensidiga, ovanliga eller ovanligt ansträngande arbetsmoment, således även ansträngande arbetsställningar. Även psykiskt påfrestande förhållanden som är direkt knutna till arbetet kan ha sådan skadlig inverkan som enligt min mening bör omfattas av den nya lagen.

För smittosamma sjukdomar har kommittén ansett det nödvändigt att föreslå speciella regler. Kommittén finner det nämligen orealistiskt att låta arbetsskadeförsäkringen omfatta även förkylningssjukdomar och andra likartade infektionssjukdomar som kan drabba var och en oberoende av om han förvärvsarbetar. Dessa sjukdomar antas som regel inte sträcka sig över samordningstiden 90 dagar och utgör alltså oftast inte något problem för arbetsskadeförsäkringen. Det kan dock förekomma sådana fall då sjukdomsförloppet genom tillstötta komplikationer blir långvarigt. Kommittén har funnit det ofrånkomligt att arbetsskadeskyddet för smittosamma sjukdomar preciseras genom en sjukdomsförteckning. Denna föreslås bli intagen i en särskild förordning om arbetsskada orsakad av smitta. I förhållande till den nuvarande yrkessjukdomskungörelsen har förteckningen över smittosamma sjukdomar som är ersättningsberättigande i kommitténs förslag kompletterats med den s. k. sjukhussjukan (resistenta stafylokockinfektioner). Vidare föreslås att skyddet vid smitta inte längre skall vara knutet till vissa angivna yrkeskategorier.

Kommitténs förslag beträffande de smittosamma sjukdomarna tillstyrks av bl. a. socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen medan några andra remissinstanser är mer tveksamma till behovet av en särskild förteckning för dessa fall.

För egen del anser jag det nödvändigt att tills vidare ha en särskild förteckning över de smittosamma sjukdomar som skall omfattas av arbetsskadeskyddet. Som kommittén har föreslagit bör även den s. k. sjukhussjukan ingå i denna förteckning. Med det anförda ansluter jag mig till kommitténs förslag i denna fråga. Jag återkommer närmare till reglerna vid smittosamma sjukdomar i specialmotiveringen till lagförslaget.

6.4 Bevisreglerna

Utvecklingen har successivt gått mot en för de skadade mer generös bedömning av kravet på samband mellan å ena sidan olycksfall eller annan inverkan i arbetet och å andra sidan uppkommen skada. Enligt den nu-

varande bevisregeln, som tillkom år 1967, skall sådant samband och följaktligen yrkesskada anses föreligga, om inte betydligt starkare skäl talar mot det. Tillämpningen av regeln har lett till en åsyftad uppmjukning av tidigare praxis till de skadades förmån. Åtskilliga avgöranden av försäkringsdomstolen belyser detta förhållande. Kommittén föreslår att den nuvarande bevisregeln skall föras över oförändrad som en huvudregel till den nya lagen. Den föreslås där gälla för alla skador till följd av olycksfall och för samtliga yrkessjukdomar som enligt nuvarande lagstiftning bedöms som yrkesskada. Den skall också få tillämpning på några av de sjukdomar som genom övergången till ett generellt arbetsskadebegrepp kommer att föras in under försäkringsskyddet, t. ex. vibrationsskador på nerver.

I fråga om vissa sjukdomar anser kommittén att svårigheterna att fastställa orsaken är särskilt stora. Olika faktorer kan medverka till sjukdomens uppkomst, och kommittén anser det i vissa fall inte möjligt att avgöra vilken faktor som är mest betydelsefull. Särskilt gäller detta psykiska och psykosomatiska sjukdomar. Betydande bedömningssvårigheter sägs föreligga även beträffande sådana sjukdomar för vilka grundsjukdomen kan härledas till degenerativa förändringar eller vilkas ursprung över huvud taget inte kan fastställas. Kommittén har därför ansett att en förutsättning för att dessa svårbedömda sjukdomar skall kunna inlemmas i arbetsskadeskyddet är att en strängare bevisregel får gälla för dem. Kommittén föreslår för dessa fall att orsakssamband skall anses föreligga om övervägande skäl talar för sådant samband. Denna strängare bevisregel föreslår kommittén för tre grupper av sjukdomar, nämligen reumatologiska sjukdomar, andra sjukdomar i ryggrad och leder samt psykiska och psykosomatiska sjukdomar.

Kommitténs förslag om en strängare bevisregel för vissa sjukdomar avstyrks av flera remissinstanser, bl. a. socialstyrelsen, statens handikappråd, LO och Sveriges läkarförbund.

Det skulle enligt min mening vara olyckligt om vissa sjukdomar – t. ex. ryggsjukdomar – som genom arbetsskadebegreppets utsträckning kommer att falla under lagen skulle särbehandlas i bevishänseende så att de som drabbas av dessa sjukdomar fick svårare än andra att styrka sin rätt till ersättning. Jag föreslår därför att bevisregeln i den nuvarande lagen oförändrad förs över till den nya lagen och därvid ges generell tillämpning på samtliga slag av arbetsskador. Jag vill samtidigt framhålla att kraven på en noggrann utredning måste anses särskilt stora när det gäller prövningen av de sjukdomar som kommittén har velat undanta från den vanliga bevisregeln. Jag återkommer till denna fråga i specialmotiveringen till lagförslaget.

Som kommittén har framhållit är det självfallet av stor vikt att den medicinska expertis som yttrar sig i ett skadeärende är väl insatt i reglerna och formulerar sina utlåtanden med beaktande av reglernas innehåll. Jag vill i anslutning härtill framhålla att det är ofrånkomligt att sambandskravet vid en bedömning enligt arbetsskade försäkringen ibland måste ställa sig

annorlunda än vid en rent medicinskt vetenskaplig bedömning. Detta bör beaktas vid utformningen av utbildningen för den medicinska expertis som biträder vid utredningen av arbetsskadefall. Jag återkommer senare till utredningsförfarandet i arbetsskadeärenden samt till vissa utbildnings- och handläggningsfrågor.

6.5 Ersättning för inkomstförlust m. m.

6.5.1 *Allmänt*

Enligt vad jag har förordat tidigare bör arbetsskadeförsäkringen vara en renodlad försäkring för inkomstbortfall. Livräntan skall i likhet med förtidspensionen inom den allmänna försäkringen grunda sig på ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp. För både sjukpenningen från arbetsskadeförsäkringen efter samordningstidens slut och livräntan skall därvid gälla en i princip 100-procentig kompensationsnivå. Vidare bör arbetsskadeförsäkringen samordnas med den allmänna försäkringen på ett sådant sätt att arbetsskadeförsäkringen skall vara kompletterande i förhållande till den allmänna försäkringen.

När det gäller förmånerna vid sjukdom föreslår kommittén att det nuvarande systemet med en samordning under de första 90 dagarna skall gälla även i fortsättningen. Jag tillstyrker i likhet med remissinstanserna detta förslag. Kommittén föreslår endast mindre ändringar beträffande sjukförmånerna under samordningstiden och i fråga om sjukvårdsersättning efter samordningstidens slut. Till dessa frågor återkommer jag i specialmotiveringen till lagförslaget.

6.5.2 *Invaliditetsbedömning m. m.*

Kommittén framhåller att en anknytning till den allmänna försäkringens ekonomiska invaliditetsbegrepp innebär att arbetsskadelivräntan skall avse skadans försörjningsekonomiska konsekvenser. Beträffande äldre försäkrad skall vidare tas särskild hänsyn till arbetsmarknadsmässiga faktorer. Eftersom arbetsskadeförsäkringen skall syfta till i princip full ersättning vid inkomstbortfall blir något intervallsystem vid invaliditetsbedömningen liknande den allmänna försäkringens inte aktuellt för arbetsskadeförsäkringens del. Bedömningen måste i stället ta sikte på den inkomstförlust som uppkommer i varje enskilt fall.

Den bedömning som bör ligga till grund för livräntans storlek blir med ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp en jämförelse mellan å ena sidan den inkomst som den försäkrade skulle ha uppnått om skadan inte hade inträffat, och å andra sidan den inkomst han kan beräknas uppnå trots skadan. Som utgångspunkt för beräkning av den förstnämnda inkomsten bör enligt kommittén användas ett s. k. livränteunderlag. Till denna fråga återkommer

jag i det följande. För att kunna bestämma det andra ledet i jämförelsen, dvs. den inkomst som den försäkrade kan beräknas uppnå trots skadan, framhåller kommittén att den försäkrades kvarvarande förvärvsförmåga måste klarläggas. Härvid kan såväl faktiska som beräknade omständigheter vara av betydelse, t. ex. den försäkrades medicinska status, den inkomst som han trots skadan faktiskt har, hans utbildning, tidigare verksamhet, ålder, bosättningsförhållanden, rehabiliteringsbehov och rehabiliteringsmöjligheter samt hans situation på arbetsmarknaden.

Kommittén påpekar att det ofta stöter på svårigheter att i omedelbar anslutning till en långvarig sjukperiod med någon högre grad av säkerhet bedöma den framtida nedsättningen av förvärvsförmågan hos en skadad. Det kan därför i osäkra fall vara lämpligt att till en början bestämma livräntan för en begränsad tid för att få möjlighet att följa den kommande utvecklingen. Man kan även under denna tid pröva lämpliga rehabiliteringsåtgärder och få en uppfattning om hur den skadade anpassar sig till den nya förvärvssituationen. Kommittén anser att livräntan i princip inte bör fastställas definitivt förrän den rehabilitering som kan vara lämplig och möjlig i varje särskilt fall har genomförts. En sådan ordning gör det också möjligt att utan tidsutdräkt fatta det första beslutet i ersättningsfrågan i avvaktan på livräntans slutgiltiga fastställande.

Jag ansluter mig till de av kommittén sålunda angivna principerna för invaliditetsbedömningen vid arbetsskada. Jag vill betona vad kommittén har framhållit i fråga om tidsbegränsade livräntor. Det torde ofta vara lämpligt att avvakta möjligheterna till rehabilitering innan en livränta fastställs slutgiltigt.

En fråga som uppkommer i samband med rehabiliteringen är i vilken utsträckning den försäkrade skall anses vara skyldig att medverka till att avhjälpa de ekonomiska följderna av arbetsskada. Som kommittén har framhållit bör som en allmän princip gälla att den försäkrade skall vara skyldig att, om den framtida inkomstförlusten därigenom kan antas komma att begränsas, gå igenom rehabiliteringsåtgärder av medicinsk art och andra åtgärder som syftar till att underlätta den försäkrades återgång till arbetet, t. ex. omskolning eller arbetsträning. Åtgärderna måste givetvis bedömas som rimliga och skäligen i förhållande till den försäkrades förutsättningar och bedömningen bör ske i samråd med den försäkrade.

För äldre försäkrade förordar jag i likhet med kommittén att invaliditetsbedömningen skall ske efter samma principer som gäller inom förtidspensioneringen efter 1970 års reform. Skyldigheten att underkasta sig omskolning till ett nytt yrke eller att flytta till annan ort kan därvid successivt mjukas upp för de äldre för att så småningom helt efterges.

En annan fråga som kommittén tar upp är vilken betydelse det rådande arbetsmarknadsläget skall anses ha för den försäkrades kvarvarande förvärvsförmåga. Om den försäkrade på grund av en arbetsskada måste byta yrke och trots ihärdiga ansträngningar inte lyckas få ett nytt arbete, kan

det synas obilligt att vid livränteprövningen beräkna en restarbetsförmåga för honom. Å andra sidan bör det enligt kommitténs mening inte komma i fråga att låta arbetsskadeförsäkringen svara för sådant inkomstbortfall som kan anses vara följden av en tillfällig konjunkturedgång. Utgångspunkten för bedömningen bör därför enligt kommittén vara den försäkrades möjligheter att skaffa sig förvärvsarbete vid ett normalt arbetsmarknadsläge. För egen del instämmer jag i att livränteprövning i princip bör ske mot bakgrund av ett normalt arbetsmarknadsläge.

6.5.3 Omprövning av livränta

En naturlig följd av det ekonomiska invaliditetsbegreppet är som kommittén framhåller att det måste finnas möjlighet till omprövning av periodisk ersättning vid ändrade förhållanden. De faktorer som ligger till grund för invaliditetsbedömningen är i många fall så osäkra att det skulle vara orimligt att inte ändra livräntan, om den framtida utvecklingen tar en annan riktning än vad som förutsattes när livräntan bestämdes. Kommittén har därför föreslagit att livränta – i likhet med vad som gäller i nuvarande system – skall kunna omprövas i såväl höjande som sänkande riktning. Tidsbegränsade livräntor bör enligt kommittén liksom nu omprövas vid den bestämda ersättningsperiodens slut. Vad beträffar livräntor som fastställs att utgå tills vidare, sedan nedsättningen av förvärvsförmågan har bedömts som varaktig, måste enligt kommitténs uppfattning för omprövning krävas att en ändring av betydelse har skett i de förhållanden som var avgörande för ersättningsbeslutet. Som en riktpunkt bör därvid gälla att omprövning skall ske, om inkomständringen uppgår till minst 1/20 av den årliga inkomst av förvärvsarbete som den skadade skulle ha uppnått som frisk.

Remissinstanserna har genomgående godtagit kommitténs förslag till principer för omprövning av livränta. Jag ansluter mig till förslaget. Reglerna för omprövning behandlas närmare i specialmotiveringen till lagförslaget.

6.5.4 Nedre gränser för livränta m. m.

Principen om full kompensation vid inkomstbortfall skulle helt genomförd leda till att varje nedsättning av förvärvsförmågan, hur liten den än var, ersattes genom livränta. Små nedsättningar av förvärvsförmågan är emellertid vanskliga att konstatera. Dessutom brukar de skadade i regel övervinna mindre handikapp efter någon tid. Med hänsyn härtill och då det inte kan anses föreligga några starkare sociala skäl att kompensera alltför obetydliga inkomstbortfall, föreslår kommittén en nedre gräns för den ersättningsberättigande invaliditeten. Enligt kommitténs mening bör gränsen lämpligen sättas vid en nedsättning av förvärvsförmågan med 1/15. Kommittén anser vidare att en helt liten inkomstminskning inte har någon egentlig betydelse för försörjningen. För att undvika att obetydligt inkomstbortfall skall kunna

berättiga till livränta föreslår kommittén därför också en absolut minimigräns vid 1/4 av basbeloppet. Kommittén framhåller i detta sammanhang att TFY ger kompensation för inkomstbortfallet i den mån ersättning inte utgår från arbetsskadeförsäkringen.

Kommitténs förslag har i allmänhet godtagits vid remissbehandlingen. Jag ansluter mig till de överväganden som kommittén har gjort och förordar att förslaget genomförs.

Kommittén föreslår att det liksom f. n. skall finnas vissa begränsade möjligheter till utbyte av livränta mot engångsbelopp. Försäkringsrådet avstyrker i sitt remissyttrande kommitténs förslag och anför bl. a. att kapitalisering av livränta inte hör hemma i en socialförsäkring och att tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen torde bli ganska komplicerad. Som jag tidigare har framhållit innebär övergången till ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp att livräntan kommer att utgöra en renodlad försäkring för inkomstbortfall. Enligt min mening är utbyte mot engångsbelopp inte förenligt med denna inkomstbortfallsprincip. Jag förordar därför att reglerna om utbyte av livränta mot engångsbelopp inte skall föras över till den nya lagen om arbetsskadeförsäkring.

6.5.5 *Allmänt om ersättningsunderlaget för sjukpenning och livränta*

Den årliga arbetsförtjänsten enligt YFL beräknas med utgångspunkt i den försäkrades inkomstförhållanden vid tiden för skadan. Den sjukpenninggrundande inkomsten enligt AFL innefattar däremot en uppskattning av den årsinkomst av förvärvsarbete som den försäkrade kan antas komma att tills vidare åtnjuta. Antagandena om den sjukpenninggrundande inkomsten brukar avse en tidrymd av ett år framåt.

Övergången till ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp och införandet av en kompensationsnivå på 100 % innebär att större vikt än tidigare måste läggas vid en korrekt anpassning till aktuella förhållanden av det inkomstunderlag som skall vara utgångspunkt för beräkning av inkomstförlust till följd av arbetsskada.

I fråga om sjukpenning från AFL kan den försäkrade numera anmäla inkomständering även under pågående sjukdomsperiod och med verkan på den sjukpenninggrundande inkomsten efter en väntetid av 30 dagar. Detta innebär att sjukpenning enligt AFL successivt kan stiga under denna period medan sjukpenningen enligt YFL är låst vid inkomstförhållandena vid tiden för skadan och således förblir oförändrad. Enligt en garantiregel i YFL får dock sjukpenningen inom yrkesskadeförsäkringen inte utgå med lägre belopp än som skulle ha utgått från den allmänna sjukförsäkringen om det inte varit fråga om yrkesskada.

Kommittén har funnit att den beräkning av den årliga arbetsförtjänsten som f. n. sker enligt YFL inte ger ett tillräckligt ändamålsenligt underlag för beräkning av sjukpenning inom arbetsskadeförsäkringen. Kommittén

anser det också önskvärt att samma beräkningsgrunder för sjukpenning får gälla inom hela socialförsäkringsområdet. Kommittén föreslår därför att den sjukpenninggrundande inkomsten skall läggas till grund även för sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen. För den som inte är sjukpenningförsäkrad men ändå har inkomst av förvärvsarbete föreslås som sjukpenningunderlag hans inkomst av sådant arbete beräknad med tillämpning av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst. Liksom f. n. skall finnas hel och halv sjukpenning. Hel sjukpenning efter samordningstiden skall motsvara 1/365 av sjukpenningunderlaget. Genom att sjukpenningen på detta sätt även efter samordningstidens slut grundas på den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst kan sjukpenningen under hela sjukdomsperioden anpassas i förhållande till den inkomst den försäkrade skulle ha haft som frisk.

Jag ansluter mig till kommitténs förslag om ersättningsunderlag för sjukpenning som har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av alla remissinstanser.

Livräntan skall i likhet med sjukpenningen inom arbetsskadeförsäkringen utgöra i princip full kompensation för den av arbetsskadan föranledda inkomstförlusten. Enligt kommitténs mening bör därför samma inkomstunderlag ligga till grund för både sjukpenning och livränta. Kommittén föreslår således att livränta normalt skall bestämmas på grundval av den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt från vilken livräntan skall utgå. Kommittén föreslår vidare att livräntan liksom f. n. skall anknyta till basbeloppet enligt AFL och därigenom vara värdebeständig. Kommittén uttalar sig vidare för en anpassning efter den allmänna standardhöjningen i någon form av standardsäkring.

Även beträffande ersättningsunderlaget för beräkning av livränta biträder jag kommitténs förslag. Livräntan bör även i fortsättningen följa basbeloppet och därigenom vara värdebeständig. Den i betänkandet berörda frågan om standardsäkring av livränta på grund av arbetsskada utreds f. n. av pensionskommittén.

Eftersom maximigränsen för beräkning av sjukpenninggrundande och pensionsgrundande inkomst enligt AFL har fastställts till 7,5 gånger det vid årets början gällande basbeloppet, föreslår kommittén samma övre gräns för bestämmande av arbetsskadeersättning. De nuvarande reglerna om livränta i YFL tar endast begränsad hänsyn till inkomstdelar mellan två och fem basbelopp och innehåller ett tak vid fem basbelopp.

Enligt den allmänna sjukförsäkringens regler skall den sjukpenninggrundande inkomsten uppgå till minst 4 500 kr. för att sjukpenning skall utges. Inom YFL finns en minimigräns för beräkning av årlig arbetsförtjänst. Den är sedan år 1967 1 800 kr. vilket överensstämmer med den gräns som då gällde som minimiinkomst för rätt till sjukpenning enligt AFL. Uppgår årsförtjänsten inte till minst 1 800 kr., beräknas den alltså alltid till detta belopp. Kommittén föreslår nu att ersättningsunderlaget för sjukpenning efter samordningstidens slut skall beräknas till 4 500 kr. även om årsinkomsten

inte uppgår till detta belopp. Samma regel föreslås för beräkning av livränteunderlaget. Därigenom återknyts minimiinkomsten inom arbetsskadeförsäkringen till lägsta sjukpenninggrundande inkomst enligt AFL. Den angivna regeln föreslås gälla efter utgången av samordningstiden med sjukförsäkringen på 90 dagar.

De här föreslagna reglerna har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanserna. Ett par remissinstanser anser att kompensation för inkomstbortfall bör ges utan begränsning till 7,5 basbelopp. För egen del anser jag i likhet med kommittén att arbetsskadeförsäkringen bör följa den övre inkomstgräns som enligt AFL gäller för såväl sjukpenning som ATP. Det bör understrykas att förslaget på denna punkt i förhållande till nuvarande bestämmelser innebär en väsentlig höjning av livräntan vid arbetsskada. Jag förordar därför att kommitténs förslag genomförs även i detta avseende. Jag biträder även kommitténs förslag om en samordning mellan arbetsskadelivränta och förtidspension i sådana fall då livränta och pension avser att kompensera samma inkomstbortfall. Jag återkommer i specialmotiveringen till några detaljfrågor som bl. a. gäller utformningen av reglerna om fastställande av ersättningsunderlaget för livränta.

6.5.6 Ersättningsunderlag för unga försäkrade

Beträffande vissa försäkrade har det inte ansetts tillfredsställande att fastställa en livsvarig egenlivränta eller en efterlevandelivränta enbart med hänsyn till inkomstförhållandena vid skadetillfället. Detta gäller bl. a. när den försäkrade vid skadetillfället var så ung att han inte hade hunnit få full lön i sitt yrke. Därför föreskrivs i YFL att en uppräknings av den årliga arbetsförtjänsten skall ske vid 18, 21 och 25 års ålder. Uppräkningen görs samtidigt med att den årliga arbetsförtjänsten fastställs men träder inte i kraft förrän den skadade uppnår respektive ålder. Regeln kommer till användning i endast ett fåtal fall.

Kommittén har vid en undersökning av förhållandena inom vissa branscher dragit slutsatserna att en icke obetydlig ökning av lönerna sker upp till 25-årsåldern och att inkomstökningen är störst i de lägsta åldrarna. Med hänsyn härtill anser kommittén att systemet med uppräknings av den årliga arbetsförtjänsten för unga försäkrade bör behållas. Någon ändring av de åldersgränser som nu gäller föreslås inte. Jag ansluter mig till kommitténs förslag.

En studerande har under utbildningstiden som regel ingen eller mycket låg arbetsinkomst. YFL innehåller därför den specialbestämmelsen att den årliga arbetsförtjänsten för en studerande som drabbas av yrkesskada skall beräknas till vad han skulle ha förtjänat, om han vid tiden för skadan hade avbrutit studierna och ägnat sig åt förvärvsarbete.

Liksom vid uppräknings av den årliga arbetsförtjänsten för unga försäkrade eftersträvar man i den nuvarande lagstiftningen en så individuell

bedömning som möjligt. Man försöker bilda sig en uppfattning om vilka möjligheter den försäkrade i varje särskilt fall med hänsyn till sina försäkringar skulle ha haft på arbetsmarknaden, om han hade avbrutit utbildningen och börjat förvärvsarbete.

Genom att reglerna tar sikte på inkomsten vid ett studieavbrott i stället för inkomsten efter avslutad utbildning kan den som under studietiden ådrar sig en yrkesskada komma att drabbas förhållandevis hårdare än den som skadas i sitt arbete. Detta är enligt kommitténs mening en brist i det nuvarande systemet. Kommittén anser därför att anknytningen av livränta och sjukpenning till förvärvsinkomsten efter ett studieavbrott i fortsättningen endast skall avse den beräknade studietiden. För tiden därefter föreslår kommittén en bestämmelse som tar sikte på den inkomst som den försäkrade skulle ha fått efter avslutad utbildning. Därvid skall för varje särskilt fall undersökas vad som kan anses vara en normal begynnelselön i yrket.

Om den skadade inte utbildades till något bestämt yrke, är en individuell bedömning av de framtida inkomstförhållandena knappast möjlig. Kommittén föreslår därför en garantiregel som innebär att livränteunderlaget skall beräknas till två gånger basbeloppet för tiden före 21 års ålder, två och en halv gånger basbeloppet för tiden därefter fram till 25 års ålder samt tre gånger basbeloppet för tiden fr. o. m. 25 års ålder.

Jag ansluter mig till dessa av kommittén föreslagna bestämmelser för studerande, som i allmänhet har fått ett positivt mottagande av remissinstanserna.

6.5.7 *Åldersförmåner*

Livränta till yrkesskadad är f. n. i princip livsvarig. Enligt gällande regler reduceras dock livräntan till 3/4 av sitt belopp fr. o. m. den månad under vilken den skadade fyller 67 år (med vissa övergångsregler 65 år fr. o. m. den 1 juli 1976). Samordning mellan livränta och pension följer i princip samma regler oberoende av om pensionen utgår i form av förtidspension eller ålderspension. Pensionen skall därvid minskas med 3/4 av livräntan. Folkpension i form av ålderspension skall dock alltid utgå med minst 3/4 av sitt belopp. Bakom bestämmelsen att livräntan skall sänkas vid 67 års ålder ligger en jämförelse med förvärvsarbete som vid inträdet i pensionsåldern får en minskning av sina inkomster.

Invaliditetsbedömningen vid arbetsskada bör enligt vad jag tidigare har anfört grundas på skadans försörjningsmässiga konsekvenser för den försäkrade. Eventuella förvärvsinkomster efter skadefallet skall därvid tillsammans med livränta motsvara den förvärvsinkomst som den skadade hade kunnat påräkna som frisk. Förvärvsinkomst avlöses som regel av ålderspension när den förvärvsarbete uppnår pensionsåldern. Kommittén har därför funnit att huvudprincipen inom arbetsskadeförsäkringen bör vara att

livränta upphör när den försäkrade fyller 65 år, dvs. vid den tidpunkt då han enligt huvudbestämmelserna i AFL (fr. o. m. den 1 juli 1976) har rätt att uppbära ålderspension och då också flertalet arbetstagare börjar uppbära sådan pension.

Jag delar liksom remissinstanserna kommitténs mening att livräntan bör begränsas till arbetstagarens aktiva tid under förutsättning att de åldersförmåner som tillförsäkras honom när han uppnår pensionsåldern blir i huvudsak lika stora som om han inte hade skadats. Vid utformningen av dessa bestämmelser måste beaktas att den som uppbär livränta får vidkännas en betydande försämring i sina ålderspensionsförmåner till följd av arbetsskadan med nuvarande bestämmelser om pensionsgrundande inkomst inom ATP. Jag biträder därför kommitténs förslag om en sådan ändring i 11 kap. AFL att arbetsskadelivränta skall beaktas vid beräkning av pensionsgrundande inkomst. Förslag om denna ändring kommer att läggas fram samtidigt med de andra ändringar i AFL som följer av den nya lagen om arbetsskadeförsäkring. De problem som sammanhänger med att pensionsgrundande inkomst inte beräknas för den som uppbär förtidspension omfattas av pensionskommitténs pågående översyn av hithörande bestämmelser och bör därför tas upp till prövning i det sammanhanget.

Som en garantiregel bör i enlighet med yrkesskadeförsäkringskommitténs förslag gälla att de sammanlagda förmånerna från 65 års ålder inte skall understiga 65 % av arbetsskadelivräntans belopp. Genom en sådan regel får också de minimikrav som internationella arbetstagarorganisationens (ILO) konvention nr 121 ställer på ersättning vid arbetsskada anses uppfyllda.

Frågor beträffande skadefall före den nya lagens ikraftträdande behandlas av yrkesskadeförsäkringskommittén under dess fortsatta utredningsarbete. Därvid kommer även samordningsreglerna för dessa äldre skadefall att övervägas.

6.6 Försäkringsskydd för efterlevande

6.6.1 *Livräntor till efterlevande*

6.6.1.1 Personkretsen

Efterlevandelivränta kan enligt YFL utgå till änka och barn under 19 år till den avlidne. Var den avlidne ogift, kan livränta i stället utgå till ogift kvinna som sedan avsevärd tid levde samman med den avlidne under äktenskapsliknande förhållanden. Som avsevärd tid anses i praxis ca två år. Detsamma gäller kvinna som var trolovad med den avlidne och som hade eller hade haft barn med honom eller vid dödsfallet var havande med barn till honom. Med barn till den avlidne jämställs i fråga om rätt till livränta makes barn som står under makens vårdnad. Vidare kan livränta utgå till änkling och förälder som genom dödsfallet kommer att sakna behövligt underhåll och till fränskild make som den avlidne hade en lagstadgad

underhållsskyldighet mot. Efterlevande kvinnas rätt till livränta upphör om hon gifter sig eller under avsevärd tid lever samman med annan under äktenskapsliknande förhållanden. Änkling som har rätt till livränta förlorar denna om han gifter om sig.

Yrkesskadeförsäkringens efterlevandeskydd skiljer sig på flera sätt från den allmänna försäkringen. Till skillnad från vad som gäller inom folkpensioneringen ställs inte något krav på medborgarskap eller bosättning i Sverige och i fråga om änkeskyddet inte heller på ålder, viss varaktighet av äktenskapet eller förekomst av minderårigt barn i hemmet. Från ATP skiljer sig yrkesskadeförsäkringen framför allt genom att efterlevandeskyddet inte är förbehållet änkor i legala äktenskap. Det saknar också motsvarighet till ATP:s villkor angående äktenskapets längd, tidpunkten för dess ingående och förekomst av minderårigt barn. Yrkesskadeförsäkringens efterlevandeskydd för änkring, fränskid och förälder saknar motsvarighet inom den allmänna försäkringen.

Kommittén har vid sina överväganden funnit att försäkringen för arbetsskada alltjämt måste innehålla ett ekonomiskt skydd för vissa efterlevande. Det har däremot diskuterats hur vidsträckt den krets av efterlevande bör vara som omfattas av försäkringen. Framför allt har det gällt att ta ställning till frågan om arbetsskadeförsäkringen skall begränsas till att täcka förlust av försörjarinkomst och alltså inriktas på minderåriga barn och andra av den avlidne beroende anförvanter eller om den bör ges en mera generell omfattning.

Försäkringen måste enligt kommittén självfallet ge skydd åt minderåriga barn till den avlidne i samma utsträckning som f. n. Kommittén finner det också motiverat att behålla möjligheten att ge efterlevandelivränta åt förälder som till följd av dödsfallet kommer att sakna nödvändigt underhåll.

I fråga om de nuvarande reglerna för änka och med änka jämställd sammanboende kvinna ställer sig kommittén däremot mera tveksam till att överföra bestämmelserna utan ändring till den nya lagen. Kommittén åberopar därvid vad pensionsförsäkringskommittén anförde beträffande änkepensioneringen i betänkandet Familjepensionsfrågor m. m. (SOU 1971:19). När frågan om den framtida familjepensioneringen nu skall tas upp till fortsatt behandling av pensionskommittén förutsätter yrkesskadeförsäkringskommittén att också motsvarande problem beträffande efterlevandeskyddet inom arbetsskadeförsäkringen blir uppmärksammat.

Mot denna bakgrund begränsar kommittén sina ändringsförslag till den regel i YFL som ger änkeskydd till alla efterlevande kvinnor oberoende av ålder och vårdnadsplikt mot barn. Kommittén föreslår, efter mönster av motsvarande regler inom folkpensioneringen, att en nedre åldersgräns för rätt till änkelivränta införs för kvinnor utan minderåriga barn och att denna gräns sätts vid 36 år. Kommittén föreslår vidare att lagen skall innehålla en avtrappningsregel som motsvarar den som finns inom folkpensioneringen och som innebär att livräntan skall minskas med 1/15 för varje

år, varmed änkans ålder vid mannens död eller den tidpunkt då hon upphörde att ha barn under 16 år i hemmet understeg 50 år. Motsvarande regler skall enligt kommitténs förslag gälla beträffande sammanboende kvinna som skall jämföras med änka.

När det gäller den nuvarande rätten för änking att efter särskild behovsprövning få livränta har de nuvarande reglerna visat sig ha mycket liten praktisk betydelse. Endast ett fåtal änkelivräntor utgår f. n. i hela landet och någon ny sådan livränta har inte tillkommit på flera år. Kommittén framhåller att änkelingsskydd inte förekommer inom andra socialförsäkringsgrenar. På grund härav har kommittén inte funnit skäl att föreslå någon rätt till änkelivränta i den nya lagen. Ett sådant skydd tillgodoses enligt kommitténs bedömning på ett bättre sätt genom den förstärkning av efterlevandelivräntorna till barn som kommittén föreslår.

Rätten för fränskild make att få efterlevandelivränta inom ramen för den avlidnes lagstadgade underhållsskyldighet har enligt kommittén utnyttjats i ganska liten utsträckning. Kommittén föreslår att fränskilda kvinnor även i fortsättningen skall kunna få livränta, om de är berättigade till underhållsbidrag. I likhet med vad som har föreslagits för änkor görs undantag för unga kvinnor utan minderåriga barn. Någon avtrappningsregel föreslås inte för dessa fall.

Bland remissinstanserna har i fråga om livränta till efterlevande rått delade meningar. Många har tillstyrkt kommitténs förslag medan andra har varit kritiska på olika punkter. Kommitténs konstruktion av änkeskyddet godtas i allmänhet. Däremot avstyrker flera remissinstanser kommitténs förslag att slopa änkelivräntan. Några remissinstanser vill också behålla möjligheten för fränskild man att få livränta.

Jag vill erinra om att pensionskommittén numera i enlighet med riksdagens beslut (SFU 1974:24, rskr 1974:293) har fått i uppdrag att utreda frågan om efterlevandepensionens framtida utformning. De riktlinjer i fråga om utformningen av ett framtida pensionssystem som har anvisats av pensionsförsäkringskommittén skall ligga till grund för det fortsatta utredningsarbetet. I socialförsäkringsutskottets nämnda utlåtande anför bl. a. att det – med hänsyn till samhällsutvecklingen och till kvinnornas ökade utträde i arbetslivet – kan ifrågasättas om pensionssystemet erbjuder en ändamålsenlig form för efterlevandepensioner i framtiden. Frågan hur ett efterlevandeskydd som är neutralt i förhållande till kön kan närmare utformas bör med hänsyn härtill bli föremål för fortsatta mer ingående överväganden.

Med hänsyn till att hela frågan om familjepensioneringens framtida utformning i enlighet med riksdagens beslut skall behandlas av pensionskommittén är det inte möjligt att i detta sammanhang ta slutlig ställning till utformningen av efterlevandeskyddet inom arbetsskadeförsäkringen. Möjligheterna till livränta för änking och fränskild man bör som kommittén har föreslagit inte föras över till den nya lagen innan efterlevandeskyddet har blivit föremål för en allsidig prövning. De skäl som yrkesskadeförsäk-

ringskommittén har anfört för en revidering av reglerna för rätt till änkelivränta är enligt min mening övertygande. Jag förordar därför att dessa regler i enlighet med kommitténs förslag får i princip samma utformning som motsvarande regler inom folkpensioneringen. Även i övrigt biträder jag kommitténs förslag i nu berörda delar.

6.6.1.2 Förmånernas storlek

Livränta till änka och därmed jämställd kvinna samt livränta till barn utgår f. n. med viss andel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Änkelivränta skall motsvara $1/3$ – fr. o. m. den månad under vilken änkan fyller 67 år $1/4$ – och barnlivränta $1/6$ av arbetsförtjänsten. Livränta till änking och förälder är behovsprövad och livränta till fränskild make begränsas så att den överensstämmer med den lagstadgade underhållsskyldigheten. Livränta till änking och förutvarande make får inte överstiga $1/3$ – efter 67 års ålder $1/4$ – av den årliga arbetsförtjänsten. För livränta till förälder finns på motsvarande sätt en gräns vid $1/6$ av arbetsförtjänsten. Om livränta skall utgå samtidigt till flera efterlevande gäller vissa maximi- och reduceringsregler.

Änkepension från folkpensioneringen utgör för år räknat 95 % av basbeloppet. Om änkan inte hade fyllt 50 år vid mannens död eller då hon upphörde att ha vårdnaden om och stadigvarande sammanbo med barn under 16 år, minskas pensionen med $1/15$ för varje år varmed hennes ålder vid den aktuella tiden understiger 50 år. Barnpension inom folkpensioneringen är garanterad till 40 % av basbeloppet när ena föräldern är avliden och till 60 % av basbeloppet när båda föräldrarna är avlidna.

Inom ATP utgör änkepensionen, om det finns pensionsberättigat barn till den avlidne, 35 % och i annat fall 40 % av hel förtidspension eller ålderspension som vid tidpunkten för dödsfallet tillkom den avlidne. Barnpension beräknas på samma pensionsunderlag och utgår, om änkepension samtidigt utges, med 15 % och i annat fall med 40 % av underlaget. Finns flera pensionsberättigade barn, ökas de nämnda procenttalen med 10 för varje barn utöver det första. Det sammanlagda pensionsbeloppet fördelas därefter lika mellan barnen.

Efterlevandeskyddet inom yrkesskadeförsäkringen är på samma sätt som egenskyddet samordnat med den allmänna försäkringens förmåner. Det nuvarande samordningssystemet innebär att livränteförmånerna lämnas orubade och att reduktionen av de sammanlagda förmånerna görs på pensionsidan.

Enligt kommitténs uppfattning saknas anledning att när arbetsskadan har lett till dödsfall göra avsteg från arbetsskadeskyddets huvudprincip att fullt ut lämna ersättning för inkomstförlusten, i detta fall det mistade underhållet. Denna behållna standard åt de efterlevande bör enligt kommittén åstadkommas genom de sammanlagda förmåner som kan utgå från arbets-

skadeförsäkringen och den allmänna försäkringen.

Kommittén förordar att efterlevandeskyddet utformas så att utgående livränta skall motsvara viss andel av en beräknad livränta för den avlidne vid förlust av förvärvsförmågan. Livränta till änka och med änka jämställd kvinna föreslås utgå med 40 % av ersättningsunderlaget om det finns livränteberättigat barn till den avlidne och i annat fall med 45 % av underlaget. Barnlivränta föreslås utgå med 20 % om livränta till änka eller med änka jämställd samtidigt utgår och i annat fall med 40 % av underlaget för det första barnet och 20 % för varje ytterligare barn. Finns flera barn skall det sammanlagda livräntebeloppet fördelas lika mellan barnen.

För att förhindra överkompensation föreslår kommittén som redan har nämnts att efterlevandelivränta liksom egenlivränta skall samordnas med de förmåner som den allmänna försäkringen ger. Pensionsförmånerna skall liksom när det gäller egenlivräntorna vara grundläggande och livräntan från arbetsskadeförsäkringen utgå som ett komplement. Vid samordningen skall hänsyn tas endast till sådana pensionsförmåner som avser att kompensera samma inkomstbortfall. Änkelivränta skall således samordnas med änkepension och barnlivränta med barnpension. Kommittén föreslår vidare att änkelivräntor samordnas med ålderspension från folkpensioneringen.

Remissinstanserna har allmänt biträtt kommitténs förslag till utformning av förmånerna till efterlevande. Jag förordar i enlighet med kommitténs förslag att efterlevandelivränta fastställs till en viss andel av den beräknade livräntan för den avlidne. Jag biträder också kommitténs förslag beträffande förmånernas storlek som innebär avsevärda förbättringar framför allt då det gäller barn.

När det gäller samordningen med den allmänna försäkringen är kommitténs förslag i fråga om efterlevandeskyddet en konsekvens av de allmänna samordningsprinciper som kommittén har förordat och som jag tidigare har anslutit mig till. I praktiken kommer det att innebära att arbetsskadelivräntan skall svara för den del av ankans resp. barnets andel av försörjarinkomsten som inte ersätts genom pension från den allmänna försäkringen. I frågan om livränta till änka efter inträdet i pensionsåldern återkommer jag i specialmotiveringen till lagförslaget.

Livränta till franskild hustru och till förälder bör som kommittén har föreslagit utgå i enlighet med samma principer som i YFL. Som maximum skall enligt förslaget gälla att livräntorna inte får överstiga 45 % av ersättningsunderlaget när det gäller livränta till franskild hustru och 20 % av underlaget vid livränta till förälder. Om det finns flera efterlevande som är berättigade till livränta, bör i enlighet med kommitténs förslag ske en jämkning efter samma principer som f. n. gäller.

6.6.2 Begravningshjälp

Enligt YFL utgår vid dödsfall till följd av yrkesskada begravningshjälp med ett belopp som motsvarar 20 % av basbeloppet vid början av det år då dödsfallet inträffade.

Kommittén har övervägt att göra rätten till begravningshjälp beroende av att någon annan försäkring inte svarar för kostnaden, eftersom trygghetsförsäkringen och ett utvecklat nät av grupplivförsäkringar ger de flesta arbetstagare skydd för begravningskostnad. Kommittén har i sitt förslag dock stannat för att behålla nuvarande rätt till begravningshjälp i försäkringen för arbetsskador. Kommittén framhåller att förmånen har funnits alltsedan yrkesskadelagstiftningens tillkomst och att fall alltjämt kan finnas där trots trygghets- och grupplivförsäkringarnas utbyggnad någon annan försäkring inte träder in.

Då begravningshjälpen förs över till arbetsskadeförsäkringen bör den enligt kommitténs mening också beloppsmässigt förstärkas. Kommittén föreslår därför att begravningshjälpen höjs till 30 % av det basbelopp som gällde vid tiden för dödsfallet.

Remissinstanserna har i allmänhet godtagit kommitténs förslag beträffande begravningshjälpen. I avvaktan på en prövning i annat sammanhang av bl. a. de frågor som gäller begravningsväsendet biträder jag kommitténs förslag.

6.7 Administration och besvärsorganisation

6.7.1 Inledning

Den allmänna försäkringen administreras av riks försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Allmän försäkringskassas beslut kan överklagas till riks försäkringsverket och därifrån till försäkringsdomstolen. Yrkesskadeförsäkringen administreras i princip av riks försäkringsverket med försäkringsrådet som tillsyns- och besvärsmyndighet och försäkringsdomstolen som högsta instans. Genom reformer år 1973 och 1974 har efter förslag från yrkesskadeförsäkringskommittén handläggningen av flertalet sjukersättningsärenden inom yrkesskadeförsäkringen flyttats över från riks försäkringsverket till de allmänna försäkringskassorna. För de decentraliserade ärendena gäller samma tillsyns- och besvärsordning som inom den allmänna försäkringen. Ärenden om ersättning vid yrkessjukdom handläggs fortfarande i riks försäkringsverket liksom bl. a. alla livränteärenden.

6.7.2 Decentralisering till försäkringskassorna

Kommittén konstaterar att erfarenheterna av den partiella decentraliseringen av yrkesskadärenden till försäkringskassorna har varit goda. Kommittén anser att bl. a. övergången till ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp

gör det möjligt att nu ta steget fullt ut till en total decentralisering. Skaderegleringen i första instans inom den nya arbetsskade försäkringen bör därför enligt kommitténs förslag i sin helhet ankomma på försäkringskassorna.

Jag delar i likhet med remissinstanserna kommitténs uppfattning att samtliga ärenden enligt arbetsskade försäkringen bör handläggas av de allmänna försäkringskassorna i första instans. Självfallet kommer de nya ärendena, som inte sällan är komplicerade till sin natur, att ställa försäkringskassorna inför svåra uppgifter. Jag återkommer i det följande till de åtgärder som kan behövas för att på olika sätt underlätta försäkringskassornas övertagande av arbetsskadeärendena.

I fråga om försäkringskassornas handläggning av de nya ärendena anför kommittén att bedömningen om arbetsskada föreligger eller inte kan vara komplicerad särskilt i arbetssjukdomsfallen. Kommittén föreslår att beslut i arbetsskadeärenden liksom f. n. är fallet med de decentraliserade yrkesskadeärendena skall fattas på försäkringskassornas centralkontor. Jag ansluter mig till detta förslag som också innebär ökade möjligheter till enhetlighet i bedömningen.

Invaliditetsbedömningen i arbetsskadeärenden kommer enligt den föreslagna lagstiftningen att ske efter i huvudsak samma grunder som inom förtidspensioneringen. Jag finner det därför naturligt att som kommittén har förordat låta frågor om rätt till egenlivränta avgöras av försäkringskassornas pensionsdelegationer. Prövningen av livränteärendena kommer därmed också att kunna ske i anslutning till att delegationen eventuellt skall behandla fråga om förtidspension. Jag biträder vidare kommitténs förslag om att pensionsdelegation även skall behandla i annat ärende uppkommen fråga om arbetssjukdom.

I riks försäkringsverkets tillsyn över försäkringskassorna ingår bl. a. att utfärda anvisningar och tillämpningsföreskrifter för att normera och underlätta kassornas arbete. Det behov av stöd och bistånd som kan förväntas föreligga hos försäkringskassorna beträffande handläggning av ärenden om arbetsskada, framför allt under de första åren efter den nya lagens ikraftträdande, bör enligt kommitténs mening kunna tillgodoses inom ramen för riks försäkringsverkets tillsynsverksamhet. En viktig uppgift för verket blir därvid att genom anvisningar och tillämpningsföreskrifter dra upp riktlinjer för försäkringskassornas handhavande av försäkringen. Kommittén framhåller också att det behövs en kraftig utbildningsinsats, i synnerhet i initialskedet, för den personal som skall handlägga dessa ärenden.

Behovet av utbildning m. m. för dem som i försäkringskassa skall handlägga ärenden om ersättning vid arbetsskada har betonats vid remissbehandlingen. Jag vill för egen del också framhålla angelägenheten av att åtgärder på detta område sätts i gång på ett tillräckligt tidigt stadium.

När det gäller handläggningen av arbetssjukdoms ärenden vill jag i likhet med kommittén peka på behovet av att försäkringskassorna tillförsäkras

framför allt medicinsk men också i viss mån teknisk expertis. Att så kan ske torde bli av avgörande betydelse inte minst när det gäller att främja en enhetlig praxis. Antalet medicinska och tekniska experter inom vissa av de specialområden som blir aktuella vid bedömningen av yrkessjukdomsärenden är begränsat. En av riks försäkringsverkets viktiga uppgifter blir att vidta särskilda åtgärder för att tillgodose försäkringskassornas expertbehov vid prövningen av ärenden som är svårbedömda från medicinsk eller teknisk synpunkt.

Kommittén utgår från att riks försäkringsverket under förberedelserna och genomförandet av reformen kan känna behov av att rådgöra med sakkunniga på arbetslivets område. Om och i den mån ett sådant behov uppkommer borde det enligt kommittén kunna tillgodoses genom samråd inom ett organ av samma typ som den centrala pensionsdelegationen hos riks försäkringsverket. LO har vid remissbehandlingen strukit under dessa uttalanden av kommittén och förordat att det skapas ett särskilt samrådsorgan. Det bör enligt min mening få ankomma på regeringen att efter förslag från riks försäkringsverket meddela de bestämmelser som i dessa hänseenden visar sig lämpliga.

När det gäller handläggningen av skadeärenden som faller under nuvarande och äldre yrkesskadelagstiftning erinrar kommittén om att den föreslagna lagen i viktiga avseenden skiljer sig från YFL och övriga äldre författningar. Bl. a. gäller detta i fråga om arbetsskadebegreppet och det nya invaliditetsbegreppet. Den äldre lagstiftningen är dessutom svåröverskådlig och allmänt sett komplicerad. Jag biträder därför kommitténs förslag att de äldre skadeärendena även i fortsättningen, åtminstone under ett övergångsskede, skall handläggas av riks försäkringsverket i första instans.

6.7.3 Besvärsorganisationen

Utredningen rörande besvärsorganisationen inom socialförsäkringen m. m. framhåller i ett delbetänkande, som har lagts fram samtidigt med kommittéförslaget om arbetsskadeförsäkringen, att besvärgången inom arbetsskadeförsäkringen bör vara densamma som inom socialförsäkringen i övrigt. Följaktligen bör försäkringsrådet inte medverka vid tillämpningen av den nya lagstiftningen. Fram till dess att en ny besvärsorganisation genomförs för socialförsäkringen som helhet – vilket beräknas ske den 1 juli 1978 – bör enligt utredningen riks försäkringsverket fungera som mellaninstans för de nya ärendena.

Utredningen föreslår att försäkringsrådet skall upphöra med utgången av juni 1978. Till dess bör rådet vara första besvärsinstans i samma utsträckning som nu i fråga om skador som hänför sig till YFL och äldre lagstiftning. Jag delar utredningens uppfattning att arbetsskadeförsäkringen bör följa samma besvärsordning som den allmänna försäkringen. I likhet med remissinstanserna biträder jag utredningens förslag att försäkringsrådet skall upp-

höra vid utgången av juni 1978 liksom förslaget till besvärorganisation för tiden fram till den 1 juli 1978. De förslag till författningsändringar m. m. som har samband med försäkringsrådets upphörande bör föreläggas riksdagen i samband med ställningstagandet till en ny besvärorganisation inom socialförsäkringen.

6.8 Ikraftträdande och finansiering

6.8.1 *Ikraftträdande*

Det är angeläget att den nya lagen träder i kraft så snart det är möjligt. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag om att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1977. Därigenom bör det vara möjligt att före ikraftträdandet genomföra det förberedelsearbete som behövs hos bl. a. försäkringskassorna. I enlighet med vad som anförts av bl. a. LO vid remissbehandlingen föreslår jag att den nya lagen skall tillämpas på alla skadefall som visar sig efter ikraftträdandet.

Jag vill i detta sammanhang anmäla att kommittén avser att redovisa sina återstående utredningsuppgifter före hösten 1976. Därvid kommer kommittén bl. a. att lägga fram förslag om övergångsanordningar avseende ersättningar i de äldre skadefall som har inträffat före den nya lagens ikraftträdande. Kommittén återkommer då också med förslag angående egenföretagares ställning inom arbetsskadeförsäkringen. Avsikten är att dessa återstående frågor liksom följdändringar till den nya lagen, bl. a. i AFL, skall behandlas i en särskild proposition till riksdagen inom sådan tid att ikraftträdandet av dessa regler kan samordnas med arbetsskadeförsäkringens ikraftträdande den 1 juli 1977.

6.8.2 *Finansiering*

Den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen finansieras genom avgifter från arbetsgivarna. Avgiften beräknas kollektivt på summan av vad arbetsgivaren under året har betalat i lön till sina anställda. Avgifterna tas ut efter en procentsats som skall vara avvägd så att dessa tillsammans med andra tillgängliga medel täcker ersättningar på grund av obligatorisk försäkring enligt YFL och äldre lagstiftningar samt kostnader som föranleds av bestämmelser i särskilda författningar om omreglering m. m. av ersättningar på grund av äldre yrkesskadefall. Vidare skall avgiften täcka förvaltningskostnader och behövlig fondbildning.

För åren 1975–1979 har avgiftsuttaget genom särskild lag (1973:480) bestämts till 0,25 % av löneunderlaget, varav 1/16 skall anses svara mot förvaltningskostnader. Avgifterna för år 1976 kan beräknas uppgå till omkring 370 milj. kr. Härtill kommer ränteavkastning med drygt 100 milj. kr. från yrkesskadeförsäkringsfonden. Denna fond uppgick vid utgången av år 1975 till ca 1 750 milj. kr. Kostnadsnivån för nuvarande försäkring beräknas uppgå

till ca 445 milj. kr. för år 1976. Härtill kommer drygt 20 milj. kr. som utgör ersättning för beräknade förvaltningskostnader.

Den föreslagna lagstiftningen kommer att påverka kostnaderna för arbetsskadeförsäkringen i både höjande och sänkande riktning. Bl. a. den höjda kompensationsnivån och det ökade ersättningsunderlaget för livräntor m. m. beräknas medföra kostnadsökningar. Å andra sidan minskar kostnaderna genom reglerna om åldersbegränsning för livränta vid 65 år och bortfallet av sådana livräntor som i realiteten enbart ersätter lyte och men. Avräkningen av livränta mot utgående pension medför vissa mindre kostnadsminskningar för arbetsskadeförsäkringen och motsvarande relativt obetydliga kostnadsökningar för ATP. Tillsammans taget kan man räkna med att årskostnaden för den nya arbetsskadeförsäkringen de första åren stiger med ca 20–25 milj. kr. i förhållande till nuvarande kostnader. För reglering av de äldre yrkesskadelivräntorna – varom kommittén kommer att lägga fram förslag senare – kan ytterligare kostnader beräknas tillkomma. På längre sikt beräknas de nya lagreglerna leda till lägre kostnader än nu genom att ersättningar för lyte och men i fortsättningen skall regleras i annan ordning.

Som tidigare har nämnts har avgiften till yrkesskadeförsäkringen fastställts för tiden t. o. m. år 1979. De nya ersättningsregler vid arbetsskador som jag har föreslagit bör inte föranleda någon ändring av avgiftsuttaget t. o. m. år 1979. I den mån kostnaderna under denna tid skulle överstiga avgifts- och ränteinkomsterna bör täckning ske genom disposition ur den förut nämnda yrkesskadeförsäkringsfonden – i fortsättningen kallad arbetsskadeförsäkringsfonden. När det gäller den närmaste tiden därefter skall riks-försäkringsverket enligt gällande bestämmelser lägga fram förslag till avgiftsuttag närmast för femårsperioden 1980–1984. Det ges då tillfälle att på grundval av riks-försäkringsverkets material ta ställning till frågan om vilket avgiftsuttag för arbetsskadeförsäkringen som i fortsättningen behövs med hänsyn till de nya ersättningsreglerna. Staten bör liksom f. n. täcka sina kostnader för arbetsskada i särskild ordning. Denna fråga behandlas vidare i specialmotiveringen till lagförslaget.

7 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag om arbetsskadeförsäkring.

Jag återkommer i annat sammanhang till förslag om följdändringar i bl. a. AFL. Förslag till följdändringar i skatteförfattningarna kommer senare att läggas fram av chefen för finansdepartementet.

8 Specialmotivering till lagförslaget

1 kap. Inledning

1 §

Arbetskadeförsäkringen omfattar alla arbetstagare. Det har inte ansetts nödvändigt att som i den nuvarande lagen ange att lagen omfattar anställda i både allmän och enskild tjänst.

Vad som skall förstås med arbetstagare anges – i likhet med vad som gäller YFL, AFL och annan sociallagstiftning – inte i lagen. Tolkningen av detta begrepp ankommer på de tillämpande organen. Till ledning för dessa har statsmakterna under årens lopp gjort en rad vägledande uttalanden beträffande arbetstagarbegreppet och en rikhaltig rättspraxis föreligger numera. En redovisning härav ges i arbetsrättskommitténs betänkande (SOU 1975:1) Demokrati på arbetsplatsen, s. 691–725.

Som har anförts i den allmänna motiveringen avses frågan om lagen skall gälla även för egenföretagare och uppdragstagare bli behandlad i ett senare sammanhang. Nuvarande undantag från försäkringstillhörigheten för arbetsgivares make och familjemedlemmar (4 § YFL) har inte förts över till den nya lagen.

Bestämmelserna i andra stycket har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.2).

2 §

De lokala myndigheter som enligt denna paragraf tillsammans med riks-försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna skall administrera försäkringen är de lokala skattemyndigheterna. Dessa biträder vid debitering och uppbörd av avgifter till försäkringen (SFS 1966:557).

2 kap. Om arbetsskada

1 §

Genom den generella beskrivningen av arbetsskadebegreppet kommer detta att omfatta i princip varje skada som kan härledas till arbetet eller arbetsförhållandena. Förslaget har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.3). Härutöver kan följande anföras.

Till de sjukdomar som kan föranleda ersättning från arbetsskadeförsäkringen kommer att höra reumatologiska sjukdomar, andra sjukdomar i ryggrad eller leder samt psykiska och psykosomatiska sjukdomar. Det finns anledning att understryka att dessa sjukdomar ofta är särskilt svårbedömda. Beslut i frågor om en sådan sjukdom i det enskilda fallet är att anse som

arbetsskada torde därför få föregås av ett omfattande utredningsarbete. Det kan helt naturligt inte accepteras att sjukdomar som drabbar de försäkrade oberoende av om de förvärvsarbetar eller ej blir betraktade som arbetsskador. Jag återkommer till sambandsfrågorna vid kommentaren till följande paragraf.

I fråga om de psykiska och psykosomatiska sjukdomarna har yrkesskadeförsäkringskommittén framhållit att vissa med arbetet eller arbetsförhållandena sammanhängande omständigheter som otvivelaktigt kan ge upphov till psykiska besvär hos arbetstagare inte är av den arten att den skadliga inverkan som de kan medföra bör falla in under bestämmelserna. Kommittén framhåller att det ligger i sakens natur att psykiska störningar till följd av företagsnedläggelse, arbetstvister, byte av arbetsuppgifter, svikna befordringsförhoppningar, bristande uppskattning av arbetsinsatser och allmän vantrivsel med arbetsuppgifter och arbetskamrater inte skall kunna föranleda ersättning från arbetsskadeförsäkringen. Jag ansluter mig till denna bedömning.

YFL:s regel om s. k. färdolycksfall har med vissa redaktionella ändringar förts över till den nya lagen.

Som har anförts i den allmänna motiveringen bör det liksom f. n. ankomma på regeringen att meddela föreskrifter om vilka smittosamma sjukdomar som skall kunna anses som arbetsskador. I överensstämmelse med vad som gäller f. n. kommer bl. a. förkylningssjukdomar och andra likartade infektionssjukdomar som kan drabba var och en oberoende av om han förvärvsarbetar eller ej inte att kunna bli betraktade som arbetsskador.

Kommittén har förordat att skyddet vid smitta inte längre skall vara knutet till vissa angivna yrkeskategorier. Enligt förslaget skall som arbetsskada anses genom smitta framkallad sjukdom som har ådragits i sysselsättning vid laboratorium där arbete med smittämnet bedrivs. Vidare skall vissa uppräknade sjukdomar – däribland som en nyhet resistent stafylokokinfektioner (sjukhussjuka) anses som arbetsskada, om sjukdomen har ådragits i arbete vid sjukvårdsinrättning eller i annat arbete vid behandling, vård eller omhändertagande av smittförande person eller vid omhändertagande av smittförande djur eller material. Vid remissbehandlingen har kommitténs definitioner utsatts för viss kritik. Kommitténs förslag kommer i dessa hänseenden att ses över vid utarbetandet av förordningen.

2 §

Den nuvarande bevisregeln om orsakssamband mellan olycksfall eller annan skadlig inverkan och en skada som försäkrad har ådragit sig har med oförändrat innehåll flyttats över hit från 7 § YFL. Som har framgått av den allmänna motiveringen (avsnitt 6.4) skall regeln gälla vid alla slags arbetsskador.

Beträffande arbetssjukdomarna bör särskilt påpekas att skadlig inverkan

i arbetet måste ha konstaterats innan bevisregeln kan bli tillämplig. I praxis har man intagit den ståndpunkten att det måste föreligga en ganska hög grad av sannolikhet eller åtminstone sannolika skäl för att ett ämne eller annan faktor i arbetet i och för sig kan medföra skada. Man kräver också någon vetskap om vilken form av skada som kan drabba den enskilde. Om en skadad skall kunna få ersättning från yrkesskadeförsäkringen, måste det således först kunna konstateras att den påstådda farliga faktorn har sådan skadebringande egenskap som är nödvändig för att viss sjukdom skall kunna uppstå. I ett senare led får man med tillämpning av bevisregeln pröva om denna skadebringande egenskap har föranlett skadan i det enskilda fallet.

Ibland har avsevärd tid förflutit innan det har kunnat slås fast att en faktor har sådana skadebringande egenskaper och att den kan ge upphov till viss sjukdom. Yrkesskadeförsäkringskommittén har erinrat om hur man inom yrkesmedicinen genom s. k. epidemiologiska studier har kunnat konstatera en klar överdödlighet i lungcancer hos gruvarbetare i vissa delar av landet. Genom tekniska undersökningar (bl. a. mätning av radioaktiv strålning) har man fastställt att det förekommer – och sannolikt under avsevärd tid har förekommit – skadlig strålning genom radongas i en del svenska gruvor. Det har därför ansetts i hög grad sannolikt att den som längre tid arbetat i dessa gruvor har blivit utsatt för skadlig inverkan av radioaktivt ämne genom inandning av radongasen. Med tillämpning av bevisregeln har sedan i det enskilda fallet sambandet mellan inverkan av radon och lungcancer ansetts kunna godtas trots att även andra sjukdomsframkallande faktorer har varit lika möjliga.

Det har inte ansetts föreligga skäl att i den nya lagen ge särskilda regler rörande bedömningen av farligheten hos olika faktorer i arbetsmiljön.

När det gäller utredningen av ett skadefall bör som kommittén har framhållit liksom hittills den skadades egna uppgifter om de faktiska omständigheterna i princip godtas. Endast om det finns skäl att misstänka att uppgifterna är oriktiga bör försäkringskassan närmare utreda vad som verkligen har inträffat. Det ligger i sakens natur att det inte alltid går att få full bevisning härom. Särskilt när det gäller sjukdomar som hittills inte omfattats av YFL torde det många gånger vara nödvändigt att med biträde av medicinsk och annan expertis göra en allsidig och noggrann utredning om den skadades förhållanden. Detta gäller inte minst vid psykisk ohälsa då medverkan av specialist i psykiatri torde vara nödvändig.

3 §

Paragrafens innehåll har hämtats från 6 § andra stycket YFL. Uttrycket "personskada" som förekommer inom skadeståndsrätten får anses likvärdigt med YFL:s "kroppsskada" och har använts i den nya lagen.

4 §

Bestämmelsen har sin motsvarighet i 8 § YFL. Ordet "ypades" har dock bytts ut mot "visade sig". Detta avser inte att ändra den praxis som har utvecklats kring begreppet yppandedag.

3 kap. Ersättning vid sjukdom

1-3 §§

Paragraferna motsvarar 11 § YFL och behandlar arbetsskadeförmånerna under den s. k. samordningstiden.

Enligt 3 § ersätter arbetsskadeförsäkringen nödvändiga kostnader för sjukvård utom riket, tandvård och särskilda hjälpmedel till den del dessa inte ersätts av den allmänna försäkringen. I fråga om tandvården innebär det att arbetsskadeförsäkringen får bära patientandelen av arvudet för vården, dvs. i normalfallet 50 % (jfr 11 § fjärde stycket YFL). I YFL föreskriven ersättning för särskild vård som på riks-försäkringsverkets begäran lämnas den skadade har inte förts över till den nya lagen. YFL:s bestämmelser avsåg huvudsakligen sådan specialistvård som numera kan ges inom ramen för den offentliga vården (4 §). Uttrycket "nödvändiga kostnader" innebär att arbetsskadeförsäkringen endast ersätter sådan vård som har föranletts av arbetsskadan. Bestämmelser om resekostnadsersättning har tagits in i 10 §.

4 §

Denna paragraf motsvarar 12 § YFL och reglerar sjukvårdskostnader efter samordningstidens slut. Bestämmelserna överensstämmer i allt väsentligt med de nuvarande. Reglerna innebär att arbetsskadeförsäkringen ersätter också patientavgiften för t. ex. läkarvård som behövs efter samordningstidens slut.

Med sjukvårdande behandling avses sådan vård eller behandling som inom sjukförsäkringen ersätts enligt 2 kap. 6 § AFL och kungörelsen (1962:387) angående ersättning enligt lagen om allmän försäkring för vissa utgifter för vård eller behandling i anledning av sjukdom. Inom den allmänna försäkringen ersätts enligt den nämnda kungörelsen utgifter för konvalescentvård i viss omfattning. Någon rätt till ersättning för konvalescentvård från yrkesskadeförsäkringen föreligger f. n. inte. Enligt förevarande paragraf skall emellertid nödvändiga kostnader för konvalescentvård kunna ersättas av arbetsskadeförsäkringen.

I överensstämmelse med motsvarande regler inom den allmänna sjukförsäkringen har i andra stycket föreskrivits att vården eller behandlingen skall ha ordinerats av läkare och att konvalescentvård lämnas inom riket i sådant konvalescenthem som tagits upp på särskild förteckning. Avsikten är att förteckningen skall fastställas av riks-försäkringsverket.

Enligt 12 § andra stycket YFL ersätts kostnader för särskilda hjälpmedel för att lindra följderna av en yrkesskada.

Landstingen har den 1 januari 1976 övertagit ansvaret för tillhandahållande av hjälpmedel till handikappade. I en hjälpmedelsförteckning, som i princip motsvarar den tidigare statliga hjälpmedelsförteckningen, rekommenderas sjukvårdshuvudmännen att avgiftsfritt tillhandahålla olika hjälpmedel. Något större behov av särskilda ersättningsregler inom arbetsskadeförsäkringen finns därför inte. Fall kan dock tänkas då en särskild ersättningsrätt för arbetsskadade kan ha betydelse. Bestämmelser om rätt till ersättning för särskilda hjälpmedel har därför förts över till den nya lagen. Det har inte ansetts nödvändigt att i lagtexten precisera eller exemplifiera olika hjälpmedel. Med den nya, kortare formuleringen av lagtexten åsyftas dock inte någon ändring i den praxis som har utbildats i fråga om ersättning för kostnader för hjälpmedel.

Om läkarvård inte kan ges utan oskäligen omgång eller kostnad, får enligt 12 § första stycket YFL ersättning i stället lämnas för annan lämplig vård. Eftersom bestämmelsen saknar praktisk betydelse, har den inte getts någon motsvarighet i den nya lagen.

5 §

Paragrafen reglerar rätten till sjukpenning efter samordningstidens slut. Nuvarande regler i YFL (13 §) om hel och halv sjukpenning har behållits. Hel sjukpenning från YFL utges enligt praxis redan vid en 75-procentig nedsättning av förvärvsförmågan. I enlighet med grundsatsen om 100 % kompensation skall hel sjukpenning för dag utgöra 1/365 av sjukpenningunderlaget. Nedsättningen av den försäkrades förvärvsförmåga får i princip bedömas enligt reglerna i 4 kap.

Om ifrågakommande sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen utgår samtidigt med folkpension före den allmänna pensionsåldern, bör med hänsyn till den 100-procentiga kompensationsnivån extra avdrag vid inkomsttaxering inte medges automatiskt enligt 50 § 2 mom. fjärde stycket kommunalskattelagen (1928:370). Har inkomsttagaren faktiska utgifter på grund av sjukdom, handikapp eller liknande, bör givetvis extra avdrag kunna medges enligt vanliga regler.

Enligt 30 § YFL kan sjukpenning och livränta till utländsk medborgare som inte är bosatt här i riket bytas ut mot ett engångsbelopp motsvarande högst 50 och minst 20 % av ersättningens kapitalvärde. Något utbyte med tillämpning av denna bestämmelse har aldrig ägt rum. Bestämmelsen har inte förts över till den nya lagen.

6 §

Som har anförts i den allmänna motiveringen skall sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen i princip beräknas på den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst enligt AFL. Därigenom vinner man bl. a. att underlaget kan ökas i takt med löneutvecklingen.

I denna paragraf anges närmare hur sjukpenningunderlaget skall beräknas för olika kategorier försäkrade. Huvudprincipen är att den sjukpenninggrundande inkomsten enligt AFL skall läggas till grund eller, om sådan inkomst inte har fastställts, den inkomst som skulle ha utgjort sjukpenninggrundande inkomst. Som har framhållits tidigare skall ersättningsunderlaget alltid beräknas till 4 500 kr. även om årsinkomsten inte uppgår till detta belopp. Denna regel har angetts i punkt 2. Någon motsvarande föreskrift har inte tagits in i punkt 1, eftersom en arbetstagare enligt 3 kap. 1 § AFL är sjukpenningförsäkrad bara under den förutsättningen att han har en sjukpenninggrundande inkomst på minst 4 500 kr. För studerande som omfattas av arbetsskadeförsäkringen föreslås i punkt 3 att sjukpenningen skall beräknas på samma underlag som skall gälla för beräkning av livränta enligt 4 kap.

Det beloppstak för ersättningsunderlaget som har föreskrivits i paragrafens sista stycke överensstämmer med det som gäller inom den allmänna sjukförsäkringen. Det skall beräknas efter basbeloppet vid ersättningsårets början.

7 §

Om livränta utgår på grund av en yrkesskada och yrkesskadan på nytt medför sjukdom som grundar rätt till sjukpenning, får enligt 16 § YFL den skadade inte uppbära livräntan under sjukdomstiden. Av den föreslagna principen om 100 % kompensation för inkomstförlust på grund av arbetsskada följer att den som på nytt blir sjuk på grund av en arbetsskada och därigenom går miste om inkomst som han förvärvar genom sin restarbetsförmåga bör få ersättning från arbetsskadeförsäkringen även för denna förlust. Livräntan bör därför fortsätta att utgå och kompletteras med sjukpenning från arbetsskadeförsäkringen beräknad på den sjukpenninggrundande inkomst som finns fastställd för restarbetsförmågan och som också används för beräkning av sjukpenning vid annan sjukdom. Är livräntetagaren inte sjukpenningförsäkrad när sjukdomen inträffar, bör sjukpenningen grundas på den inkomst som skulle ha utgjort sjukpenninggrundande inkomst för honom, om han hade varit sjukpenningförsäkrad. Sjukdomen får i dessa fall jämiställas med arbetsskada vid tillämpning av 7 §. Är livräntan grundad på helt bortfall av arbetsförmågan, skall den försäkrade anses sakna restarbetsförmåga.

9 §

Denna bestämmelse saknar motsvarighet i YFL. Efter lagändringar åren 1973 och 1974 ersätter den allmänna sjukförsäkringen vård hos privatpraktiserande läkare eller tandläkare endast om den lämnas av någon som är ansluten till försäkringen. Anslutningen av läkare och tandläkare är nästan total men alltjämt finns det läkare eller tandläkare som är verksamma utanför försäkringen. Ersättning för vård hos ansluten privatpraktiker är liksom inom den offentliga vården reglerad i en bindande taxa.

Några medicinska eller odontologiska skäl för att vård i arbetsskadefallen skall sökas hos läkare eller tandläkare som står utanför den allmänna försäkringen torde inte föreligga. I denna paragraf har därför i överensstämmelse med 2 kap. 2 och 3 §§ AFL efter förslag av yrkesskadeförsäkringskommittén tagits in en bestämmelse av innebörd att sådan ersättning för arbetsskada ges endast när vården har lämnats inom den offentliga vården eller av läkare eller tandläkare som är ansluten till den allmänna sjukförsäkringen.

10 §

Bestämmelserna i 11 och 12 §§ YFL om ersättning för resekostnader i samband med vård har sammanförts i denna paragraf. Även ersättning för resekostnader i samband med utprovning och anskaffning av särskilda hjälpmedel har i praxis ansetts kunna utges från yrkesskadeförsäkringen. Denna praxis lagfästas i förevarande paragraf. Motsvarande ersättningsrätt gäller inom den allmänna sjukförsäkringen fr. o. m. den 1 januari 1976.

4 kap. Ersättning vid bestående nedsättning av arbetsförmågan

1 §

Då det akuta sjukdomstillståndet har upphört skall livränta avlösa sjukpenning såsom ersättning för inkomstförlust. Beträffande tidpunkten när sjukdomstillståndet skall anses upphöra föreslås ingen ändring gentemot nuvarande praxis. Som framgått av 3 kap. 7 § föreslås livränta kunna utgå samtidigt som den försäkrade på grund av sjukdomsrecidiv uppbär sjukpenning beräknad på restarbetsförmågan. De nedre gränserna för livränta har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.5.4).

I andra stycket har tagits in en motsvarighet till regeln i 10 § andra stycket YFL om sammanläggning av olika skador vid bedömning av rätten till livränta enligt minimiregeln.

Vad som har anförts i kommentaren till 3 kap. 5 § om extra avdrag vid inkomsttaxeringen bör gälla även när livränta utgår samtidigt med folkpension före den allmänna pensionsåldern.

2 §

Paragrafen anger principen för livräntans bestämmande och ersätter delar av 16 § YFL.

3 §

I denna paragraf kommer arbetsskadeförsäkringens ekonomiska invaliditetsbegrepp till uttryck. Samma principer för invaliditetsbedömningen som gäller inom den allmänna försäkringen skall tillämpas inom arbetsskadeförsäkringen. Paragrafen har därför utformats i nära anslutning till bestämmelserna i 7 kap. 3 § AFL.

4 §

Första stycket anger som en huvudregel att livräntan skall upphöra vid den normala pensionsåldern 65 år.

I andra stycket ges en garantiregel enligt vilken livränta kan utgå även därefter i den mån den försäkrade inte har rätt till ålderspension enligt AFL eller utländsk socialförsäkringslagstiftning med belopp som motsvarar 65 % av livräntebeloppet, dvs. av den bruttolivränta som den försäkrade dessförinnan har haft rätt till före eventuell samordning med förtidspension enligt 6 kap. 1 §. Skulle ålderspensionen inte nå upp till den föreskrivna garantinivån, skall arbetsskadeförsäkringen alltså täcka skillnaden. Den inkomstprövade pensionsförmånen kommunalt bostadstillägg bör inte påverka livräntan utan i stället bestämmas av storleken av livräntan och ev. andra inkomster.

Förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension bör givetvis inte kunna påverka livräntans storlek enligt garantiregeln. I paragrafens tredje stycke har därför föreskrivits att garantiregeln i sådana fall alltid skall tillämpas som om hel ålderspension hade börjat utgå fr. o. m. 65-årsdagen.

5 §

Huvudregeln för livränteunderlaget anges i förevarande paragraf och överensstämmer med huvudregeln för sjukpenningunderlag i 3 kap. 6 §. Efter som livräntan grundas på ett i princip livsvarigt underlag bör avsteg kunna göras från en felaktig sjukpenninggrundande inkomst. En regel härom har tagits in i paragrafens andra punkt. En anmäld inkomständring bör därvid kunna beaktas utan hinder av i AFL föreskriven väntetid på 30 dagar. Genom regeln bortfaller behov av rättelse av underlaget sedan livräntan har börjat utgå. Rättelse skall kunna ske i såväl höjande som sänkande riktning, och det bör åligga försäkringskassan att självmant aktualisera denna fråga.

6 §

Denna paragraf tar liksom 3 kap. 6 § första stycket 2 sikte både på den som inte är sjukförsäkrad enligt AFL och på den som väl är sjukförsäkrad men inte sjukpenningförsäkrad. Regeln innebär att livränteunderlaget även i dessa fall skall bestämmas med tillämpning av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst i AFL.

7 §

Paragrafen syftar i första hand på sådana fall där den försäkrade har utsatts för skada till följd av annat än olycksfall och lång tid har förflutit innan skadan visat sig. Om den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst vid den tidpunkt då livräntan skall utgå har minskat på grund av att hans arbetsförmåga har avtagit, bör möjlighet finnas att bestämma livräntan på grundval av den högre inkomst som kan anses skälig.

8 §

Enligt 11 kap. 7 § AFL kan den försäkrade göra undantag från ATP såvitt avser inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Undantagandet medför att denna inkomst enligt 3 kap. 2 § AFL inte skall beaktas vid fastställande av sjukpenninggrundande inkomst.

Den skulle således inte heller kunna ingå i livränteunderlaget. Eftersom syftet med arbetsskadeförsäkringens sjukpenning- och livränteförmåner är att gottgöra den skadade för den inkomstförlust som har uppkommit genom arbetsskadan, bör all inkomstförlust som kan hänföras till skadan ersättas av arbetsskadeförsäkringen. I paragrafen föreslås därför att även sådan inkomst för vilken undantag har gjorts enligt 11 kap. 7 § AFL skall medräknas i livränteunderlaget. Genom 3 kap. 6 § förevarande lag får detta motsvarande tillämpning vid beräkning av sjukpenning.

Enligt 9 § andra stycket YFL skall vid beräkning av den årliga arbetsförtjänsten hushållsarbete i hemmet likställas med förvärvsarbete efter vad som prövas skäligt, om hushållsarbetet har hindrat den försäkrade från att utföra förvärvsarbete i full utsträckning. Mot bakgrunden av samhällsutvecklingen efter YFL:s tillkomst, inte minst på arbetsmarknadsområdet, och då bestämmelsen hittills har saknat större betydelse har den i enlighet med kommitténs förslag inte förts över till den nya lagen.

Det kan vidare nämnas att regler motsvarande vad som stadgas i 9 § andra stycket YFL angående värdet av förvärvsarbete för egen räkning och naturaförmåner finns i 3 kap. 2 § AFL som anger grunderna för beräkning av sjukpenninggrundande inkomst. Anledning har därför saknats att föra över YFL:s regler härom till den nya lagen.

9 och 10 §§

Paragraferna, som föreskriver uppräknings underlaget vid vissa tidpunkter för yngre arbetsskadade, ersätter 9 § tredje och fjärde styckena YFL och har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.5.6).

Liksom hittills skall enligt 10 § livränteunderlaget för elev under den beräknade utbildningstiden utgöras av den inkomst han sannolikt skulle ha fått, om han hade avbrutit studierna vid tiden för skadan och börjat förvärvsarbete. Sakliga nyheter är dels bestämmelsen att livränteunderlaget för tid efter utbildningstidens slut skall utgöras av den inkomst av förvärvsarbete som eleven då sannolikt skulle ha haft, om skadan inte hade inträffat, dvs. den normala begynnelselönen inom det avsedda yrket, dels garantiregeln i andra stycket som tar sikte främst på den som inte utbildas till något bestämt yrke.

Följande exempel avser att belysa tillämpningen av bestämmelserna. Den försäkrades utbildning beräknas vara avslutad då han har fyllt 19 år. Han drabbas av arbetsskada under utbildningen vid 18 års ålder. Under den beräknade studietiden skall livränteunderlaget motsvara den inkomst som han normalt skulle ha kunnat förvärva, om han hade avbrutit studierna vid tiden för skadan och förvärvsarbetat i stället. Vid den beräknade studietidens slut skall livränteunderlaget motsvara den förvärvsinkomst som den försäkrade då sannolikt skulle ha haft, om han hade kunnat fullfölja utbildningen. Den försäkrade är då 19 år. Då han fyller 21 år skall enligt 9 § livränteunderlaget räknas upp så att det för tiden mellan 21 och 25 års ålder utgörs av den sannolika inkomsten vid 21 års ålder. Motsvarande uppräknings skall ske då den försäkrade fyller 25 år. Vid beräkningen måste beaktas de minimibelopp som anges i 10 § andra stycket.

11 §

Här anges maximigränsen för livränteunderlaget. Gränsen har höjts från 5 till 7,5 gånger basbeloppet. Regeln innebär en anpassning till motsvarande regler inom AFL. Regeln innebär att den som har en årsinkomst på t. ex. 100 000 kr. och på grund av en arbetsskada får sin förvärvsförmåga nedsatt så att årsinkomsten sjunker till 80 000 kr. eller med 20 % vid ett basbelopp av 10 000 kr. får en livränta som utgör 20 % av 75 000 kr. (7,5 gånger basbeloppet) dvs. 15 000 kr.

12 §

De tidsbegränsade livräntorna bör liksom f. n. bli föremål för omprövning vid utgången av den bestämda ersättningsperioden. För att livräntor som har fastställts att utgå tills vidare skall kunna omprövas måste en ändring av betydelse ha skett i de förhållanden som var avgörande för ersättnings-

beslutet. Som en riktpunkt vid bedömningen kan som yrkesskadeförsäkringskommittén har föreslagit lämpligen uppställas att omprövning skall ske, om inkomständringen uppgår till minst 1/20 av den årliga inkomst av förvärvsarbete som den försäkrade skulle ha uppnått om han inte blivit skadad.

En förutsättning för att livräntan skall höjas är att inkomstförsämringen har föranletts av arbetsskadan, t. ex. genom att denna har förvärrats och ytterligare minskat den skadades arbetsförmåga. Om arbetsmarknadsmässiga faktorer eller andra omständigheter på arbetsplatsen som inte skulle ha drabbat honom som frisk har orsakat inkomstminskningen, får bedömningen ske efter de principer som har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.5.3).

Som kommittén har framhållit finns det anledning att låta delvis andra synpunkter göra sig gällande vid ett beslut om höjning av livräntan än vid en minskning av denna. Föranleder arbetsskadan ytterligare inkomstminskning är det givetvis av väsentlig betydelse för den skadade med ett snabbt omprövningsbeslut för att höja livräntan. Vid sänkning eller upphörande av livräntan bör det finnas skäl för antagande att inkomstökningen skall bli bestående. Det bör även beaktas att farhågor för en minskning av livräntan i vissa fall kan motverka den skadades rehabilitering.

Försäkringskassan bör vara skyldig att när kassan får kännedom om inkomständringar som kan föranleda omprövning ta initiativ till att sådan kommer till stånd. Genom den årliga beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst får försäkringskassorna möjlighet till en regelbunden uppföljning av åtskilliga livränteärenden. Det får ankomma på riksförsäkringsverket att utforma närmare anvisningar för ett lämpligt kontrollsystem.

Som framgår av 6 kap. 2 § avses livräntan liksom hittills vara anknuten till basbeloppet.

Om löneutvecklingen sker i annan takt än förändringar av basbeloppet, kommer den inkomst som den skadade kan uppnå med hjälp av sin återstående arbetsförmåga att förändras i annan takt än den inkomst som har lagts till grund för livräntan. Någon anledning att av detta skäl ompröva livräntan föreligger inte.

5 kap. Ersättning vid dödsfall

1 §

Paragrafen som handlar om begravningshjälp motsvarar 19 § YFL. Som har framgått av den allmänna motiveringen innehåller den nya lagen två ändringar, dels höjs ersättningsbeloppet från 20 till 30 % av basbeloppet, dels anknyts det till det basbelopp som gäller vid dödsfallet (inte som nu vid början av det år då dödsfallet inträffade).

2 §

I denna paragraf redovisas vad som skall ligga till grund för beräkning av efterlevandelivränta.

Om den som uppbär hel livränta med anledning av arbetsskada senare avlider till följd av skadan, skall till grund för beräkning av efterlevandelivränta läggas den avlidnes egenlivränta.

Vanligast torde vara att dödsfall till följd av en skada inträffar innan livränta börjat uppbäras med anledning av skadan. I sådant fall skall underlaget för beräkning av efterlevandelivränta utgöras av den livränta som den avlidne skulle fått vid förlust av arbetsförmågan.

Nu nämnda livränteunderlag kommer i enlighet med bestämmelserna i 4 kap. i de flesta fall att utgöras av den avlidnes sjukpenninggrundande inkomst. Därvid blir även bl. a. 4 kap. 5, 7, 9 och 10 §§ tillämpliga.

Bestämmelserna i tredje stycket motsvarar reglerna i 9 § femte stycket YFL. Bakom reglerna i YFL ligger följande resonemang. Har någon drabbats av en arbetsskada för vilken en partiell pension, livränta eller någon annan ersättning utgår och avlider han senare till följd av en annan arbetsskada, förlorar familjen såväl den partiella pensionen m. m. som försörjarinkomsten. Var pensionen hög och den avlidnes arbetsförtjänst låg blir kompensationen liten, om efterlevandelivräntan bestäms enbart efter arbetsförtjänsten. Ofta har en skada inte motsvarats av någon faktisk inkomstminskning. Man har då inte funnit skäligt att höja inkomsten vid bestämmandet av efterlevandelivränta. Har skadan å andra sidan medfört en inte obetydlig inkomstminskning, har arbetsinkomsten ökat efter skälighetsbedömning med hela eller viss del av den partiella pensionen.

Det kan förefalla som om något utrymme för den nuvarande principen med skälighetsbedömning inte skulle finnas i fortsättningen, eftersom övergången till ett ekonomiskt invaliditetsbegrepp innebär överensstämmelse mellan inkomstbortfall och livränta. Emellertid kan fall tänkas då ersättning på grund av tidigare arbetsskada inte bör inräknas i underlaget för efterlevandelivränta, t. ex. då en privat förtidspension vid dödsfallet avlöses av en motsvarande privat efterlevandepension. Innehållet i YFL:s regel har därför förts över till den nya lagen. Med uttrycket "annan ersättning" avses endast sådan ersättning som har trätt i stället för arbetsinkomst.

3 §

I denna paragraf regleras i vilka fall änka skall ha rätt till efterlevandelivränta. Bestämmelsen överensstämmer i huvudsak med 8 kap. 1 § AFL som behandlar rätt till änkepension inom folkpensioneringen. Efterlevandelivränta till änka skall alltså utgå, om hon har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under 16 år, som vid den försäkrades död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan eller om hon

har uppnått 36 års ålder vid mannens död. Något minimikrav på äktenskapets längd har dock inte ställts.

Uttrycken "stadigvarande sammanbor" och "stadigvarande vistas" bör ges samma innebörd som inom den allmänna pensioneringen. Om ett barn under ferierna bor i hemmet, bör inte den omständigheten att det under övrig del av året vistas på annan ort för skolgång anses medföra att kravet på stadigvarande vistelse i hemmet inte är uppfyllt. Detta gäller även t. ex. döva, blinda och psykiskt utvecklingsstörda barn som ges särskild undervisning. Om barnet är varaktigt omhändertaget för vård på institution eller i fosterhem, bör man däremot inte anse att barnet stadigvarande vistas i hemmet. Barns tillfälliga vistelse på exempelvis sjukhus eller barnhem eller i enskilt hem skall inte påverka rätten till änkelivränta.

4 §

Paragrafen reglerar änkelivräntans belopp. I andra stycket har en i den allmänna motiveringen berörd avtrappningsregel tagits in. Regeln har utformats efter mönster av 8 kap. 4 § AFL.

5 §

Om änkan gifter om sig eller under avsevärd tid lever samman med en man under äktenskapsliknande förhållanden, förlorar hon enligt denna paragraf sin rätt till änkelivränta. Reglerna överensstämmer med nuvarande bestämmelser härom i 20 § första och tredje styckena YFL.

Efter mönster av motsvarande bestämmelse i 8 kap. 3 § och 14 kap. 2 § AFL har i andra punkten av paragrafen förts in en bestämmelse att, om det nya äktenskapet upplöses eller sammanlevnaden upphör inom fem år, livräntan skall börja utgå på nytt. Vid bestämmandet av den nya livräntan skall man självfallet beakta sådana omständigheter som har inträffat under den tid livräntan har varit indragen, t. ex. att änkan inte längre har barn under 16 år i hemmet.

Nuvarande bestämmelse i 20 § sista stycket YFL som ger bl. a. änka rätt till ett engångsbelopp motsvarande tre årsbelopp av livräntan, om hon gifter om sig före fyllda 60 år, har inte tagits med i den nya lagen. Bestämmelsen tillkom i samband med införandet av OL år 1916. Den torde då ha införts under inflytande av utländsk rätt. På kontinenten var det vid den tiden vanligt att änka som gifte om sig fick ett sådant engångsbelopp. Bestämmelsen torde som yrkesskadeförsäkringskommittén har framhållit inte ha någon social funktion att fylla i dagens samhälle.

6 §

Denna paragraf har sin motsvarighet i 20 § andra stycket YFL. Kretsen av kvinnor som jämställs med änka föreslås i stort sett oförändrad. Trolovningsbegreppet har numera utmönstrats ur familjelagstiftningen. Den nuvarande bestämmelsen i YFL som jämställer trolovad med änka, om hon hade eller hade haft barn med den avlidne eller var havande med barn till honom, har därför inte förts över till den nya lagen. I stället föreslås att motsvarande skydd skall gälla för varje kvinna som stadigvarande sammanbodde med den försäkrade.

7 §

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om avräkning på livränta till kvinna som avses i 6 § för underhållsbidrag m. m., motsvarar delar av 20 § andra stycket YFL.

8 §

Paragrafen ersätter 20 § femte stycket YFL och reglerar frånskilds rätt till efterlevandelivränta. I paragrafen begränsas rätten till att gälla endast för frånskild hustru som i likhet med änka uppfyller vissa förutsättningar i fråga om ålder och sammanboende med barn under 16 år. Liksom hittills skall krävas att den avlidne var skyldig att utge underhållsbidrag till den f. d. hustrun. Livräntan får inte sättas högre än underhållsbidraget eller utgå under längre tid än detta och inte heller överstiga vad som maximalt kan utgå till änka.

Som har anförts i den allmänna motiveringen har här inte ansetts behövligt med någon avtrappningsregel motsvarande den som föreslås för änka i 4 § andra stycket.

9–10 §§

Paragraferna reglerar barns rätt till efterlevandelivränta, jfr 21 § YFL. Till skillnad från vad som följer av nuvarande regler skall i fortsättningen barn kunna uppbära livränta även när den avlidne har åtagit sig att utge underhållsbidrag i form av ett engångsbelopp. En förutsättning för att livränta skall kunna utgå föreslås emellertid vara att livräntan överstiger den livränta som engångsbeloppet motsvarar. Bestämmelsen har utformats i överensstämmelse med 8 kap. 5 § AFL och lagförslag i prop. 1975/76:170 med förslag till lag om ändring i föräldrabalken m. m.

Med eget barn jämställs enligt YFL även barn som maken hade tillsammans med annan än den avlidne, om barnet stod under makens vårdnad.

Däremot utgår enligt YFL inte livränta till sådant barn efter avliden kvinna, om inte barnet genom hennes fränfälle kommer att sakna behövt underhåll. För att undanröja denna skillnad i barns rätt till efterlevandelivränta har reglerna i den nya lagen utformats så att barnlivränta skall utges oavsett efter vilken av makarna livräntan skall utgå.

Bestämmelserna i 10 § om livräntans storlek har kommenterats i den allmänna motiveringen.

11 §

Förälders rätt till efterlevandelivränta regleras f. n. i 22 § YFL. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar gällande bestämmelse. Maximeringen av livräntan har dock anpassats till det maximum som föreslås för barnlivränta.

12–14 §§

Paragraferna motsvarar 24 §, 20 § sjätte stycket resp. 23 § YFL och innehåller bl. a. maximeringsregler när flera efterlevandelivräntor skall utgå samtidigt.

6 kap. Särskilda bestämmelser om ersättning

1 §

Paragrafen innehåller de nya bestämmelserna om samordning mellan arbetsskadelivränta och pension enligt AFL.

Samordning mellan livränta samt förtidspension och familjepension

För att inte yrkesskadelivränta och pension från den allmänna försäkringen skall kunna utgå samtidigt med fulla belopp och därigenom ge överkompensation innehåller AFL vissa samordningsbestämmelser av innebörd att reduktionen görs på pensionssidan.

I den allmänna motiveringen har föreslagits att rätten till arbetsskadelivränta skall grundas på samma invaliditetsbegrepp som inom den allmänna försäkringen. Den allmänna försäkringens förmåner skall vara grundläggande i arbetsskadefallen och arbetsskadelivränta skall utgå som ett komplement. Sammanlagt skall förmånerna utgå med ett belopp som svarar mot hela den genom arbetsskadan föranledda inkomstförlusten.

I praktiken kommer detta att innebära att arbetsskadelivräntan skall svara för den del av inkomstförlusten som inte ersätts genom pension från den allmänna försäkringen. Livräntans nettobelopp kommer därför att variera beroende på den skadades pensionsförhållanden. Bruttonivån kommer emellertid alltid att vara oberoende av utfallande pensionsförmåner. Den bestäms uteslutande av den genom arbetsskadan föranledda inkomstförlusten.

Syftet att hindra överkompensation motiverar att man begränsar samordningen till sådana fall där arbetsskadelivränta och pension avser att kompensera samma inkomstbortfall. Föreligger inte denna situation, saknas skäl till att den ersättningsberättigade inte skulle få uppbära båda förmånerna ograverade. Änkepension och barnpension har följaktligen inte samordnats med egenlivränta i den nya lagen. Dessa pensioner ersätter ju bortfall av försörjarinkomst och inte bortfall av egen inkomst. Inte heller skall egenpension som hänför sig till annan inkomstförlust än arbetsskadan reducera arbetsskadelivräntan. Om en person med partiell förtidspension är i förvärvsarbete och drabbas av en arbetsskada, skall hans livränta således inte samordnas med den tidigare förtidspensionen. Skulle denna till följd av arbetsskadan höjas, bör emellertid samordning ske med förhöjningen. På samma sätt bör en person som på grund av arbetsskada har invaliderats till mindre än 50 % och således lyfter arbetsskadelivränta men ej pension, inte få denna livränta samordnad med en pension som senare kan utgå på grund av annan inkomstförlust än den som har föranletts av arbetsskadan. Skulle rätten till pension i detta fall till viss del vara avhängig av den gamla arbetsskadan, bör dock denna del av pensionen samordnas med livräntan. Har arbetsskadan exempelvis medfört 30 % invaliditet och den nya skadan 20 % och det är först genom den sammanlagda invaliditeten som rätt till förtidspension grundas bör 3/5 av pensionen samordnas med livräntan. Har arbetsskada medfört 40-procentig invaliditet och får den skadade sedermera full förtidspension på grund av en helt annan skada, bör samordning ske med 40 % av pensionen. Samordningsregeln har utformats så att, om någon har rätt till livränta på grund av arbetsskada och samtidigt är berättigad till pension enligt AFL med anledning av samma inkomstförlust, livräntan skall utgå endast i den mån den överstiger pensionen. I vad mån avräkning skall ske bör när så behövs fastställas särskilt vid behandlingen i pensionsdelegationen av pensions- eller livränteärendet.

I pension innefattas därvid pensionstillskott och barntillägg. Däremot har handikappersättning som skall kompensera vårdkostnader eller andra merutgifter lagts utanför. Samordning bör ske även med pension enligt utländsk lag.

Samordning mellan änkelivränta och folkpension

Enligt gällande bestämmelser skall samordning ske mellan änkelivränta och ålderspension från folkpensioneringen. Denna regel skall ses i förening med nuvarande bestämmelse att änkelivränta fortsätter att utgå under ankans hela livstid medan änkepension från folkpensioneringen avlöses av ålderspension vid inträdet i pensionsåldern. Det har tidigare föreslagits att egenlivränta i princip skall upphöra att utgå då den försäkrade inträder i pensionsåldern. Det kan i konsekvens härmed ifrågasättas om inte även änkelivräntan bör sättas ned eller upphöra att utgå vid inträdet i pensionsåldern. Yrkesskadeförsäkringskommittén har inte lagt fram något förslag till slutlig

lösning i dessa frågor med hänsyn till att pensionskommittén, som tidigare har framgått, har i uppdrag att se över efterlevandeskyddet. Jag finner det angeläget att de här berörda frågorna ägnas särskild uppmärksamhet vid pensionskommitténs översyn. Avsikten är att därefter återkomma till dessa frågor. I avvaktan härpå bör gälla att änkelivränta, i överensstämmelse med vad som har föreslagits i fråga om egenlivränta, efter inträdet i pensionsåldern skall utgå enbart i den mån ålderspension från folkpensioneringen och änkepension från ATP understiger en livränta beräknad på grundval av 65 % av det tidigare livränteunderlaget.

För änka och med henne jämställd kvinna har i enlighet med det anförda tagits in kompletterande samordningsregler i andra stycket.

2 §

Utgående livräntor skall liksom f. n. vara värdesäkrade. I denna paragraf föreslås att fastställd livränta skall anknytas till basbeloppet och omräknas vid förändring av detta. Den motsvarar för arbetsskadeförsäkringens del vad som för yrkesskadeförsäkringen och äldre försäkringar är intaget i lagen (1967:919) om värdesäkring av yrkesskadelivräntor m. m.

3 §

Denna paragraf har sin motsvarighet i 25 § YFL som innehåller bestämmelser om reducering av förmån från yrkesskadeförsäkringen i vissa fall. Det gäller när den ersättningsberättigade genom annan författning är tillförsäkrad annat understöd med anledning av yrkesskada. Motsvarande gäller ersättning som utgår på grund av avlönings- och pensionsbestämmelser eller arbetsgivarens egen utfästelse.

Tidigare hade dessa bestämmelser stor betydelse framför allt för statsanställda. Införandet av det allmänna avlöningsavtalet för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) och tillkomsten av den allmänna försäkringen har medfört att stadgandet numera har mycket liten betydelse.

F. n. torde bestämmelserna framför allt tillämpas inom sjöfartsnäringen, där arbetsgivaren på grund av sjömanslagen är skyldig att utge ersättning vid sjukdom och skada.

Med hänsyn till den begränsade betydelse som bestämmelserna således har bör inte den nya lagen betungas med detaljreglering angående avräkningsförfarandet. I stället föreslås att regeringen i särskild ordning får meddela närmare föreskrifter härom.

4 §

Paragrafen motsvarar 18 § YFL och avser att ge ekonomisk kompensation i sådana fall då en arbetstagare avhåller sig från arbete i syfte att förebygga att arbetsskada uppstår, återuppstår eller förvärras. Om han har anmodats

till detta av allmän försäkringskassa eller gör det med kassans samtycke, har han rätt att under tiden få skälig ersättning motsvarande högst hel sjukpenning. Av bestämmelserna i 3 kap. om beräkning av sjukpenning följer att den 100-procentiga kompensationsnivån inte inträder förrän efter samordningstidens slut.

5 §

Paragrafen motsvarar för arbetsskadeförsäkringens del bestämmelserna i 3 kap. 8 § andra stycket och 7 kap. 3 § andra stycket AFL om rätt till ersättning under tid för arbetsvård etc.

6 och 7 §§

De nuvarande preskriptionsbestämmelserna finns i 29 § YFL. Rätten till retroaktiv ersättning är tidsbegränsad på så sätt att sjukpenning och livränta inte utgår för längre tid tillbaka än två år räknat från dagen för framställningen. Framställning om begravningshjälp måste göras inom två år från dödsfallet och framställning om ersättning för sjukvårdskostnader m. m. inom två år från den dag då den försäkrade har haft kostnaden. Bestämmelserna är uttömmande och fordringsanspråk enligt YFL är inte dessutom underkastade reglerna om tioårig preskription. Även om mer än tio år har förflutit från den dag skadan inträffade eller från den dag ersättningsanspråk på grund av skadan senast bevakades skall alltså ersättning kunna utgå.

Den nuvarande tvåårsfristen har enligt yrkesskadeförsäkringskommittén ibland lett till otillfredsställande resultat. Särskilt har detta gällt i sådana fall där orsakssambandet mellan skadlig inverkan och sjukdom har blivit klarlagt först lång tid efter sjukdomens uppkomst. Preskriptionstiden föreslås därför på kommitténs förslag förlängd till sex år.

I 29 § andra stycket YFL ges en särskild preskriptionsbestämmelse som tar sikte på beslutad ersättning. I princip måste ersättningsbeloppet lyftas av den försäkrade inom sex månader sedan han har fått meddelande om beslutet. För att denna fråga skall kunna regleras på samma sätt som inom den allmänna försäkringen har i 7 § lagförslaget tagits in en hänvisning till 20 kap. 5 § AFL. Även detta förslag innebär en förlängning av preskriptionstiden, nämligen till utgången av andra året efter det under vilket beloppet förfallit till betalning. I 7 § har också hänvisats till vissa andra bestämmelser i AFL. De flesta av dem finns även i YFL.

7 kap. Försäkringens finansiering

1 och 2 §§

Paragraferna motsvarar 38 § YFL. I 1 § har dock i enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.8.2) tagits in en bestämmelse för att möjliggöra att staten liksom hittills står självrisk beträffande ersättning till sina arbetstagare. Nuvarande bestämmelser härom finns i en särskild kungörelse (1954:670).

Eftersom avgifterna är knutna till vad arbetsgivarna under året har utgett som lön till arbetstagare, kommer någon särskild avgift inte att erläggas för sådana elever som jämlikt 1 kap. 2 § skall jämnställas med arbetstagare. Liksom hittills får kostnaderna för dessa elevers tillhörighet till försäkringen täckas genom avgifterna från arbetsgivarkollektivet.

3 och 4 §§

Dessa paragrafer som gäller fastställande av avgiftssats, debitering och uppbörd av avgifter samt fondbildning överensstämmer i allt väsentligt med 39 resp. 41 § YFL. Vissa ändringar har gjorts till följd av att s. k. samfällid lagstiftning inte längre skall förekomma. Föreskrifter om avgifter ligger inom riksdagens primära lagområde och skall därför fastställas genom lag. Även uppbörd av socialförsäkringsavgifter skall regleras i lag. De i 4 § nämnda grunderna för fondförvaltning skall däremot fastställas av regeringen.

Den i 4 § andra stycket föreskrivna arbetsskadeförsäkringsfonden är den fond som i dag heter yrkesskadeförsäkringsfonden. Behållningen i fonden uppgick vid utgången av år 1975 till ca 1 750 milj. kr.

8 kap. Övriga bestämmelser

1 §

Paragrafen, som reglerar förfarandet vid anmälan om arbetsskada, motsvarar 31 och 32 §§ YFL. De i 32 § YFL intagna bestämmelserna om läkarintyg bör i fortsättningen meddelas genom tillämpningsföreskrifter; jfr kungörelsen (1968:595) angående anmälan om yrkesskada.

2 §

Paragrafen har utformats efter mönster av 1 § andra stycket nyssnämnda kungörelse. Föreskrifterna som anger var anmälan om arbetsskada skall göras fungerar som forumregler.

Det bör åligga försäkringskassa att även utan anmälan utreda huruvida försäkrad eller försäkrads efterlevande har rätt till ersättning på grund av arbetsskada, om det av uppgifter som kassan har tillgängliga framgår att sådan ersättning kan komma i fråga.

3 §

Arbets-skadeärenden bör handläggas så snabbt som kan ske. Utdragen behandling av ersättningsärenden kan leda till s. k. ersättningsneuroser. I de fall där slutligt beslut inte kan fattas på föreliggande material bör liksom enligt YFL, om sannolika skäl för rätt till ersättning föreligger, interimistisk ersättning kunna utgå utan återbetalningsskyldighet för den försäkrade. Bestämmelser härom har tagits in i förevarande paragraf.

4 §

Enligt paragrafen skall som har förutskickats i den allmänna motiveringen vissa arbets-skadeärenden handläggas i pensionsdelegation. Hur pensionsdelegation skall vara sammansatt regleras i 18 kap. 20 § AFL. I samma kapitel ges också föreskrifter om beslutförhet, handläggningsordning m. m.

5 §

Bestämmelser om utbetalning av ersättning finns f. n. i 36 § YFL. Någon motsvarighet till dessa har inte tagits in i den nya lagen. Enligt förevarande paragraf skall det i stället ankomma på regeringen att meddela dylika föreskrifter.

6 och 7 §§

Föreskrifterna om uppgiftsskyldighet i arbets-skadeärenden har hämtats från 20 kap. 8 resp. 9 § AFL.

9 §

Paragrafen motsvarar nuvarande bestämmelse i YFL om möjlighet att vid tingsrätt hålla förhör i yrkesskadeärenden. Regeln om förhör med part under sanningsförsäkran har dock inte förts över till den nya lagen.

Övergångsbestämmelserna

I överensstämmelse med gängse lagstiftningsprinciper på socialförsäkringsområdet föreslås att den nya lagstiftningen skall tillämpas på skadefall som inträffar efter lagens ikraftträdande. Enligt 2 kap. 4 § anses skada till följd av annat än olycksfall ha inträffat den dag skadan visade sig. Det innebär att den nya lagen kommer att gälla även en arbetssjukdom som har uppstått till följd av en inverkan som har skett före lagens ikraftträdande när sjukdomen inte visar sig förrän efter denna tidpunkt. YFL eller äldre lagstiftning kommer således inte att tillämpas i dessa fall.

Det bör erinras om att det nu framlagda lagförslaget aktualiserar frågor om upphävande eller ändring av bestämmelser i åtskilliga författningar. Samma bestämmelser kommer emellertid i stor utsträckning att beröras av de förslag som kan väntas bli resultatet av yrkesskadeförsäkringskommitténs fortsatta utredningsarbete och som kommittén kommer att redovisa före hösten 1976. Ytterligare lagändringar kommer därför att föreslås i senare sammanhang.

9 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslaget till lag om arbetsskadeförsäkring.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
Utdrag av regeringsprotokollet den 4 mars 1976	16
1 Inledning	16
2 Gällande bestämmelser m. m.	17
2.1 Den allmänna försäkringen	17
2.1.1 Sjukförsäkringen	17
2.1.2 Folkpensioneringen	19
2.1.3 Tilläggspensioneringen (ATP)	21
2.2 Yrkesskadeförsäkringen	23
2.2.1 Bestämmelserna i huvuddrag	23
2.2.2 Några statistiska uppgifter	26
2.2.3 Yrkesskadebegrepp och bevisregel	28
2.2.4 Ersättning för inkomstförlust m. m.	30
2.2.5 Försäkringsskydd för efterlevande	36
2.3 Trygghetsförsäkringen (TFY)	37
2.4 Skadeståndsrätten	40
2.5 Samordningsbestämmelser	42
2.6 Konventioner angående yrkesskadeförsäkring m. m.	42
2.7 Administration och besvärsorganisation	44
2.7.1 Den allmänna försäkringen	45
2.7.2 Yrkesskadeförsäkringen	46
2.7.2.1 Handläggningen hos försäkringskassorna, riksförsäkringsverket och försäkringsdom- stolen	46
2.7.2.2 Försäkringsrådet	47
3 Yrkesskadeförsäkringskommitténs förslag	47
3.1 Allmänna överväganden	48
3.2 Lag om arbetsskadeförsäkring och dess tillämpningsområde	51
3.3 Arbetsskadebegrepp och bevisregler	51
3.4 Ersättning för inkomstförlust m. m.	54
3.5 Försäkringsskydd för efterlevande	56
3.6 Administration, ikraftträdande och kostnader	57
4 Övergångsfrågor beträffande besvärsorganisationen inom arbets- skadeförsäkringen	57
5 Remissyttrandena	58
5.1 Allmänna synpunkter	58
5.2 Lagens tillämpningsområde	60
5.3 Arbetsskadebegreppet	61
5.4 Bevisreglerna	62

5.5	Vissa ersättningsfrågor	63
5.6	Försäkringsskydd för efterlevande	64
5.7	Administration och besvärsorganisation m. m.	65
5.8	Försäkringens finansiering	65
6	Föredraganden	66
6.1	Allmänna synpunkter	66
6.2	Lagens tillämpningsområde	69
6.3	Arbetsskadebegreppet	70
6.4	Bevisreglerna	71
6.5	Ersättning för inkomstförlust m. m.	73
6.5.1	Allmänt	73
6.5.2	Invaliditetsbedömning m. m.	73
6.5.3	Omprövning av livränta	75
6.5.4	Nedre gränser för livränta m. m.	75
6.5.5	Allmänt om ersättningsunderlaget för sjukpenning och livränta	76
6.5.6	Ersättningsunderlag för unga försäkrade	78
6.5.7	Åldersförmåner	79
6.6	Försäkringsskydd för efterlevande	80
6.6.1	Livräntor till efterlevande	80
6.6.1.1	Personkretsen	80
6.6.1.2	Förmånernas storlek	83
6.6.2	Begravningshjälp	85
6.7	Administration och besvärsorganisation	85
6.7.1	Inledning	85
6.7.2	Decentralisering till försäkringskassorna	85
6.7.3	Besvärsorganisationen	87
6.8	Ikraftträdande och finansiering	88
6.8.1	Ikraftträdande	88
6.8.2	Finansiering	88
7	Upprättat lagförslag	89
8	Specialmotivering till lagförslaget	90
9	Hemställan	110
10	Beslut	110